సరస్వత్యనుబంధము. ౩౧ వ.

శ్రీ

కువలయాశ్వచరిత్రము.

ఇది

నవరము చిననారాయణనాయక ప్రణీతము.

(సరస్వతీపత్రికనుండి పునర్ముద్రితము)

మొదటికూర్పు.

కాకినాడ:
శ్రీబాలసరస్వతీముద్రాక్షరశాల.

1903

వెల 8 అణాలు.

పీఠిక.

ఈ కువలయాశ్వచరిత్రము నవరము చిననారాయణనాయకునిచే రచియింపఁబడి నారాయణభూపాలున కంకితమీయఁబడినది. కృతికర్తకీ కృతిపతి పెంపుడుతండ్రి. ఇతఁడు తనవంశమునకుఁ గూటస్థునిగా సూర్యుని వర్ణించుటచేత క్షత్రియుఁడనియే తోఁచుచున్నది. కాని నాయకపదమేలవచ్చెనో తెలియకున్నది. మనదేశమందీ నాయకపదము తఱచు శూద్రులయందుఁ గలదు. మఱియును మనదేశమున నచ్చటచ్చట బొబ్బిలిపాటగాండ్రుపాడు పాటలలో తిమ్మరాజుపాటలో "నవరము నారప్ప" యనువాని చరిత కొంత గలదు. ఆ నారప్పయే యీ కృతిపతి యేమో యని శంకవొడముచున్నది. ఈ కృతిపతితండ్రిపేరు తిమ్మరాజు. ఈ తిమ్మరాజు మిక్కిలి ప్రసిద్ధుఁడు. ఎంతవఱకు నిజమో తెలియదు. మఱియు నీకవి కాశ్యపగోత్రజుఁ డౌట కూడ నాయకపదపక్షమునే యూహింపఁజేయుచున్నది. ఏదియెట్లున్నను గ్రంథోక్తముగా క్షత్రియుల క్రింద వర్ణించుకొనినప్పుడు మనమును క్షత్రియులనక తీరదు. ఈ కవి తనపూర్వులను వర్ణించిన పద్యములు చూడఁగా వీరనేకయుద్ధములలోఁ దురుష్కరాజుల నోడించినట్లును విస్తారదేశము పరిపాలించినట్లును గనఁబడుచున్నది. తనకన్నతండ్రికి నవతి తిమ్మరాజును తనకుఁ బెంపుడుతండ్రియునగు కృతిపతిని వర్ణించునప్పుడొకచో "శ్రీరంగరాజకుమార వీరవేంకటరాయ భుజాబలసహాయ వివిధోపాయధురీణుం" డను నొక విశేషణము కలదు. దానింబట్టి చూడ నీయిరువురును మిత్రులనితోఁచినను "కర్ణాటాధీశ్వరపదసామ్రాజ్యమందగు నారాయణేంద్రుం" డనియు "వీరవేంకటరాయ భూవిభునికరుణ నెలమిఁ బాలించె నిలవారసీశ్వరుండు" అనియుఁ జెప్పుటచే నా వీరవేంకటరాయలకీకృతికర్త సామంతరాజని విస్పష్టమగుచున్నది. ఈ వీరవేంకటరాయలు కర్ణాటరాజనుటచేతను రంగరాజకుమారుఁడనుటచేతను గృష్ణదేవరాయల యల్లుఁడగు అళియరామరాజు తమ్ముఁడనియే యూహింపవలయును. వసుచరిత్రకృతిపతియగు తిరుమలదేవరాయని తండ్రి రంగరాజనియు నన్న రామరాజనియు వసుచరిత్రమే చెప్పుచున్నది. కావున నీవీరవేంకటరాయలు తిరుమలదేవరాయలకును దమ్ముఁడే. ఈ వీరవేంకటరాయలు (1580 సం॥ న) చంద్రగిరిలోఁ బట్టాభిషిక్తుఁ డగుటవలన మనకృతిపతియు నాతనికి సమకాలికుఁడు. కావున నితఁడును 16 శతాబ్దము చివరనున్నవాఁడు. కాఁబట్టి యతనికి దత్తకుమారుఁడగు కృతికర్త 17 వ శతాబ్దము మొదటివాఁడని నిశ్చయింపవలయును. 'తనదానగుణము గోదావరీతీరభూనిర్జరేశ్వరులు వర్ణింతురు' అనుటవలన నీకృతిపతి కృతికర్తలు గోదావరీమండలమేలినవారేమోయని భ్రమకలుగుచున్నది. కృతికర్త రాయభూపాలకుమారుఁడని కవులచరిత్ర చెప్పుచున్నది గాని రంగరాజకుమారుఁడుగాని రాయభూపాలకుమారుఁడు కాఁడు. కృతిపతితండ్రియగు తిమ్మరాజునకు తిరుమలాంబ మూర్తిమాంబ రంగమాంబ లక్ష్మమాంబ కొండమాంబ గురవమాంబ యను నార్గురు జీవిత[illegible]త్రములు కలరనియు నందుఁ దిరుమలాంబకు

మారుఁడు రంగరాజనియు మూర్తిమాంబకుమారుఁడు నారాయణరాజనియు రంగరాజు కుమారుఁడగు కృతికర్తను రంగరాజు సోదరునికుమారుఁడగు వేంకటరాజును మూర్తిమాంబ కుమారుఁడగు కృతిపతి నారాయణరాజు పెంచుకొనెనని పీఠిక చెప్పుచున్నది.

ఇతని కవిత్వమతిప్రౌఢమై సలక్షణమై నవరసభరితమై వినువారి చెవులకుఁ జవులుగొల్పుచున్నయది. ఇతనికిఁ గలయపూర్వవస్తుకల్పనాచాతుర్యము మనకవికుటుంబములో నలుగురైదుగురికిఁ దప్ప నెవ్వరికిని లేదని నొక్కి చెప్పవచ్చును. ఒక్కొకచో నితఁడు వర్ణించిన విషయముం జూచిన నితనికి సముఁడగు కవి లేఁడనియే తోఁచుచుండును. ఇందుఁ గావ్యలక్షణములగు సమస్తవర్ణనలు వర్ణింపఁ బడినవి. ఇందలికథ పింగళిసూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయమువలె నాటకశైలిగానున్నది. దీనిమూలకథ మార్కండేయపురాణములోనున్నది. దానికిని దీనికినిఁ గొన్నివిషయములలో వ్యత్యాసము కలదు. అందు మదాలస చచ్చిపోయిన పిదప నశ్వతరుఁడను నాగరాజు తపముచేసి మదాలసవంటి కన్యకను తనమధ్యఫణమునుండి పుట్టించి మరలఁ గువలయాశ్వునకిచ్చినట్లున్నది. చచ్చిపోయినదానిని మరలఁబుట్టించుట యాయను సందేహముచేఁ గాఁబోలు నీకవి యట్లు చెప్పక మఱియొకవిధముగా మార్చినాఁడు. ఇత్యాదిభేదములుకొన్ని కలవు. ఈకథ విచిత్రరామాయణములోఁ గూడనున్నది. ఎందెట్లున్నను నీకవి కథాకల్పనయం దద్భుతశక్తికలవాఁడు. ఈకథనే నాటకముగా వ్రాయఁబూనినచో వేఱయితివృత్తము గల్పింప నవసరమే లేదు. తినఁబోవువారికి రుచిఁ జూపింపనేలయని యిందలి యత్యుత్తమవర్ణనలు కలపద్యముల నిందుదాహరింపమైతిమి.

ఈగ్రంథమును దంజావూరు సరస్వతీభాండాగారమునుండి యక్కడి యఱవవారిచే వ్రాయించి తెచ్చుటచేతఁ గొన్ని వ్రాఁతతప్పులును గొన్ని గ్రంథమందలి లుప్తభాగములును గల యొక్కప్రతియె మాకుదొరకుటచే దానిననుసరించి యథామతి లుప్తభాగములను వ్రాఁతతప్పులను శతావధానులు తిరుపతివేంకటేశ్వరకవుల సహాయమున బరిష్కరించి మాసరస్వతీ పత్రికయందుఁ బ్రచురించితిమి. బొత్తిగా సవరించుటకు వీలులేనివి సవరించినఁ గవియభిప్రాయమునకు భిన్నమగునేమోయని విడిచితిమి. ఎవ్వరియొద్దఁగాని మఱియొకప్రతియున్నచో దయయుంచి మాకుఁ బంపినయెడల భేదములు సరస్వతిలోనుండి పునర్ముద్రితములగు ప్రతులలోఁ జేర్చెదము.

ఇది సవరించుటలో నిజముగాఁ గ్రొత్తగ్రంథము వ్రాయఁదగినంత పరిశ్రమపడితి మనుటకు సందేహములేదు. అట్టిదైనను నెచ్చటనోయున్న దతికష్టముచే సంపాదించినదైనను నుత్కృష్టమగు రసవత్ప్రబంధమైనను నావ్యయప్రయాసలు మేమేభరించి పాఠకులకుఁ దక్కువవెలకే యిచ్చుచున్నాము.

ఇట్లు, ఆంధ్రభాషాభిమాని,

శ్రీ కొ. రా. వెం. కృష్ణరావు.

సరస్వతీపత్రికాధిపతి.

శ్రీరస్తు.

కువలయాశ్వచరిత్రము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శా. శ్రీరాధాధరబింబసంభృత సుధాబృందాతిమాధుర్యగా
ధారిత్వ ప్రకటించు లీల మురళీధౌరేయుఁడై గీతసం
చారంబు ల్వెలయించుకృష్ణుఁడు దయాసర్వస్వతాగౌరవం
బూర న్సారమునారనాధిపుఁ జిరాయుశ్శ్రీయుతుం జేయుతన్. 1

సీ. తనమందహాసనూతనకాంతి కాంతకీర్తికలాపములను సంధించుకొనఁగఁ
దనయాస్యపద్మంబు ధవరాగరసఝురీ పటిమతోడుత మాటపలుకులాడఁ
దనతనూదీప్తిసంతతులు నాయకమహస్తోమంబునకును విందులు ఘటింపఁ
దనయురోజాచలత్వంబు మనోనాథకఠినధైర్యముతోడఁ గలసిమెలఁగ
రాజులఁ దిరస్కరించుచు రమణుఁ డున్న, యరద మెక్కిన రుక్మిణీసరసిజాయ
తాక్షి సవరమునారాయణాధిపేంద్రు, శుభదయాపూర్ణవీక్షచేఁ జూచుఁ గాత. 2

చ. నెలకొనుజూటసౌరతటినీనవకైరవిణీవధూటితో
లలితసుధాంశుఁ గూర్చినతలంబునఁ బార్వతిఁ గూడి యభికిం
గలయికసుంటెన ల్నడుపఁగాఁ బనిపూనిన యాశపాలకుం
డలశివుఁ డిచ్చుఁగావుతఁ జిరాయువు నారనభూపమౌళికిన్. 3

చ. తనతనుకాంతి కాంతజలదప్రతిమానగళాగ్రనీలిమం
బెనక వరాంగరోచి నిజచిత్రసుధాస్మితపాండిమంబుఁ జి
క్కనితమి ముద్దుఁబెట్టుకొనఁగాఁ బతికౌఁగిట నున్నయద్రినం
దన సవరంబు నారనజనప్రభు నెప్పుడుఁ బ్రోచుఁ గావుతన్. 4

సీ. నుడుగులపూఁబోఁడి యడుగులబెడఁగు వీక్షించుచోఁ బదము పఠించుకొనుచుఁ
బలుకుటొయ్యారి గుబ్బకవ గంపుఁబూఁత నెంచుచోఁ జర్చవర్ణించుకొనుచు
మాటమిటారి సయ్యాటంపునడ నిరీక్షించుచోఁ గ్రమము గుణించుకొనుచు
మినుకుఁబోయాలి కింపునఁగీలుజడయల్లఁ జెనువుచోఁ నలజటఁ జెప్పుకొనుచు
వాణిశారీరరుచివైభవంబుఁ జూచు, వేళ వర్ణక్రమంబు భావించుకొనుచు
నెమ్మి నగుతమ్మిచూలి మాతిమ్మనృపతి, పుత్రునారాయణాధిపుఁ బ్రోచుఁగాత. 5

శా. వీణాపండచల త్కరోజ్జ్వలవిభ ల్వెల్లన్నఖోద్యద్రుచి

ర్శ్వేణులిమ్మంచుగ గానరక్తిఁ జిగిరించెం బూచెనంచున్మదిం
గాణ ల్మెచ్చఁ గఁబాటపాడి పతికి న్సంతోషముంగూర్చునా
వాణీనీరజనేత్ర నారనధరావ్రజింగృపం బ్రోవుతన్. 6

మ. కలుగున్లాయపుతేజికిం భయముమైఁ గాన్పించు నీశానుసా
మ్యులకుం దమ్మని కత్తలానము రయంబు ల్మీర రావించి సూ
రెలకుం బర్వునఁ బోవువానిఁగని గౌరీకాంతసారెం గిలా
కిలనవ్వ న్మద మొందు దంతిముఖునిం గీర్తించినర్తించెదన్. 7

సీ. అలకురుప్రజనాథు నడఁగఁద్రొక్కె నటంచు నలకురుప్రజనాథు నడఁగఁద్రొక్కె
సైంధవాక్రమణ నైశ్చల్యమొందు నటంచు సైంధవాక్రమణ నైశ్చల్య మొందె
మించి యక్షబలంబడంచి పేర్చె నటంచు మించియక్షబలం బడంచి పేర్చె
ద్రోణగురుత్వంబు తొడరితాల్చెనటంచు ద్రోణగురుత్వంబు తొడరితాల్చె
భావిసోదరభీమసంభావ్యకార్య, మెల్ల నీరీతినెతిఁగించె నెవ్వఁ డట్టి
రామపాదారవిందమరందబ్రుంద, చంచరీకాత్ము హనుమంతు సన్నుతింతు. 8

సీ. ప్రతివాదిమర్మనిర్మథనకర్మఠమైన బాణసౌశీల్యంబుఁ బ్రస్తుతించి
ఘనశబ్దసాంగత్యజనితాత్యధికమోదగరిమఁ గన్న మయూరసరణి నెన్ని
మాలతీమాధవమహిమఁ బూజితమైన భవభూతి మార్గంబుఁ బరిగణించి
సారనవార్థపోషణధురీణంబైన భారవి యుదితవిభ్రమముఁ బొగడి
వెండియును గాళిదాసాది విబుధవరులఁ, దలఁచి యుష్మత్కవిత్వ సంపర్క గౌర
వార్థ్యహంఖులు దాతుమ స్మాథ యటంచు, వాడకృపఁగాంతుఁ గవితాదివైభవంబు.

క. నన్నయభట్టన్నను నె, ఱ్ఱన్నను దిక్కన్నసోమయాజిని శ్రీనా
థున్నాచనసోమునిమది, నెన్నుదు నాంధ్రప్రబంధహేలానిధులన్. 10

శా. విగ్రిస్రిగ్ధవగంధ మంథకపురోవీథీవధూక్రీడ పం
గుగ్రామణ్యతిదూరసంస్థితసురశ్రేణీధరేంద్రంబు వృ
ద్ధాగ్రశ్యామ గదా మదాచరితకావ్యం బౌర దుశ్శైవదుష్టీ
వ గ్రాసత్కవికోటి యెన్న నది యూహాశ్లేయఁగా నేర్చునే. 11

మ. ఒకచో శబ్దగుంభనంబు లొకచో యుక్తిక్రియాగౌరవం
బొకచో నవ్యభావజాతివార్తఁ లొకచో నుజ్జృంభితత్త్రప్రస
న్నకదంబం గనిపించిన న్మదికిసంభావింప నర్హంబుగా
కికటా యేమియు నేని కబ్బ ముది యాహ్లాదంబు గావించునే. 12

వ. అని యిష్టదేవతా నమస్కారంబును సుకవిపురస్కారంబును కుకవితిరస్కారంబు నుంగావించి బహువిధకథావిచిత్రంబగు కువలయాశ్వచరిత్రంబను కావ్యంబు సరస జనసేవ్యంబుగా రచియింప నూహించి యేతత్కృతినాయకత్వంబునకుం దగువాఁ డెవ్వఁడో యని విచారించి. 13

క. అలనారాయణధరణీ, తలనాయకమణికి నిచ్చెదఁ బ్రబంధంబున్
గలదే మేదిని భేదము, తలఁపంగా నీతఁడనఁగ దైవమనంగన్. 14

వ. అని నిశ్చయించియున్న సమయంబున. 15

సీ. ఏనన్యగుణహారి దానవారియవక్రిచక్ర సౌఖ్యకరప్రసక్తిఁ గాంచు
నే వైరిహరహేతి భావరీతి యమూల్యకళ్యాణధరధర్మగరిమఁ గాంచు
నే జగన్నుతిశాలి యాజికేళిఁ బ్రచండపరదండమహతి యన్ప్రౌఢిఁ గాంచు
నే రమ్యతరకీర్తి మారమూర్తి యవేలకమలాంబికామోదఘటనఁ గాంచు
నతఁడు వయిఖుందుఖానసప్తాంగహరణ, కరణకారణరణరణద్ఘంటికాని
కాయవేదండముఖసైన్యకలితవిజయ, శాలి నారాయణక్షమాపాలమౌళి. 16

వ. వెండియుఁ దాండవఖేలనోద్దండ ఖండపరశుజటామండలాగ్రహిండమాన పుండరీకగంగాడిండీరపాండరాఖండరుచికాండకీర్తినిష్యందచంద్రికాచక్రీకృతదుర్వక్రవిక్రమపరిపంథిరాజన్యసైన్యుండును సర్వసర్వంసహాధూర్వహతానిరాకృతకమఠపరిబృఢకాకోదరలోకాధిప దిశాస్తంబేరమమూర్ధన్యుండును కరుణారవిందచరణామణీపరిణీత పరీరంభణోజ్జృంభణాలోకుండును ప్రచండమండలాగ్రవిదార్యమాణరిపుమండలాఖండలకరణీయభావిరంభాసంభోగాంత రాయభయావిలనలకూబరానీతనవనిధిబోధవిధాయకనానావస్తువిస్తారనిస్తులస్తవనీయమణీరమణీయమందిరాలిందుండును రాజకార్యవిరోధిరిపు రాజశిరోధిఖండనోద్దండ తదీయదుర్గగ్రహణ విచక్షణనిజనియుక్తసేనాభిరాముండును సింఘుగోవింపధవళాంగభీముండును ప్రతిక్షణప్రకల్పితదానధారాధునీమానావనోదనసాంత్వవాదనప్రవీణతదీయవేణికాసమాహతపారావారవిగళితనిజాశ్రయపరాయణతద్గాంభీర్యధుర్యుండును హేమకరగండాంకవర్యుండును శ్రీరంగరాజకుమారవీరవేంకటేశరాయ భుజాబలసహాయబహువిధోపాయధురీణుండును జంచలలోచనామనోవంచనాపంచబాణుండును గాశ్యపగోత్రపవిత్రుండును చిత్రచరిత్రుండును. దిమ్మనరపాలగర్భరత్నాకరరాకాచంద్రుండునునగు నారాయణధరాదేవుం డొకానొకశుభవాసరంబున సుధాకరశిలావేదికాసరోవంబులకుఁ జెందొగలపొందుఁ గలయ నొందించు నవమంటపకుడ్యభాగపద్మరాగప్రతిబింబంబులకుఁ

దాఁటు తేఁటిదాఁటులనీటు వాటించు వలభికానీలజాలంబుల నీడలకుం దోడుపడు సాంబ్రాణిధూపపుంజంబు లనుచీఁకటికై యుదయించు మంచురాయని రేకలపోకలంపగు మగఱాతిబోదియలం జెలంగి ముంగల నాడు కీలుబొమ్మలకోలాటంబు రొదలకును గినకినవివఁగూయు కోయిలలయారజంబులకును నొండొరుల మొగంబులు చూచికొను నూడిగంపుఁ జేడియల మందహాసరుచికందంబులకు విందులు గావించు ముక్తామయస్తంభంబులందగు తమయాకారంబులం గనుంగొని తోడినియోగులని రాజకార్యంబు లడుగు నానాదిగంతరానేకవజీరామాత్యులం బిలుచు సౌవిదల్లసాహసోనినాదంబులకుఁ బ్రోదిగావించు వందిజనంబుల కైవారంబుల నడుమ వినంబడు సంగనాంగీకృతసంగీతంబులగు నానందబాష్పబిందుసందోహంబుఁ జిందించుచందంబునఁ దొరఁగు వితానీకృత వివిధప్రసవవిసరరసప్రసారంబునం బొసంగు నాస్థానంబున మణిమయాసనంబున సుఖాసీనుండై నిండోలగం బుండుసమయంబున.

క. వినయమున నేనుగదియం, జని యేతత్కువలయాశ్వచరితంబు ముదం
బున మీకు నంకితముగా, నొనరించెద ననిన హర్షయుక్తుం డగుచున్. 18

వ. ప్రసాదమందస్మితకటాక్షంబుల నిరీక్షించినఁ దదీయాంగీకారం బెఱింగి ప్రబంధనిబంధనోత్సాహబంధురుండనై తన్ముఖాలంకారంబుగాఁ గృతిపతివంశావతారం బభివర్ణించెద. 19

సీ. నెలఁతల నెఱిముద్దు నెమ్మొవిసీటు దార్కొన్నవానికి జోడుకోడె యనుచు
జనరాంప్రజిగిగుబ్బజగపోల్కిఁ జనుపిట్టకవల కెల్లను జెల్మికాఁ డటంచు
లేమగుంపుల లివలివలాడు లేఁగౌను వంటిచోటికి నెలవరి యటంచుఁ
గలికిమిన్నలకల్కికంటికో పెనయు మెచ్చులకొప్పివ్వికి మేలిచుట్టమనుచు
నెంచి శ్లాఘాశుభాంగి యేయినుని మాళి, నిండువేడుకఁ దలఁబ్రాలు నించి వెలసె
నతఁడు కనకాద్రివలనాపరియాణనిపుణ, సైంధవుం డెన్నఁదగు లోకబాంధవుండు.

క. ఆతనికులమున దశరథ, నేత దగు న్నరధిపరిధి నిఖిలమహీర
క్షాతత్పరుఁ డాతనికి, న్సీతాశాతోదరీమణీపతి వొడమెన్. 21

శా. ఆరామాధిపమౌళికిం దశముఖాఖ్యగ్రావ దంభోళికిన్
బారావారపటీసమావృతకటీ భారోజ్జ్వలద్ధారుణీ
ధౌరంధర్యసరీసృపార్యసమదోస్తంభప్రతాపప్రభా
శ్రీరాజద్దిశుఁ డౌకుశుండు జనియించెం బ్రాభవోపేతుఁడై. 22

గీ. ఆకుశుని యన్వయమున బాహాసహాయ, శౌర్యగాంగేయు వైరిరాజన్యగేయు

బలులు పెక్కండ్రు నృపతులు వెలసిరందు, వినుతివహియించె గోవిందజనవిభుండు

క. వెలయుం దత్సుతుఁడై యతి, బలధృతియై తిమ్మధరణిపతి వైరిసతీ
కలితాంజనబాష్పఝరీ, హాలహాలికాంజనధరీకృతాఖిల గిరియై. 24

సీ. విడు పైఁటచెఱఁగు నేవెఱతు గాయము మాననిమ్మని ఛాయ యెంతేసి వేఁడ
నశ్వినుల్మందులకై ద్రోణగిరికి నిచ్చలుఁ బోవుకతన వేసరుకొనంగ
నిరుపద్రవముగామి నిలువరాదని రమాపతి వేఁటపాలెంపుఁ బట్టు వెదక
నాయువ్యాకిదియపాటాయంచు నలసింహికాతనూభవుఁ డౌడుకఱచికొనఁగఁ
జెలఁగి తొంగకొమ్మమొగ మింత చేసికొనఁ గఁ, దిమ్మనృపశౌరి దినదినోద్భిన్నవైరి
వారబహువారభేదనవర్తమాన, మైనరవిమేనిపెనుగండి మానదయ్యె. 25

క. అరసికపాళి మద్దుఁగు, మారుఁడు శరజాతవృత్తి మనియె న్ననియెం
దారకగర్వనివారక, సారకనత్కీర్తిఁ లక్కజనపతిధరణిఁ. 26

సీ. అర్కవంశమువారమని దుర్నివారులై గుడిసెకై జిల్లెడు గొట్టఁబోరు
హరిభక్తిగలవారమనుచు సన్నద్ధులై వేఁటకై సింగంబు వేఁటఁబోరు
కడువిరక్తులమంచుఁ దడవిండ్లు గైకొని యేచి పుల్గులమీఁద నేయఁబోరు
భార్గవగోత్రసంభవులమంచుఁ దలంచి గట్టులపైఁదరుల్ మెట్టఁబోరు
సంగరాంగణసంగతశౌర్యధైర్య, ధుర్యులక్కమహీపాలవర్యధాటి
కాపలాయితమత్తప్రతీపభూపు, లడవిలోఁ బొతకాఁపులై యలరునపుడు. 27

గీ. అమ్మహైశ్వర్యసంపన్నుఁ డంబకాగ్రి, చంచలీకృతదుర్మనోజాతుఁ డగుచుఁ
గలితమైన సదానందకారి గరిమఁ, దనరు తిరుమలదేవి నుద్వాహమయ్యె. 28

గీ. ఆ తిరుమలాంబయందు లక్కావనీశుఁ, డతులరవితేజుఁ దిప్పభూపతి బిడౌజు
లక్కనృపవర్యుఁ దిమ్మవిలాసధుర్యుఁ, గృష్ణనృపచంద్రు నారాయణేంద్రుఁ గనియె.

క. వారలలోపలఁ దిప్పధ, రారమణుఁడు వెలయు రాజరాజనఁ గఁ గృపా
దారుండు లబ్ధకవచ, స్ఫారగుణాపార్థవైరిబాణక్షతియై. 30

సీ. పద్మము లైన్నిండఁ బర్వనుస్సురమంచుఁ దలయూఁపఁ దొడఁగె వేదండపాళి
కమలముల్ క్రేవలఁ గదియ వెల్వెలవాఱె కాలూఁదలేఁ డయ్యెవ్యాలభర్త
యబ్జరేఖాప్తిపై నమర నిద్దురమాని నిలిచినచోనిల్చెఁ గులధరాళి
వనజాతములచ్ఛాయ దనరికంపనమొంద రోమోద్గమముఁ జెందెఁ గ్రోడమాళి
తమ్ముఁ బెడవాసి వసుధాసుధాకరాస్య, కొత్తవలపంటి ననవంటి కొమరువంటి
సీటుకాఁడైన యలతిప్పనృపతిఁ జేర, విరహగరిమంబు తమయందు వీలుకొనఁగ. 31

చ. అతఁ డపుజన్ముఁ డైనసుగుణాఢ్యుఁడు లక్కవిభుండు తోడుగా
నతులితుహిందుఖానుని బలావళి ద్రుంప నిలింపు లింపున
న్వితత లతాంతవర్ష మొదవించుట మించు వరించ నెంచి స
మ్మతి జయలక్ష్మి మనించు నవమౌక్తికపుం దలఁబ్రాలు కైవడిన్. 32

సీ. నలుపుఁగస్తురిగీఱునామంబుఁదుడిచి యేతెంచినఁగాని సంధించమనుచు
నిడుదముత్తైపుటొంట్లు సడలించుకొని చెవుల్వ్రాడవైచినఁగాని చూడమనుచుఁ
గమనీయమణికిరీటముడించి పైఠాణిపాగ చుట్టినఁగాని పలుకమనుచు
దంభోళివిడిచి క్రొంపలుకు సింగిణివిండ్లు చేకొన్నఁగాని హర్షింపమనుచు
జిష్ణుతో మాటలాడ హేజీబు ననుతు, రౌర తిప్పనృపాలబాహాసినిహతు
లైనయలహిందుఖానసేనాధిపతులు, నిండి సురపట్టనము చెంత దండు విడిసి. 33

గీ. తిప్పనరపాలకరవాల దీర్ణయవన, ముష్టిహతి రంభ నెడసి సమ్ముఖమునం జేరు
తనయుఁ గని రాజరాజు సంతసముఁ జెందుఁ, దురకగ్రుద్దును బనికివచ్చెర యటంచు.

క. బిసరుహనయనావిసర, ప్రసవకలంబకుఁ డతండు పరితోషితవి
ప్రసతీకదంబ నానన, హసితైందవబింబఁ గోనమాంబ వరించెన్. 35

క. ఆ తిప్పనృపతి కోనాం, బా తామరసాక్షియందు బాంధవరక్షా
ఖ్యాతుని దిమ్మధరాధిపు, నాతతగుణకలితు వేంకటాధిపుఁ గనియెన్. 36

ఉ. వారలలో శరాత్తినృపవారకతోరకుఠారధారణో
దారమహామహీతల విధాయకకుంకుమసత్కురంగనా
భీరసరేఖికాకృతి గభీరభుజంగమ భోగబాహుదు
ర్వారుని దిమ్మభూవరునిఁ బ్రస్తుతిసేయవశంబె యేరికిన్. 37

సీ. పరకాంతసంగతిఁ బరఁగుకూర్మస్వామి యబ్రమే బహుళజడాశి యగుట
రాజభామావ్యాప్తిఁ బ్రబలు భూధరపాళి యరుచె గతశ్రవణాగ్రమగుట
సద్విజవనితల సక్తిఁ గాంచినపోత్రి వింతయే వెలివేయు విషులఁగనుట
కుండలీశ్వరసుదృక్కులఁ బొందుకరిరాజపటలిభారమె యధఃపాతియగుట
యనుచు భూదేవి తిమ్మభూపాగ్రగణ్య, బాహువందుండి మొసపరి బాగుమీఱ
గరువమునఁ బల్కు నిఖిలలోకప్రతాన, కార్యపరిశంశితత్కీర్తికాంతతోడ. 38

సీ. చనవు తానని వచ్చినను లేవ కలమంజుఘోషమోచేకొద్దిఁ గొట్టువడియెఁ
గొనగోటఁ జెక్కిలిఁ జెనకి ఘృచికాదేవి దేశీయంపుఁ దిట్టువడియెఁ
బుక్కిటి విడెమీయఁ బోయి తిలోత్తమావనజలోచన ముచ్చెవాట్లుపడియెఁ

బోలయల్కఁ జుఱుకుఁ జూపులఁ జూచి యూర్వశీబిబ్బోకవతి చౌకువేట్లుపడియెఁ
దిమ్మనరపాలు చికిలిదోదుమ్మిదారి, బలిమిఁ దెగటారి సురపురప్రాంగణమున
వరలెడు కటారిరాహుత్తవరులచేతఁ, గీడుచేయదె మడియలతోడిచెలిమి. 39

సీ. అమనగనాయకుమీఁది యాసయటుండఁగా బాదుషాపై యాసపల్లవించెఁ
బొసఁగినఘనవిధంబులవా రటుండఁగా దురువరంబులవారి మురువుహెచ్చె
లలితంపురుప్రవీణలవా రటుండఁగా మఱిరఖాబులవారిమాటహెచ్చె
హృద్యోత్సవంబు లనేకంబులుండఁగాఁ గానిపనులదండుగలు సెలంగె
నజ్జహితుపేరు లవియెన్నియైనసుండఁ, బ్రౌఢకర్తాఖ్యశబ్దంబు రూఢికెక్కెఁ
దిమ్మనృపఖడ్గధారావిదీర్ణమత్త, ఖానపుంగవసాంగత్యగరిమ దివిని. 40

సీ. నికరంబుఁ పాపోసులకుమ్రొక్కుమనుచు దేవేంద్రనందను బట్టి యీడ్చిరనుచుఁ
జేష్టలుమాని దేశీయము ల్వాఁపించు మంచుఁ దుంబురు నడ్డగించి రనుచు
సారాయికొపెర గంజాపాదుల్దెమ్మంచు నంగదుల్వడిఁ గొల్లలాడిరనుచు
లాయంబులోఁ బనుల్గావింప రమ్మంచు హరిణితోఁ గడునెగ్గులాడి రనుచు
దిమ్మనృపహతయవను లొందించులూటి, నమరపురిఁ జేరవెఱచు దిశాధిపతుల
కెఱుఁగఁజేయంగ నచ్చటి కిచ్చటికిని, నారదుం డాసుఁగ్రోవిచందమునఁ దిరుగు.

గీ. అతఁడు తిర్మలదేవి మూర్త్యంబ రంగ, మాంబ లక్ష్మాంబ కొండమాహరిణనయన
గురవమాంబను నిజబంధుకోటులెంచ, వరలువేడుకతోడ నుద్వాహమయ్యె. 42

సీ. భర్తవినాయకప్రౌఢసంగతిఁ జెందఁ దాఁ గల్కినగలసంతసముఁ జెందుఁ
బతిద్విజరాజాగ్రపాద మావలఁ దాల్పఁ దానుహిభృత్పావతతి భజించు
విభుఁడు సుధర్మాభివృద్ధిఁ బెంపువహింప, దాసురామోదసంధాన మొందు
వరుఁడు ప్రాభాకరవ్యాలోలరతిఁ గాంచఁ దాను జంద్రాలోక మూని చెలఁగు
ననుచు హరిజాయ హరురామ నమరనాథు, కొమ్మనంబుజభవుముద్దుగుమ్మఁ దెగడి
కాంతునకు నానుకూల్యసంఘటన యొసఁగు, ధీరసద్గుణనికురుంబతిర్మలాంబ. 43

సీ. వరుని సదా గదాకరుని జేయుటెకాని యిందిరాజలజాక్షి కేదికొదవ
చెలువుచే మరుమాట చెల్లించుటయెకాని హిమశైలతనుజాత కేమికొదవ
నాథునిజాడ్యమొందఁగఁజేయుటేకాని యిలజహ్నునందన కేమికొదవ
కాంతునిగోత్రారిఁగాఁ జేయుటేకాని యింద్రుపట్టపురాణి కేమికొదవ
తరము గావింపరాదె యీతరలనయన, తోడ వారలననుచు బంధువులు వలుక
విభున కత్యంతభాగ్యంబు వెలయఁ జేయు, కీర్తితగుణావలంబ యామూర్తమాంబ.

వ. అమంథరవీర్యుండగు తిమ్మనృపకంఠీరవుండు తిరుమలాంబయందు గంభీరభేరీమహా రావనిర్దలిత కకుప్పుటలవిశాలుం డగు తిప్పనృపాలుని రణరంగసంగతజయరమాధు ర్యుం డగురంగరాయనృపవర్యుని నుష్ణకరతేజుం డగుకృష్ణధరాబిడౌజునిం గనియె మూర్తిమాంబయందుఁ గర్ణాటకాధీశ్వరదయాసాంద్రుం డగు నారాయణవసుంధ రాదేవేంద్రునిం బెదరంగమాంబయందు నమందవితరణశాలియగు రఘునాథనరనా థమౌళిని లక్ష్మాంబయందు నౌదార్యనిస్తంద్రుండగు రామప్రభుచంద్రుని గొండమాం బయందు ధర్మచర్యాదిలీపుండగు గోవిందభూపుని గురవమాంబయందు శౌర్యహార్య త్ముండగు తిమ్మధరాధ్యక్షునింగాంచె వారలలోఁ దిప్పనృపాలు శౌర్యంబెట్టిదనిన.

సీ. తనయిల్లు విడిచనేయనటంచుఁ జలపట్టు కొడుకు చేతులు పట్టుకొనఁగవలసె
తనరంభ వారికీయనటంచు వాదించు కౌబేరికడుగర గప్పవలసె
నులుపకై యీగి(ామకులచెంతకును దానె చని యిప్పు డాడు కొండనఁగవలసె
దెల్లయేసిక నన్నుఁ దెమ్మందురోవార లని మూలదెసదాఁచుకొనఁగవలసె
నౌర తిప్పనృపాలబాహాసిధార, నవనివిడనాడి బొమ్మగాయముల వచ్చు
కడిదిపగఱకు నుచితము ల్నడపుహరికిఁ, జాలునసిపించె నమరరాజత్వగరిమ. 46

క. అలతిప్పధరాపాలున, కలఘుకృపాళునకు ననుజుఁడై కాహాళికా
కలితధ్వనిహాలహాలికా, చలదరి శ్రీరంగరాయజనపతి వెలయున్ 47

క. మానకథానిధి యా ధర, ణీనాయకమౌళి యరుల నిద్దురవుచ్చున్
మానక మృడకరడమరుస, మానకభటపటలపటపటార్భటిపటిమన్. 48

సీ. తనకుఁ గూఁతు నొసంగి తనరిన దక్షుఁ డిష్టార్థభంగముఁ జెందియవలఁ దిరుగఁ
దనకుననంతపద్యారూఢి యొసఁగిన చతురాస్యుఁ డెపుడు విచార మందఁ
దనపైఁ బదం బమర్చిన పురుషోత్తముం డొందు నిరాకృతిఁ జెంది నిలుపఁ
దనకు సత్కృతిపతిత్వం బిడిన బుధేంద్రుఁ డాశానువృత్తి నిత్యంబు మెలఁగ
వెలయు టిది యెల్ల యేదానవిధమటంచుఁ, జంద్రనీరదశిబికర్ణసరణిఁ గేరి
సుకవివర్యుల కఖిలార్థనికర మిచ్చుఁ, బ్రకటగుణుఁడైన శ్రీరంగ రాయనృపతి. 49

క. ఆతనితమ్ముఁడుకృష్ణధ, రాతలనాయకుఁడు వెలయురంభావైరి
వ్రాతమకరాంకకేళీ, దూతీకృతహేతిలలితదోర్దర్గళుఁడై. 50

క. మూర్తిమాంబాతనూజుసత్కీర్తినీయ, భవ్యరవితేజునిబిడవైభవబిడౌజు
నతులరేఖాతిచంద్రునారాయణేంద్రుఁ, బ్రకటగుణసాంద్రుసన్నుతింపఁగఁ దరంబె.

సీ. బహువర్ణములుగన్న పాథోధిస్వామి నవ్యలావణ్యావర్ణనముఁ గనియె

సగరనృప్తి నెసంగుజహ్నుమానితనూజ యమృతప్రవాహవిఖ్యాతిఁ గనియె
నరపదిగ్బహులాస్య మరయనికావేరి రంగస్థలాభిసర్తనముఁ గనియె
గడు నుగ్రగతి యెఱుంగనినర్మదానది సోమోద్భవాదివిశ్రుతులు గనియె
నేకమాయని పట్టాభిషేకసమయ, మందు నిజవారి యొసఁగుభాగ్యమున నట్టి
వీరవేంకటరాయభూవిభునికరుణ, నెలమిఁ బాలించె నిల నారణేశ్వరుండు. 52

సీ. అఖిలంబునకుఁ బ్రపంచాంగంబుఁ దెలిపి సత్త్రములపా లగుపౌత్త్రిరాజుఁ దెగడి
కలభారతస్ఫూర్తిఁ దెలియంగఁజేసి దానములు చేకొను నాగసమితిఁ దెగడి
పంక్తు గన్పట్టంగఁ బనసఁ జూపుచు ముష్టిఁ గైకొను కులధరాగ్రణులఁ దెగడి
కౌముదీరుచిఁ దెల్పి కడునాదిభిక్షుకాభరణాఖ్యఁ గనుఫణిప్రభునిఁ దెగడి
వచ్చి చేరిన ధారుణీవనజముఖికి, నీరదులపేరివెలిజరీచీర లిచ్చి
నెనరుతో గంధ మొసఁగి మన్నించునాతఁ, డధిపమాత్రుఁడె నారాయణాధినేత. 53

గీ అట్లు పెదరంగమాంబామృగాయతాక్షి, తనయుఁ డైనట్టిరఘునాథధరణివిభుఁడు
తరణినిభుఁడు పరితాపసంతతులవలన, నంచు బుధలోకమెల్ల వర్ణించ మించు. 54

గీ. అల్ల శ్రీరంగరాయ ధరాధినేత, దేవతాభక్తినికురుంబఁ దిమ్మమాంబ
వరసరోవరకాదంబఁ దిరుమలాంబఁ, దనకు దేవేరులై మువం బెనయ వెలసె. 55

మ. అతఁ డాతిమ్మమయందు వేంకటనృపాధ్యక్షున్ రిపుక్ష్మేశణో
ద్ధతు రంగాధిపుఁ దిర్మలాంబవలనన్ ధర్మాత్ము గోపాలు స
న్నుతకీర్తిం జిననారనాఖ్యుఁడగు నన్నుం గస్తురీందుప్రసనుం
చితకీర్తి న్రఘునాథుఁ దిమ్మవిభుఁ గాంచె న్సజ్జనాధారులన్. 56

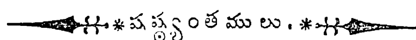
గీ. అతని యనుజన్ముఁ డైనకృష్ణావనీంద్రుఁ, డెలమి రుక్మాంబ వలన నహీనగుణుల
రంగనృపు సాంద్రతరదయారామచంద్రు, వేంకటపతీంద్రు వేంగళవిభునిఁ గనియె.

మ. అలతిమ్మాధిపు నారసేంద్రుఁడు దయాధారుండు నన్నుం జయో
జ్జ్వలుఁ గృష్ణాధిపపుత్త్రు వేంకటపతిక్ష్మాకాంతచంద్రున్ గుమా
రులు గాఁ గైకొని ప్రోచెఁ గాన నతఁడే రూపింపఁగాఁ దల్లిదం
డ్రులు దైవంబును నయ్యె నిద్దఱకు నెంచ న్నందియం బేటికిన్. 58

సీ. చలపట్టెనా వైరిజనపాలకుల నొక్కమొక్కాడనీయక యుక్కడంచుఁ
బూనెనా యరిధరాభుజుల నంతఃకలహంబు గల్పించి పాయంగఁ జేయు
నెంచెనా పరిపంథిపృథివీపతుల దాడివెడలించి తనవెంటవెంటఁ ద్రిప్పుఁ
దలఁచెనా రిపురాజిఁ దనహజారంబునఁ బడిగాపులై తడఁబడఁగఁ జేయు

నితనితోడుత వైర మీడేఱ దనుచు, సకలధరణీశు లెపుడు నిచ్చక మొనర్ప
వీరవేంకటరాయభూవిభునికరుణఁ, బరఁగు నారాయణక్షమాపాలవరుఁడు. 59

సీ. తనమాటకాంచికా తంజాపురీమధురాధినాథులకు నెయ్యంబు నెఱపఁ
దనచీటి గోలకొండనరేంద్రముఖధరాధవపద్మబంధు లౌదల ధరింపఁ
దనకీర్తి మట్లనంతనృపాలముఖ్య గోత్రామరేంద్రులు గొనియాడికొనఁగఁ
దనదానగుణము గోదావరీతీరభూనిర్జరేశ్వరులు వర్ణించుకొనఁగ
వెలయు వేదండగండనిర్గళదనర్గ, ళమదధారాధునీనాథకుముదబంధు
కార్యకృడ్డిండిమారావధుర్యసైన్యుఁ, డతఁడు ప్రభుమాత్రుఁడే నారనాధినేత. 60

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఏవంవిధవసుధాసం, భావిత బహుళాకథాతిభానీరధికిన్
గ్లావధికశిశిరనిజవీ, క్షావధికార్పణ్యబుధమహాసేవధికిన్. 61

క. స్ఫుటధాటీభటకోటీ, చటులాటీకసహతారిజనపతికి శచీ
విటగోత్రోత్కటమిత్రో, ద్భటచిత్రోజ్జృంభితప్రభావద్యుతికిన్. 62

క. మణినాగనగరకాంతున, కణుమధ్యాజనమనోజయంతునకుఁ గుభృ
ద్గణగణితరామణీయక, మణిఘృణిఘటితాతిమంజిమనిశాంతునకున్. 63

క. విస్ఫుమరబహువిధవైభవ, హసితేంద్రున కసితకేతనాలోకనమా
త్రిసముత్త్రస్తారిధరా, పసమూహావనచలత్కృపాసాంద్రునకున్. 64

క. వీరారివారవారణ, వారణసృణికింగవీంద్రవర్ణితవిద్యా
పారగతాదిమఫణికి, న్నారాయణధరణియువతినాయకమణికిన్. 65

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కువలయాశ్వచరిత్రంబునకుం
గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 66

ఉ. శ్రీమహితంబు భారతవిశేషకథావిధము న్విహంగమ
గ్రామణు లేర్పడం బలుకఁగా విని భావనిరూఢహర్షుఁడై
జైమిని యాఋతుధ్వజుని చందము లందము లయ్యెఁ దెల్పర
య్యామతి యాతఁడే కువలయాశ్వుఁ డనంగఁ బ్రసిద్ధిగాంచుటల్. 67

క. అనినన్విని జైమినిమునిఁ, గనుఁగొని విహగంబు లతనికత యి ట్లనుచు
న్వినిపించె సుధారసగుం, ఫన గంభీరాతిజృంభమాణమృదూక్తిన్. 68

క. శ్రీకరమై నానావిభ, వాకరమై యగ్రిచుంబితాంబరబహుళ
ధ్యాకేతనాతిసుందరమై, సాకేతపురీవరంబు సన్నుతికెక్కున్. 69

సీ. ప్రాకారశశికాంతపఙ్క్తి కాంతులు చుట్టు నూలిపోగులచాలు లీలఁగాంచ
విడికెంపుగుంపుఁ జెక్కడపుఁ జొక్కపుఁ గోటకొమ్మలు జోతులయెమ్మెఁ దాల్ప
నవరత్నమయనూత్న వివిధవీథీరాజి యమరికఁ బ్రోలుసోయగము చెందఁ
బైఁడికుండల సేరుపడినముత్తెపుమేడ లై రేనికడవలయంద మొంద
జయరమాసతి తత్పురీశ్వరవివాహ, గరిమ నాలవనాఁడునాకబలి చల్లఁ
దమమహిమ మింటినంటుభక్తంబులనఁగ, సొగసుఁగనఁజాలుఁగడురేలుచుక్కచాలు.

చ. దళములచాలు మిద్దియలతండము మేలు విచిత్రపత్రము
ల్చెలఁగెడి తీఱు నీరములు చెందినసౌరును గాక రాజురా
కల విలసిల్లునంచుఁ బురకంజముఁ జేరె రమావధూటి త
జ్జలజగృహంబులం దలిమిషంబున లక్కను ముద్రవెట్టుచున్. 71

ఉ. కోటకు నస్థిభార మొనగూర్చు తటింబలియిచ్చు సేమపుం
జీటులు కొమ్మ దీర్చునెడ శిల్పకు లంతికవర్తి సత్యలో
కాటనతత్పితామహుని హస్తముఁ జేర్పదు రాతఁ డాత్మనై
శాటవిరోధిఁ గన్నఁ గొదవంచుఁ గటారి యొఱం దగుల్పఁగన్. 72

చ. కలిగిననేమి జాణలు జగంబున నంబుధినాథువంటిజా
ణలు గలరే యదెట్టులనినం దనలో మణులెల్లఁ బౌరరా
జులు జవరాండ్రకుం జికిలిసొమ్ములుసేయ నగడ్తపేర వా
రలజలఖేలనత్రుటితరత్నములం గిలుబాడు నిచ్చలున్. 73

ఉ. అంబుధి మేదినీవసనమై కనుపట్టుటఁ గట్టిపెట్టి ని
క్కంబుగఁ గోటచుట్టుఁ బరిఘాకృతి నుండుట యేమి యంచు నెం
చం బనిలేదు మందరరసాధ్రిసమాంబు విహారితత్పురీ
శంబరలోచనాజనకుచక్షతి సారదివృక్షునై సుమీ. 74

చ. అగణితకేళిఁ బ్రోలిజనరాలిగము ల్వనపాళి నాడఁగా
నగడితఁ దేలి యోలినురగాళికచాళి తదీయవేణి సో
యగములు బాళి మృచ్ఛిలి వయాళిగ నెమ్మిగయాళి జాడమై
డిగుననుజాలిఁ గ్రమ్మఱి వడిం జను గూఢపదత్వసంపదన్. 75

చ. పురిఁ బరిఘోరగీనికరము ల్జలనూత్రము వెంట సౌధమం
దిరములఁ జొచ్చి యందుఁ దరుణీతనుగంధము కాలిసంకలై
నెరయఁగ నిల్చి కేకిరమణీపిహ్వృతు ల్మెడవట్టిద్రొబ్బఁగా

నరిగి తదీయసోతిఁ గొనియాడు నిజాప్తులు మూఁగి యాకొనన్. 76

మ. తళుకు న్మేడలమీఁది చేడియల చేఁతత్తేటమిన్నేటిలోఁ
గలయం గానఁబడెం దదంబువిహరద్గంధర్వు లీక్షింపఁ ద
ళ్లలన ల్గన్గొని యద్దపున్మడుపు శేలాచూడఁగా నంచు వా
రలచూపుల్మరలింతు రల్లన మిటారంపున్నునుంబల్కులన్. 77

సీ. కార్యత్వరాగతాగతసౌరకులవారకాంతలు చేదివ్వె సంతరింపఁ
బూర్వాభిసారసంభోగానురాగతారావధూమణి చంద్రురాకఁ గోరఁ
గేలిలాలసమరుద్బాలికాపాలిక ల్కాడఁగి చీఁకటిమొట్టి కాయలాడ
మనువదాజ్ఞాలంఘనఘనజాంఘికభటోత్కరములు కాణాచిగా రమింపఁ
దనరువనరుహనాభనూతనరుచిప్ర, చండపురనీలజాలకసౌధయూథ
కాంతిసంతానమంతరధ్వాంతరోహ, వీథిసురపట్టనాధ్వాంతరోధి యగుచు. 78

శా. ఈశానీలపుమేడల న్శుభవిధాయిస్వర్ణపాంచాలికా
కేళుల్మేలగు పాండురాజభవభక్తిన్మించియు న్సౌరభా
శాలోద్వేలశిలీముఖప్రభల భాస్వన్నందనాలింగనే
చ్ఛాలబ్ధిం దగి యక్షయాంశుకతతి న్సంధించుచుం దత్పురిన్. 79

గీ. రవిరథతురంగములు నిబ్బరముగ వచ్చి, హర్మ్యముల నిల్చి వేసవి నచటిముద్దు
గుమ్మ లచ్చపుఁ జిమ్మనగ్రోవినీట, నురఁగుఁ గడుగఁ బత్రిక్రాంతి దొఱఁగి యరుగు

సీ. సకలాగమస్ఫూర్తిఁ జరియించుభూసురు ల్వనసలు కొన్ని యేర్పఱచు టరుదె
యనుపమధైర్యశౌర్యాఢ్యరూఢి గలనృపుల్ ఘనచక్రవైభవం బెనయు టరుదె
రాజరాజప్రౌఢిరహిఁ గల్గు కోమటు ల్వరవైభవంబున బరలు టరుదె
కువలయప్రఖ్యాతిఁ గొమరొందు శూద్రులు ద్విజరాజభక్తి భావించు టరుదె
యనఁగ సుమనఃపరివృత్తిచే నతిశయిల్లి, యచ్యుతస్థితిఁ జెంది కర్ణాటిసహ్య
సరణి గణనకు నెక్కుచు సరసులందు, వెలసి సన్నుతిగాంతు రవ్వీటియందు. 81

సీ. పట్టుపుటేనుంగు పజ్జలబిరుదఢక్కారావమాలించి యట్టె తూఱు
దాని నవ్వలఁ దీయఁ దళుకుగోడల మచ్చుఁ దమనీడఁ జూచి యుద్ధతిని గ్రుమ్మ
నాచెంత గరిడీలనమరు సాదనప్రోఁత విని యచ్చటికి గిరుక్కనను మరలు
నదిచూచి యదలించు నాదికట్టికవారిఁ బైనెత్తు బంధముల్త్రోనె తునియ
లెక్కలన గంటలమరసారించి చాఁచుఁ, గరము పిలిచినవారలఁ గదియనిగుడ
దరలు ననిమావటీంద్రుడు కొందలపడంగఁ, గదలు విభులఁ దత్పురి గంధకరులు. 82

చ. అనిలునిఁ జేసె లేడి భువనాంచితపావనమూర్తిఁ వైనతే
యుని విధమంటిమేనిఁ బురుషోత్తము నెంచుననామధేయుఁగా
నొనరిచె నంచు నచ్చటిహయోత్కరము ల్బహుమండలప్రవ
ర్తనము జగత్ప్రసిద్ధగుణధారలుఁ జూపు నిజేశ్వరాళికిన్. 83

చ. ఉరగకులోద్వహుండు పగయొప్ప దటంచును దార్క్ష్యసంగతిం
బరఁగఁ దలంచి వ్రజసుషమాతిరమాపరమానుషక్తి చే
నరదములయ్యెఁగావలయు నప్పురరాజమునందుఁ గాఁచో
హరిపదమందు మేల్పడగలంచు నె చక్రివిధంబుఁ జెందునే. 84

చ చలువలు గట్టి చన్నులహుసారుగ గంధ మలంది కప్పురం
బలరెడి ముత్తెపుం బరణు లంది తనర్తుల్ గట్టివాల్చెలుంగు
తెలియఁగ నాత్మకాంతిధవళీకృతపద్మభవాండముంగరా
మలకముఁ జేసి నిల్చు పురమానవకీర్తిలతాంగులోయనన్. 85

సీ. ననవింటివాని సానాకత్తిపరుఁజు పెక్కుల చొక్కటపు సాముకొండెలలర
మురువుదీర్చిన చన్నుమొలకయద్దములకు గవిసెనల్వాలెఁ జనుకట్టులమరఁ
దీవలపైఁ బూవుఁదేనెసోనలలీల మేనుల సంపెంగనూనె తనర
బటువు గద్దియలపైఁ బట్టుగద్దిగ రీతి జఘనదేశముల హిజారులమరఁ
గడగి మీఁదటికన్నెఱికంబుఁ జెఱప, నొకనికొకఁడు వితాకొలారకములనుపఁ
దళుకుఁ గాంతురు వింతసాదనలఁ దీఱి, గుడివెడలి వచ్చుబోగంపుఁ బడుచు లచట.

క. కాదంబరి స్వాదించియు, మోదంబునఁ గౌముదీసమున్మేషముసం
పాదించియుఁ దబ్బిబ్బగ, వాదింతురు రేలు వారవనితలు వీటన్. 87

చ. తొలఁకెడుతావిగంపవొడి తూరుపువాలిఁగఁబట్టి మల్లెపూ
వలపులు కొల్లలాడి హిమవారిఁ గలంచి మెఱుంగుఁబోండ్లగు
బ్బలపయిచంద్రకావిజిగిపయ్యెదకొంగు లెడల్చి యొందు మై
దెలియక తూలుకొంచు వలిదెమ్మెరలాహిరికాఁడు త్రిమ్మరున్. 88

క. ఆనగరంబు ఋతుధ్వజ, భూనగవరనైరి యేలు భూమహిమధరా
ధీనధరాహీనధురా, హీనకరారచితకీర్తి మృదుకంచుకుఁడై. 89

క. చకచకితనఖరముకుర, ప్రకరముఖచ్ఛాయఁ దొంటిభంగి గనుటనో
వికటమహిపాళితత్పద, నికటంబున వ్రాలి లేవనేరకయుండున్. 90

సీ. అనిలబాణము శత్రుజనులకు సెలవిచ్చు జోగులై భోగులై ప్రుసుక్కఁ జేయ

వారిదాస్త్రము వైరివీరులఁ జాలించుఁ గర్మందులై గాలిఁ గమిచిమ్రింగ
నంధకారాంబకం బరుల కప్పన యిచ్చు నిహతులై కమలినీనేతఁ బొదువ
నహీశరం బహితరాజాళి కానతియిచ్చు శబరులై కీకససమితిఁ బొదువ
నౌర యీరాజవరుఁ జేరి యసమజన్య, మందు నివియెల్ల స్వామికార్యస్వకార్య
ములను వంచనలేక వతిఁజాలఁ దొడంగె, గాఢమతిశాలిమంత్రిపుంగవు లనంగ. 91

శా. ఆలీలాజలజాస్యుఁ డశ్వతరుఁడన్ వ్యాళేంద్రుపుత్రు ల్నయ
శ్రీలాసిస్వచరిత్రు లిద్దఱు నిజస్నేహాతిరేఖాజహ
త్కేళీలోలతఁ దన్నుఁ గొల్వ మది నుద్దీపించు ప్రేమంబునం
గాలక్షేప మొనర్చె దుష్టజనశిక్షాశిష్టరక్షోద్ధృతిన్. 92

సీ. ఒకవేళ దండనాయకులు ఫౌజులుదీర్చి పొడఁగానఁగా స్వారిపోయి మరలు
నొకవేళ వెనువెంట నూడిగాల్గొనుచు ఘోట్టాణంబునెక్కి జోడనలు చూపు
నొకవేళ మంత్రిగాయకముఖుల్గొలువఁగా సుముఖుఁడై నిండోలగమున నుండు
నొకవేళ మాఱువాలకముతోవసిసహాయంబుగాఁ బురశోధనం బొనర్చు
నొక్కవేళను భరతశాస్త్రోక్తరీతి, జాణలునటించు నాటకశాలఁ జూచు
నిట్లు వారాశివేలాపరీతభూమి, పాలనశ్రీల నారాజు బరఁగునంత. 93

మ. బిలనిశ్చేష్టజరద్భుజంగము తదాభీలాతిఫూత్కారగా
రళఘోరానలభావదాయకదవవ్రాతంబుఁ డచ్చాంతిపీ
త్యులలచ్ఛైచ్ఛవలినీభవిష్ణుమృగతృష్ణాలీలమై యుర్వరం
గలయం బర్వె నిదాఘకాలము సమగ్రక్లాంతదిగ్జాలమై. 94

సీ. జలవిహంగములు శుష్యజ్జలాశయముల కితరపక్షులఁ జేరనీక తఱిమె
వనకరుల్దవవహ్ని యనుజాంజములు సోఁకఁగరము లెత్తుచుఁగొంచపరువువాఱెఁ
జెలువచాల్కలుగులోపల స్రుక్కి యన్యోన్య ఫూత్కారపవనాప్తిఁ బొట్టనించెఁ
బులు లాఁకట నలంగి బొరియలడాఁచిన పలలంబులకుఁ బోను బాలుమాలెఁ
దమకుఁ బాన్పైనతరణికాంతములు పొదల, యాకుసందులఁ బొడయొండలంటిప్రక్క
చుఱుచుఱుకుమన్న మెకములు గెరలిబెదరి, గొరిజదాఁటుగఁబరుగెత్తి తిరిగిచూచె. 95

సీ. యతిజను ల్చక్రవాళాద్రియవ్వలిమునీంద్రులతోడ మాలిమి గలదటంచు
ఫణివరుల్పాతాళపతియైన యారగేశ్వరుఁడుమాకేలినవాఁడటంచు
నదులు పంకజభవాండము చుట్టికొన్నట్టి యుదధిరాజున్నాఁడు గద యటంచు
నంచలు సత్యలోకాధీశుఁడగువాని సొగసుతత్తడి మాకుఁ జుట్ట మనుచు

నక్కడక్కడి కరుగ నుపాయ మెంచఁ, గానెబీరెంత మార్తాండకరగృహీత
సలిలసింధువినిర్గతజంతుకబల, నాగ్రహావ్యగ్రబాడబాత్యుగ్రమగుచు. 96

చ. మిటమిటయెండవేఁడిబలిమిం దెలిపమ్ముల తేకుసందులం
జిటుకుమనంగ నోడి నివసించి తదగ్రమరంద మప్పట
ప్పటికిని మూతిముట్టెపైఁ బైఁబడి చల్లఁబడంగఁ గ్రోద్రుం
కుటఁగని యంతటస్వేదలుఁ గోడెమిటారపుఁ దేఁటు లత్తఱిన్. 97

సీ. కావళ్ళ గలిగెఁ జొక్కపుఁ గప్పురపుఁ బల్కు లడరించు సేదాకుటనఁటులకును
సుంకంబులుడిగె మెచ్చులురా గుబాళించు చేవయొక్క మలాక చెక్కలకును
హెచ్చుకట్టడి గల్గె నింపుగారవమాడ వళిమద్దుచాయలవారలకును
మన్ననల్గలిగె మేల్పన్నీరుచెంబు లేర్పఱచి తెచ్చినయపరాధులకును
హుజూరుకొలువులు గలిగె సొంపాలుకుతేట, నీటికొలఁకులలో బెండు నిండువగల
దెప్పపై బొండుమల్లెల చప్పరములు, నెరయఁజేసినవారికి దొరలచేత. 98

మ. కొలఁకుందామరతావితెమ్మెరలసోఁకుల్దెచ్చు ముత్యాలత
ల్పులబల్సొరణగండ్లచాయఁ గపురంపుంగుంపు సొంపూను మే
ల్మలకాగంధపుతేటతోడి జిలుగుంబన్నీటిధూమ్రంపుఁది
త్తులచేఁ బొద్దులువుత్తు రత్తఱినిఁ గాంతుల్కాంతలు స్మేదలన్. 99

చ. అలసిన మమ్మ మింటికెగయం ఘటియించి భరంబువాపు వా
త్యలఁ గనుఁగొన్నఁ గాని తనకబ్బదు హర్షమటంచు శేషుఁడ
ర్మిలిఁ దలలెత్తిచూచు బిలరేఖలనమ్మడుగుల్చెలంగె ని
ర్జలలసితాబ్జకోరకపరంపర తత్క్షణమండలంబుగన్. 190

క. పరుసైన యెండమెండున, నరవర్లై హాయిలేక యలజడి పడఁగా
సురగాలి యేఁచెఁ బ్రజలం, గఱవుకుఁ దోడావపంట గలిగిన కరణిన్. 101

క. అవరెడు నదీజలంబుల, నెడవాయఁగలేక యవిమహిం గ్రుంకినచో
నడుగంటి నిలిచి తెలిపిన, సుడులనఁగాఁ జెలమలింపుఁ జూపెం బ్రజకున్. 102

గీ. కూపములమీఁదఁ గలలోభగుణముకతనఁ, దూఁచిక్రైకొను క్రైవడిఁ దోఁచెనపుడు
హాలికజనములుపరికల్పితాంబుయంత్ర, ములజలంబుల గ్రహియించుచేలువు మెఱయ

క. జడజవనబంధువేఁడిమి, నుడికెడు పుడమికి నొకింత యూరట సేయ
న్నడుమనెలకొన్న వెన్నెల, వడువున శాల్మలుల తూలవారము నెఱసెన్. 104

గీ. అట్టిగ్రీష్మర్తువందు నయ్యధిపమాళి, యతులతరభోగభాగ్యంబు లనుభవించె
ననిన జైమిని మునియావిహంగములన, నంతరకథావిధంబెట్టి దని యడిగిన. 105

ఆశ్వాసాంతము.

మ. మృదువాణీసుమచాప చాపలపలాయిద్వేషిరాజన్యకా
 స్పదితాశాంచలభాగ భాగవతసంపన్నిత్య పూజాలస
 త్సదనాధిష్ఠితవిత్తవిత్తమ సుతస్వచ్ఛస్వకీర్తిచ్ఛవి
 చ్ఛిదురేందుద్యుతికాండఖండదతి నాసీరైకభేరీరవా. 106

క. గాంధర్వరసిక యౌవన, గంధర్వవిపత్సఖర్వగర్వవిదళనా
 సంధానధురంధర బల, సంధానవపరశురామ సంగరభీమా. 107

మత్తకోకిల. నందనందనపాదనత్యభినందిమానససింధుగో
 విందసన్మణినాగపట్టన విశ్రుతప్రభుతోజ్జ్వలా
 చందనైందవసుందరీహరిచందనద్రునవప్రతి
 చ్ఛందనూతనకీర్తికందలచంద్రికాంకదిగంకణా.

గద్య.

ఇది శ్రీమన్మదనగోపాలకటాక్షవీక్షణాసమాసాదిత సరసకవితావైభవ సవరమ్యయాభరణ నారాయణభూపాలతనూభవ శఠగోపతాపసేంద్రచరణారవిందసంచలన్మానసమిళింద సంతతభారతభాగవతాదిశ్రవణానంద కామినీమనోహరరూపరేఖావిజితచైత్ర కాశ్యపగోత్రపవిత్ర జాతివార్తాకవిజనామోదసంధాయక చిననారాయణనాయకప్రణీతంబైన కువలయాశ్వచరిత్రం బనుమహాప్రబంధంబునం బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కువలయాశ్వచరిత్రము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరమణీనందనరే, ఖారాజద్రూప వైరికైరవవల్లీ
సూరప్రతాప సవరము, నారాయణభూప కీర్తిజ నవ్యకలాపా!

గీ. అవధరింపుము జైమిని కలపతంగ, కులపతంగంబు లిట్లని తెలుపఁ దొడఁగె
నంత నాసర్వసర్వంసహాధినాథ, జంభసంభేది యత్యంతసంభ్రమమున.

గీ. ఒక్కనాఁ డంతిపురమున నుదుట బిగువు, గబ్బిగుబ్బెతగము లూడిగములు సలుప
రాజవర్య పరాకజారమున దొరలు, గాచినారని హెగ్గడికత్తె తెలుప. 3

సీ. పచ్చకప్పురము సాఁబాలు గూర్చి కురంగమదమున గీఱునామంబు దిద్ది
యలుకు పెత్తులరూపు వెలిసూపు వలిపెంపు జాళువాసరిగరుమాలు చుట్టి
మొలక వెన్నెలలబారులు దీరు కట్టాణి తెలిపాలకాయయొంటులు ధరించి
క్రొత్తముత్యపుమేలుకుట్టుఁ జీనాపట్టుఁ బసుపుబంగరుపూలపట్టెఁ బూని
పికిలిపూబంతి దంతపుఁ బిడి కఠాని, పోఁతయొఱ వంక మొలవంకి పొంకపఱచి
తమ్మిదోమ్మిజోదుసాదనలహరువు, వ్రాఁతపనిదుప్పటీవలివాటు వైచి. 4

చ. ఉడిగపుటెంతి కట్టెదుట నుంచినపావలు రాజసంబునం
దొడిగి మెఱుంగుటుంగరపుఁ దోరపుహీరపుమించుమించుపైఁ
బడఁ దులకించు కల్వవిరిబంతులమించు మదాళిమాలిక
ల్బడి నిరసంకవైచు తెలిపావడచోఁపుల వీఁగిపోవఁగన్. 5

చ. చెలువలు వీఁచు పూసురటిఁ జిందిన తెమ్మెరల వ్రుమాలు చుం
గులు గదలంగ వాఁడికొనగోరులసోఁకుల గబ్బిగుబ్బచా
యల గరుదాల్చు నిద్దఱు లతాంగులు మూఁపులఁ జేతులూఁదిరాఁ
జిలుకపటాని తేజిపోర చెన్నున నంతిపురంబు వెల్వడెన్. 6

క. సకియలు సాహో యనఁగా, నకలంకశశాంకమణిగణాంతఃప్రతిబిం
బకలాకలనాద్విగుణిత, సకలానుగవారమాహజారముఁ జేరెన్. 7

గీ. చేరి జగజోతిమకరాతి చెక్కడంపుఁ, గలికినీలంపుమెట్ల సింగంపుగద్దె
నుసతకాల్పట్టుజిగి యద్దయొఱగుతోడి, సొగసు నిద్దంపుఁ బట్టుగద్దిగ వసించి. 8

సీ. చెవిసొంపఁ జేరి నిల్చినవ్రాయసమువారి ముసలకమ్మల కొప్పనులు లిఖించి

దిక్కులనుండి యేతెంచు మన్నీలమంత్రులతోడ నుచితంపుఁబలుకు పలికి
సమయోచితముగ హాస్యము లొనర్చు విదూషకులదిక్కు మొలకనవ్వొలుకఁ జూచి
యవసరంబులవార లవధారనుచుఁ దెల్పఁ బొడఁగని వారికింపులు వెలార్చి
సత్కవీంద్రులు రచియించి చదువుపద్య, సమితియం దొరపారలు చక్కదిద్ది
ప్రౌఢి గనిపింపఁజేయు భూపాలుకొలువు, ప్రజలకవ్వేళఁ గన్నులపండువయ్యె. 9

చ. ఇటువలె నున్నవేళ ధరణీంద్రునిప్రోలి కవేలనీల సం
ఘటితఖలీనలీనసుఖచ్యుతఫేనవిరాజి తేజి యొ
క్కటి తుదివాగె పూని వెనుకం గొనిరా మునిరాజువచ్చె న
చ్చటికిని గాలవుండు పరిపుష్పరిపక్త మహోచ్చతంబుగన్. 10

మ. జలజాప్తోపమతేజ మంజలిపుటీసంధానము స్సంభ్రమా
కలితోత్థానము భక్తిపూర్వకనమస్కారంబు నామ్రేడితో
ద్గళితాంతస్తుతివారముం జలుపశిష్యోపత్తుమై సభ్యవ
ర్యులకు న్నెయ్యమునింప సంయమివరేణ్యుం డొయ్యనం జేరినన్. 11

క. ఎదురేగి శిరోగ్రముత, త్పదయుగళము సోఁక నృపతి ప్రణమిల్లి ప్రియం
బొదవఁగ నర్ఘ్యాదికవిధి, నెప రంజిలఁజేసి వినయ మెనయఁగ ననియెన్. 12

క. క్షేమమె కద భవదాశ్రమ, భూమి న్నీవారవారిపూర్తక్ర్యామిథస్సం
ద్రామారంభవృగేంద్ర, స్తోమంబులకెల్ల నోవిశుద్ధచరిత్రా! 13

శా. స్వామీ మీసుముఖత్వమే కుశలవాచారీతిఁ గన్పించు నే
నామీరాకకు నన్యకారణము గాన న్నన్ను ధన్యాత్మునిం
గా మోదంబునఁ జేయవచ్చితిరి తక్క న్వాపుకామత్వమి
ట్లేమేనున్న నుపేక్ష సేయక యమానీ యానతీవే దయన్. 14

సీ. ఐశ్వర్యగతిమీఁద నరుచి పుట్టినఁగాని బలహంత మీచెంత నిలువవెఱచుఁ
జక్కఁదనంబుపైఁ జౌకదోఁచినఁగాని సురభామ మీసీమ చొరఁగ వెఱచుఁ
దనపేరుమాత్రంబు కనరువేసినఁగాని హరిపట్టి మిము గిట్టి యరుగ వెఱచు
విబుధధామముమీఁద వెగటు గల్గినఁగాని వనజారి మిముఁజేరి చెనకవెఱచుఁ
గానఁ దావకనియమవిఘ్నంబు నడుగ, నలికెదనుగాని యోవమౌని యట్టులేని
ఘోరమామకతూణీరగుప్తశాత, శరమునకునొక్క చెఱలాట సవదరింపు? 15

లయగ్రాహి. అంగజమదాపహశిరోంగనటత్సికపభంగురతరంగఘనరంగపరిధారా
సంగతి మహీపాలయుమ్మం నిడెక మీఅన్నొక యంగగొనువేగ మొనయంగలిగిరేవన్.

రంగు మెయి చంపము మెఱుంగు మొగమంపము చెలంగను నుగంపము పొసంగ నిదిగో మీ
చెంగటనె నిల్చెను దురంగమము వచ్చిన తెఱంగు నెఱుఁగంగఁ బలుకంగదవె మానీ. 16

ఉ. నావుడు మోమున న్మొలకనవ్వొలుకం దమవారిఁ జూచి యా
హా వినయంబు గంటిరె గదా యనుచుం దలయూఁచి యాగదీ
క్షావిధిమృత్స్నమిత్సమితికర్షణకర్కశమైనకేల నా
భూవిభుమేను తట్టె మునిపుంగవుఁ డిట్లనియెం బ్రియంబునన్. 17

ఉ. అంతటివాఁడె వోదువె కదయ్య తలంపఁగ శత్రుజిన్మహీ
కాంతునిపట్టివే యఁట యఖండమదారివిదారణక్రియా
కాంతపరాక్రమంబు లడుగన్వలెనే మఱి యీదిగంతవి
శ్రాంతసుధీవిధేయగుణసంగతి నీకె తగుం గుమారకా. 18

చ. చలపరితాపకీనభుజశౌర్యము పెట్టనికోటయై మునం
బలవఱపంగ యాగహవిరాహరణార్థనిమంత్రణక్రియన్
బిలిచినఁగాని రాఁడు బలభేదియు నేఁటిదినంబుదాఁక నో
కులనగధీర యీనడుమఁ గొన్నివిశేషము లెన్న శక్యమే. 19

క. పాతాళకేతుఁ డనియెడి, ఘాతుకుఁ డొకరక్కసుండు గలఁ డంబుధర
వ్రాతారవనీతావహ, భీతానతధానసకలబృందారకుఁడై. 20

క. ఫలకుసుమబిసాదులు గం, పలకొలఁకులు దెచ్చుకతన మాలిమికాఁడై
నిలుకడఁగ మాతపోవని, మెలఁగుచు వాఁడుండియుండి మెల్లనఁ బిదపన్. 21

గీ. మామకానూనజపహోమమౌనసంవి, ధానముఖమైన నియమసంతాన మనెడి
పద్మవనవైరికళ మాటుపఱప నేఁడు, రాహువై నాఁడు వాఁడు ధరాతలేంద్ర! 22

సీ. ఒకఁడైనఁ గని యెఱుంగకయుండ విపళించు సారనీవారకేదారసమితి
వెనుకవేళలు గాచి కని కానమిగ దాఁచునటవిఁ దాపసుల మృగాజినముల
లాపిమ్మటను గొంప అదియేమి యనఁద్రుంచుఁ బర్ణశాలాసమీపద్రుమాళిఁ
బిపప నందఱుఁ జూడఁ గదిసి కైకొనసాగు యాగకల్పితహవిర్భాగతతులు
రచ్చసేయఁగఁ దొరకొనురాత్రులందు, మునికుమారుల బెదరించి కొనఁగ దొడఁగుఁ
గామినీమార! వాఁడు నిక్కముగఁ జేసె, నిందురమ్మన్నచోట నిల్లెల్లఁ గొనుట. 23

సీ. పొడగన్న సాష్టాంగముగ వ్రాలి చనువాఁడె యెదురుగా రారంచుఁ బదరసాగెఁ
బిలిచిపెట్టిన వన్యభిక్షగైకొనువాఁడె కోరి పెట్టరటంచుఁ గొణఁగసాగె
నిలుచుండి చంకచేతులు కట్టుకొనువాఁడె కొలువరా రేమంచుఁ గెలయసాగె.

వినయంబుతోఁ జేరి పనియేమి యనువాఁడె యరయ కద్దాదిష్టు లనుపఁ బోఁగఁ
దనవచోదోషము క్షమింపుమనెడువాఁడె, యేమనిన లేని వాతప్పు లెంచఁబోఁగ
వినుము మహీకాంత కొంచెంతపనికినైనఁ, బలుకులేటికిఁ గిల్లాకుపనుపఁబోఁగ. 24

చ. ఇటు లతఁ డున్నయంత ధరణీంద్ర యొకకానొకనాఁడు నాకురం
గట నడయాడు నొక్కమృగకాంతకుఁ బ్రొద్దులవేళ చాలఁజే
రుటకతనం దపోధనసరోరుహలోచనలందఱు న్సను
త్కటగతి ముచ్చటల్లిగుడఁగాఁ గడగానని సంభ్రమంబునన్. 25

సీ. ఎన్ని నేఁడది తా నిన్నటిమొటికగా యాకొమ్మఁ గడకుఁ బొమ్మనఁగదమ్మ
పడుచుదూడలచేతఁ బనియౌనె వీరేల యనసూయఁ దోతేరఁ బనుపరమ్మ
యీప్రొద్దునక్షత్ర మేమి లగ్నము మంచిదేయంచుఁ దగువారిఁ దెలియరమ్మ
శుభవేళ సుఖప్రసూతిగావలెనంచు నిలువేల్పులకుమీఁదు లెత్తరమ్మ

గీ. అనుచు గుమిగూడి మృగి నొక్క యలరుఁదోటఁ
బూవుఁబొదరింటఁ దార్చియింపులు జనింప
నున్నతఱి మాయకైకొని యట్టెపడిన
సరణిఁ జెట్టునఁ దెగిపడ్డ కరణివాఁడు. 26

సీ. తళుకుటద్దపురంగు గల చెక్కుల బెడంగు మేలికమ్మల డాలు పాలుచేసి
తొగరుఁగెంపులపెంపు నగు మోవి నెఱసొంపు పసని ముక్కఱనిగ్గు పాలుచేసి
సింగంపుగతిఁ బూను చిన్నారి లేఁగౌను బంగారుమొలనూలు పాలుచేసి
వలిజక్కవలఁ గేరు వలువగుబ్బల తీరు పసిఁడి పైఁటచెఱంగు పాలుచేసి
తనరెఁ గనుఁగొంటిరమ్మ యివ్వనితయనఁగఁ, దగినకాంతావిలాసంబుఁ దాల్చివచ్చె
గిలుకుమట్టెలురవలుపావలునుజిటులు, విడెము మడమలఁబడుకీలుజడయు మెఱయ.

చ. చెలువగు ముద్దుటుంగరపుఁ జేనెఱికుచ్చులఁ బట్టి యుబ్బుగు
బ్బల జిగి జాలువాఱవికె పక్కన ప్రీలఁగఁ బైఁటవాటుగా
వలపడఁ గొంకుఁజూపులు నిజాంఘ్రినఖాళికిఁ గల్వపండఁగాఁ
జెలువల చెంతకుంజనియె సిగ్గులపెండ్లికొమార్తెయుం బలెన్. 28

సీ. కూర్చున్నవారు లోఁగుచు లేచి చేఁజూపి యిందురమ్మని ప్రియం బెనయఁబలుక
నిలుచున్న వారు చెంతలఁ జేరి స్వస్తిభవత్వె యటంచు దీవనలొసంగ
నవల మాటాడువా రవరిపాటున మర్లి యొఱపు వీక్షించి నివ్వెఱపడంగ
నపుడు వచ్చిన వార లౌ చెలి యెవతె యీకొమ్మ యంచును గుసగుసలు వోవ

ధీరులగు వార లూరను బేరు నడుగ, నెంచి యేమంచు మని విచారించికొనఁగ
గలిచె జిలిబిలి జడదారి చెలులఁ జేరి, మచ్చికప్పెడుదారి నమ్మాయదారి. 29

సీ. పనిలేనిపని గిఱుక్కున మోముద్రిప్పుచోఁ జెక్కుపైఁ గమ్మ తళుక్కు మనఁగ
సిగ్గునఁ దలవంచి చిఱునవ్వు నవ్వుచోఁ గెలకులఁ జికిలివెన్నెలలు గాయఁ
గొంగేలఁ బైఁటచెఱంగు బిగించుచోఁ నిద్దంపుఁ జనుఁదోయి నిక్కుదోఁపఁ
బలికించువారి మోములు దేలఁజూచుచో వాలుఁజూపులు పూలవాన గురియ
గలుచునొఱపును గగునంబుఁ దెలియనీక, పలుకుబెళుకును మొగమునఁదొలఁకుదెలివి
యొదలియాఁడువనడలోఁ బెడఁగువారి, కన్నుఁ బ్రామఁగ మృగియున్నకడకునరిగె.

క. వడినరిగి రవికి రుచినే, ర్పడి మిడిగ్రుడ్డుబఁను జిక్కరించిన చెవులు
న్బొడవున నెత్తినవాలము, నడరఁగ నొక సింగమై మృగాంగన నిలువన్.

చ. కనుఁగొని మౌనికాంతలు కకాపికలౌ మది నమ్మ చెల్లఁగా
యనుచు మిళన్మభరీకృతభయంబు గళత్కబరీచ యంబున
త్వనుపదధావనావిలమృగాంగనమున్ మహురుచ్చలద్గురు
స్తనమునుగా రయంబున యదాయదలై పఱతెంచి తెల్పినన్. 31

క. కటకటఁబడి మఱినేన, కుటిలక్రియగతులు గురియ గుఱి యెవ్వఁడోయం
చటునిటునారసి వీఁడః, పటుయోగజ్ఞానగరిమ భావించుటయుఃన్. 32

సీ. చిరదయాగాంభీర్య పరిఖకు తాఁబేలు నవధైర్యవప్రంబునకు సురంగ
ఖలజాతిగుణలతావళికిఁ బ్రాఁకుడుచెట్టు నిష్ఠురత్వంబనునిమ్నకెరవు
క్రూరవాచాకాలకూటంబునకువార్ధి దాక్షిణ్యవన్యకుద్దామదవము
ప్రకటితాత్మజ్ఞానరవికి దుర్దినవేళ మూర్ఖతాస్థితికిసామ్మ్రఖ్యకరము
కోపమిటు లౌనో కాదోయో భూపవర్య, యదియపుడు వచ్చి నామీఁదనావహించి
కటములవరించె మొగమెఱ్ఱఁగానొనర్చె, బొమలుముడివెట్టె ముకుపుటంబులుగదల్చె.

వ. అంత.

సీ. తాపసవటులకుఁ దరవాయిఁజదివించు భాష్యమల్లంతటఁబాఱవైచి
కొమ్మనంగంబుఁ గోకిచెంగటమేఁతలడుగు జింకనుపుల్కిపడనదల్చి
మారపూజకంబుపర్ణాదులుగొని తెచ్చు నెదుటిశిష్యులను నేమే మొత్తిట్టి
యాగమవాదమ్మాధ్యస్థ్యంబుగోరు ప్రవీణసూరిశ్రేణి వెక్కిరించి
కళవసంబూడ జలకమండలువుపీడ, జడలుమహిజీరఁ జేజపసరముజాఱ
దర్భముడిప్రేల ధ్యానతత్వంబుసోలఁ, గడిగి నిలుచుండి యాగ్రహగ్రహముఁ జెంది.

వ. అక్కటా దిక్కటాహంబు లొక్కగ్రక్కున మెక్కంపలంచు ముక్కంటికై
క్కున యక్కటికంబజీ యుక్కటికిరాతిగండియ నగ్గలపుటలుకయొగ్గి బగ్గుబగ్గు
రుమున శమదమసుజకమన సంధానకరంబగు పరుషాక్షరంబున శపియింపంబూను
నావపసంబున సరస్వతీశంబరనయన గుడిగుడివెడలఁగడంగు నెడ జడధివసనాని
రాలంబనజనితంబుగు నొక్క వచనంబీవిధంబున వినంబడిన నాకర్ణించితి. 36

చ. పపరక్షకున్న షానికులపావన కుమ్మరి కొక్కయేఁడునుం
గుదియకు నొక్కపెట్టునని కోవిదులాడరె ఘోరసాధనా
భ్యదితతపోబలంబిటులయో నొకరక్కసుపాలుచేతురే
మదిమదినుండి మేమెఱుగమా మఱివీని ఖరాపరాధముల్. 37

గీ. ఐన నేమాయె గనుక ధరాధిపతులు, చేయఁదగినట్టి యీదుష్టశిక్షనీకుఁ
బడినభారంబె పాటెడుబండ్లకెదురు, కాల్లుసాతురె యోవెఱ్ఱికానపినుమ. 38

చ. ఇదెహరి యాఋతధ్వజనరేంద్రునకిమ్మపు డాస్పపాలుఁడే
కదనములోనవీనిఁ గడికండలొనర్పఁడె నీకునేటికీ
యెదవడనన్నమాట యొకయింత వినంబడునంత మాత్రినే
కదియఁగవ్రాలెనొక్క తురగంబు వియత్తలినుండియత్తఱిన్. 39

క. పతయాళితురగసభృత్తో, న్నతకర్ణద్వయమునందునం గెంపులమే
ల్పతకమమరెరవికిరణం, బతిరయమునననుపవచ్చు ననువునటింపన్. 40

చ. కనుఁగొని దాని ఫాలఫలకంబునఁ గట్టినపత్రికన్ లిఖిం
చిన వివరంబుఁ జూచి సరసీజహితుండు దయాళుఁడన్పవ
చ్చినదిదియంచు భూవలయసీమదిరంబును జుట్టివచ్చునం
చనఘుతదాఖ్యయుం గువలయాశ్వమటంచు నెఱింగి నెమ్మదిన్. 41

సీ. వరదానములకునై వచ్చువాక్ప్రియకారి ముచ్చాయ లెఱిఁగించు మొగముదెల్ప
యాగభాగాసక్తి నరుదెంచు పాకారి యేఁకారి యిది మీకు నేల యనఁగ
వనవిహారాపేక్ష వచ్చు క్రొన్నెలదాల్ప జక్కిమార్పులకు హెచ్చరిక పడఁగ
మునులసేమ మెఱుంగఁ జనుదెంచు కరివేల్పు దండనాథుని సమాధానమనుప
విని వినమి చేసి పని గలదనుచు వారిఁ, గూడ దనిత్రోయవలెఁ గద యేడజోలి
మాకు నేటికి వారితో మచ్చరంబు, సొమ్ము సొమ్మునఁ గూడఁ జేర్చుట యె నీతి. 42

చ. అనితలపోసి యేనిటురయంబునఁ దెచ్చితి నత్తురంగముం
గనుఁగొను మిత్తురంగము వికల్పిత సప్తుర హేషచేఁ బరా

కని మహాప్రసన్నమన్మృగముఖంబున సారెకుసారెకు న్నలా
మొనరుచు దీక్షఁ గైకొని జయోన్నతిఁ జెందుము రాజనందనా 43

చ. అనిన మహాప్రసాద మిపు డానతి యిచ్చితి లేక దా యిఁకం
గనఁబడఁ జెల్లనేమిటికిఁ గార్యముఖంబున స్వామిచిత్తమే
ననుచు నదేల కావలసినం దనుజు న్వధియింపఁ జాలరే
ననుఁ గరుణావలోకనముఖం ఘనుఁ జేయఁగఁ గాక వచ్చటల్. 44

సీ. చాయలొందిన దంచు సంతరించిన వాలుచూరకత్తి పరీక్ష చూడఁగలిగె
తరతరంబులనుండి దాఁచినా రనివిన్న కఱకునేజామేలు గాంచఁగలిగె
ననిలోనఁ దనుఁగాచు ననిచెంచులర్పించు కేడెంబువాడి వీక్షింపఁ గలిగె
పందెమొగ్గినఁ జూడఁ బగఱ గెల్చుకటారియిది పేని వగ నిశ్చయింపఁగలిగె
స్వామి మీకతమున నిట్టి చోకపసికి, మీరు వేంచేయవలయు నే మీగృహమున
కరుగుదెంచితి రందులకనుట కాదు, పదములెక్కుడ బడలెనో కద మునీంద్ర. 45

చ. అనిమహిజాని యీడిగపుటాప్తులఁ గన్గొని దండు చాలుగాఁ
జనుపుఁడటంచుఁ బల్కి మునిపాలకమౌళికిఁ గేలుమోడ్చి స
ద్వినయవినమ్రుఁడై నిలిచె వెంబడిగా నరుదెంతు మున్నుగాఁ
జనుఁడని వీడుకొల్పి హరి సాహిణి నీవశమంచుఁ బల్కుచున్. 46

చ. గడెలు పదాఱు చెల్లె ననఁగా విని కట్టికవారు ప్రోలి గ
స్పౌ నవధారు దేవ జతనాయన గద్దియ డిగ్గి యందటి
న్నిడివలకంపి మౌళిసరణిన్ హరిగల్గి గుడంగ జెట్లు వెం
బడి కయిలా గొసంగఁ దెలిపావలు మెట్టి యొయార మేర్పడన్. 47

శా. కోణేవాకిట వారినిల్పి కులుకుంగుత్తంపుఁ జన్గుబ్బలే
జాణల్గ్రాందఱు కుంచెలొండి యుడపా ల్వాగింప వాణీరణ
ద్వీణాపాణులు కొందఱారతిగముల్దీపింపఁ గక్ష్యాంతర
శ్రేణుల్దాఁటి నృపాలుఁ డంతిపురముం జేరెం బ్రమోదంబునన్. 48

వ. అంత. 49

క. దనుజాతఖండనోద్ధతిఁ, జనుమనుజాధిపప్రతాపజాతము మునుముం
గనిపించె ననుచు జనము, ల్గనుఁగొనమార్తాండమండలం బుదయించెన్. 50

క. ఇటువలె వేఁగ నరపతి, పుటభేదనమునఁ బ్రయాణబోధక భేరీ
పటహాధమాధమీకాహళ్, పటువనములు నిండ్రలేపి పయనము దెలుపన్. 51

సీ. పటుచక్రగతి నేలపాఁతు పెల్లగిలంగ విమలమణిస్యందనములు పనర
మావటీలకు మింటిదేవత ల్మంత్రాక్షతములీయగ జయయూథపములు వెలయ
ధారాసమున్నమద్ధవళచామరలు టెక్కులభంగిఁ దగఁ దురంగములు సెలఁగ
జయలక్ష్ములవరింపఁ జను పెండ్లికొడుకుల గుంపులై భటరాజకోటియొనర
నడచి తమగపు బైట సన్నాహమెల్ల, నమరఁ బౌజులు దీర్చి నిజాప్తమంత్రి
వరముఖాంతరమున సరివారితోడ, మాటలాడించుకొనుచు సామంతనృపులు. 52

చ. గొనబుపసిండి కీలరిగె గుంపులనీడ వసింప నంతలో
జనపతి మేలుకాంచి హరిచందనగంధిలమైనవారిఁ గుం
దనపుమెఱుంగు గిండ్ల వనితల్గొని తన్ముఖమజ్జనంబు సం
పొనరఁగఁ దీర్ప సద్దమొకయుగ్మలి పూనఁగ నామతీర్థమై. 53

చ. మినుకుఁ గడానితాయెతుసమేళపుఁ గ్రొవ్విరిదిండుదండడా
ల్పౌనవలెవాటు చల్వనలిపంపురుమాలువు గట్టి దట్టిఁ జె
క్కినవిడి కెంపువంకి జిగి కెంపగు దుప్పటిదాల్చి యాతఁడే
మనసిజుఁడాయన న్సొగసుమార్గముగాఁ గయిసేసి వేడుకన్. 54

సీ. సమదవేత్రకరాతిసాహోసనాదంబు గదలివచ్చెనటంచు మదికిఁ దెలుపఁ
జామరగ్రాహిణీసరళకంకణరావ మివలి కేతెంచె నంచెఱుకసేయఁ
గమనీయయవసికాకాంచికానిస్వాన మల్లన వచ్చెనం చానతీయ
సంగీతవిద్యావిశారదాగానంబు లిదె యరుదెంచెనం చేర్పరింపఁ
జనవరులు లేచి నిల్వ హజారమునకు, నరిగి చౌకట్లముత్యాలయందుహస్త
మిడఁగఁ గొల్చుచు నిలిచి సాహిణులు మ్రొక్కి, తెచ్చి ముందఱఁ దోలు నాఁటి తేజినిల్వ

క. నడిఁగట్టికవారలు హా, వడమిడి హెచ్చరిక రాయవరగండ యనన్
బెడయంకెవన్నెపైఁగా, లిడకపుడు చివుక్కుమనఁగ నెక్కెం దేజిన్. 56

మ. చనవుల్మీఱఁగ మ్రోల నూల్కొల్పు బల్సామ్రాణీధూపంబు వా
సనకు న్వేలుపుముద్దరాండ్రు కచముల్లార్పంగఁ బుణ్యాంగనా
వనజీవ్యబ్జకరాపతచ్ఛితమణుల్వర్షింప ఛత్రంబుపై
ననువౌ బంగరుగుబ్బపొద్దుఁ దలఁబ్రాలై ముంచఁ జంచద్గతిన్. 57

చ. జనవరహాళి కొంతవడి సాహిణి నివ్వెఱగంది చూడ జో
డన రవగాలు చూపుచు హుటాహుటి నేగిపరాకు వీరువీ
రని తముఁ దెల్ప నంపఱు రయంబున వెంబడి వాగె సళ్ళిడొ

య్యనఁగనుమూసి కన్దెఱచునంతటిలో మునిసీమఁ జేరఁగన్. 58

క. అరుగఁ దదీయమనస్సర, దరవింద మరందబృందమై మధురసుధా
చిరకంపమై యొకానొక, పరమానందంబు హృదయబంధం బొందన్. 59

సీ. మధ్యసంధ్యాస్నాన మౌనీంద్రలూన తాపసగంధపవనంబు భ్రమరివాఱె
నంబుపర్ణసమిత్కుశాయాతవటుజాత సమదనాదంబు మీసంబు దీఁటె
సవన ధూమాబ్దవీక్షణనటత్కేకికాంతావిలాసము తోడల్తట్టుకొనియె
నన్యోన్యవైరాసహామృగేంద్రమత్తవేదండ కేళికలు పంతములు వలికె
నీకరణిమున్నుగాఁ బరాకిడియె మౌని, యాశ్రమంబని తన్మార్గమభినుతింప
మోదమునఁ దేలి నృపమౌళి మోము చూడఁ, జనవుమైఁ జేరి నిజకేళిసచివుఁడనియె.

సీ. చలువలు నించు నచ్చపుమంచుఁ జిలికించు తేరాయఁ డెడ లేర్పఱించువాఁడు
గలభి గాకుండ వేల్పుల నొక్కనొక్కనిఁ గా ధనరాజు వెలినుండి యనుపువాఁడు
వారివారిప్రభుత్వతారతమ్య మెఱింగి గిరిశుండు బంతిసాగించువాఁడు
ప్రొద్దువోయెను జూచి భుజియింపుఁ డని దేవపతి యుపచారము ల్పలుకువాఁడు
తగినవారల వీక్షించి తమ్మిబోఁటి తోఁడు మాటికిఁ జవు లెచ్చరించువాఁడు
జనవరా ఖండలా యిందు సంయమీంద్ర కాండకృతమైన సత్రయాగంబులందు. 61

చ. మునివనిత ల్శచీముఖ తమోనిభవేణులకుం బతివ్రతా
జనతతిఁ దెల్పఁ జోఁబరవిచారము గావని వేల్పుటొజ్జజ
వ్యని మొగమద్దముం జొనుప వారలు నవ్వుదు రామె సిగ్గుపెం
పునఁ దలవంపఁ జందురుఁడు పొంగగ నిచ్చట యాగవేళలన్. 62

సీ. సాలీఁడు గాఁబోలు సమదవేదండంబు తెలినారచీరలు డులిచి తెచ్చుఁ
బనివాఁడు గాఁబోలుఁ బటుఘోణిపోతంబు బలుమోర నివ్వరి కలుపుదీయు
గొల్లఁడు గాఁబోలు భల్లూకపాకంబు మేలిజున్నుఁ బసిమేఁపి తెచ్చుఁ
జనవరి గాఁబోలు గొనబుఁ బ్రాయపు జింక యలరిపై పారుపత్యంబు జేయుఁ
గూలిగొను నొజ్జకాఁ బోలుఁ గోదమ చిలుక, తపసిబుడుతలగమికి వేదంబుసుడువు
సుసరముగఁ బారికాంక్షు లేజోలిలేక, జపతపంబులు సాగింప జనవరేణ్య. 63

చ. మునివరు లేగ వెంట మృగము ల్నదికిం జని యంతనంత మే
పున కటు నిల్చుచు న్నియమపూర్ణత వారు నిజాశ్రమాళికిం
జనినఁ దదార్ద్రబంధురవిశాలజటల్దరజీవకాంత వె
న్కొని చెవి బక్కరించి యుఱుకుం బొదకట్టినవెల్ల దాఁటుచున్. 64

ఉ. ఎండదినంబులం బడఁగ లించుక నీడఁగఁ బట్టి మానులం
గొండొక సేదదేర్చ ఫణికోటులఁ జేరి యిదేటికార్య మా
లెండ మఱేమి మే మిచటలేమె యటంచు మరల్చి చెల్వమై
నిండ మయూరిక ల్పికిలినిద్దపు టెక్కలవీచు నక్కడన్. 65

మహాస్రగ్ధర. జనవన్మౌనీంద్రవేదాక్షరయుత తతహస్తస్రువాజ్యాహుతిప్రో
ద్భవవహ్నిస్ఫారకీలాప్రకటితకరదీపప్రభ న్వత్తు రౌరా
హవిరగ్రాహూతు లింద్రాద్యమరు లననికై యాస ప్రేరేపఁగా విూఁ
దినపొంచ ద్ఛ్రమధూమస్థితులు నిబిడమై వృష్టి చీఁకట్లు గప్పన్. 66

క. వేలిమియగ్గి పొగల్దగు, వేలుపుడిగ్గియను సంగ వెలువడు నమరీ
జాలము తిన్ననిపెన్నెఱి, వాలుఁగురుల కగరుధూపవైఖరి యగుచున్. 67

చ. ఇనహరిణాంకరశ్మి కెడమీయని యవ్వనిఁ బంకజాకరం
బునఁ గవజక్కవ ల్విగవఁ బ్రొద్దులు గ్రుంకుట దెల్లనాఁటు
ల్గనమి జలాగవక్షి కులకాంతలమోమును కల్వరాయనిం
గనుఁగొని విచ్చిపోవుటయె గాని వియోగ మెఱుంగఁ డెన్నఁడున్. 68

చ. అని తెలుప న్మహీశుఁ డవుఁగా యని మెచ్చి పటాని తేజిడి
గ్గినతఁడి మూఁగి గచ్చు టరిగె త్తెలిపావడ వైచి యచ్చపుం
బని మగజాతిచెక్కడపుఁ బొనలు నిల్పిన వారలం గనుం
గొని యటు నిల్పి యాప్తులొకకొందఱు వెంటనెరా మునంబునన్. 69

క. చని నృపతి గనియె మునిజన, వనితాజనతానితాంతవర్ధితకేళీ
వనపాళీ కుసుమాళీ, జనితాళీనలినఘనము సంయమివసమున్. 70

క. కని పర్ణశాలప్రోలను, జని యచ్చటివారిచెంత సంయమిపతికిం
దనరాక తెలియఁ జేసి త, దనుమతిచే వేగఁ జని తదంతరసీమన్- 71

సీ. అచ్ఛపంతచ్ఛవి యామస్తకన్యస్తభసితాభఁ జేరి కేకిసలు గొట్టి
మోఘావిరుచి గండమిలదుదశ్మశ్రురుక్చయములఁ జప్పట్లు చఱచి నవ్వ
జడలఁ బర్విన డాలు శౌరిరధారాళి కాంతులఁ గికురించి కన్నుమూయఁ
బటునఖద్యుతి కరస్ఫటికాక్షమాలికా చ్ఛాయల డాసి కేకేయనంగ
నవ్యశార్దూలచర్మాసనంబుమీఁద, యోగపట్టె బిగించి కూర్చున్నవాని
గాలవుని గాంచి చేమున్న కట్టి మంత్రి, యందికొనఁ జేరి సాష్టాంగమాచరించి- 72

క. నిలిచినఁ గనుఁగొని నరవరు, కులపావన యిందువచ్చి కూర్చుండనవా

నిలిపితివి తండ్రిపగ్గులు, వెలసితి విటు లతనికన్న విక్రమ గరిమన్- 73

చ. అనుచు బహూకరించుసమయంబున నూరకయుండి యుండి యం
జనరుచి పుంజమంజిమకచగ్రహ మైనతమంబు పర్వె తో
డన హరిచందనప్రతిభటం బగువెన్నెల దోఁచె వెంటనే
కనఁబడియె న్నిరస్తకనకస్తబకస్తుతు లైన యొంపలున్- 74

క. అది చూచి మేదినీవర, భిదురీ మృదురీతిగా దభేద్యము గంటే
యిదిసుమ్ము దనుజశాంబరి, గదిసె న్బరిపూర్తి దీని ఖండింపు మిఁకన్- 75

గీ. విజయ మగు నీకు గెలువు మోవీరవర్య
యనుచు గాలవుఁ డాడుచో నచటఁ గలుగు
పారిగాంత్రులు కటకటం బడుచు శిష్యు
లంటి చనుదేర నచ్చోటి కరుగుదెంచి- 76

క. మునిచంద్ర వచ్చి మావెం, టనెవచ్చు నటంటి వీతఁడా నృపుఁడేమ
య్యా నరేంద్ర కన్నులారం, గనుఁగొంటివె వీని యవదగాకి తనంబుల్- 77

ఉ. అయ్యయొ మాకు పంపమిడినంతఫలంబు నరేంద్రచంద్ర యీ
దయ్యము తోడి జాగరము దాఁటఁగఁ జేసి శుభమ్ము లిమ్ము తే
వయ్య కౌమాళ్ళతండ్రి వయి యాశ్రితరక్షణ దుష్టశిక్షణా
క్షయ్యదయాపరాక్రమ విశాలుఁడవై మనుమయ్య యిమ్మహిన్- 78

సీ. చదువుకొన్నామంచు జట చెప్పుచుఁ బరీక్షఁగొని వరింపు మటంచుఁ బెనఁగువారు
ననుజూచె ననుజూచె ననుచు రిత్తకురిత్త జడలు వట్టుక పోరఁ దొడఁగువారు
బులకము లైమ్రనిట్టపాడువంగ వడి నోరు దెఱచి మైమైఁ జూడఁ దిరుగువారు
జేసన్న నటజంబు చెంతకు రమ్మని మును దొంగమొక్కులు మొక్కువారు
నగుదు రీయయ్యలెల్ల వాఁ డపరుగడగ, గులుకుగుబ్బలు పలుకుఁ జెక్కులు మిటారి
మొలకనవ్వులు గలమోము ముద్దుగులుక, మాయపుం డెక్కులాడి యై డాయునపుడు-

సీ. అటుమొన్న భార్గవజటికి శౌనకమౌని కొకవాదుమై నొంటుకుండఁ జేసె
మొన్నఁ బారాశర్యముని యోటరాఁ గూఁతలెగయించి వెరవేఁకి యెత్తఁ జేసె
నిన్న విశ్వామిత్రునికిఁ దంపరఘటించి యొడలెఱుంగక పడియుండఁ జేసె
నేఁడు మార్కండేయునికి సివంబెత్తించి తలవీడఁగ బయళ్ళ మెలఁగఁ జేసె
మానవాధీశ విను మింతమాత్రమైనఁ బ్రతుకవచ్చును వీనచేఁ బడినవాళ్ళ
కొల్లఁబాటయ్యె మాకునిందునికి యేమి, చెప్పెడిది మాతపంబు నీచేతి దింక- 80

ఉ. అన విని యంతయేమిటికి నానతి యిచ్చెద రిన్నినాళ్ళుఁ ద
ద్దనుజుని నొంచి మీపద ముదారముదాకృతి నొందఁ జేయఁగం
డినయది నాకు నేర మవునే కద యాకొదవ ల్సహించిన
న్ననుపుఁడు వానిఁబట్టి నుఱుమాడెద నొద్దికఁ జెల్లఁజేసెదన్- 81
ఉ. అనిన రిపుక్షయోస్తు విజయోస్తు పతేభవతే యటంచు వా
రనుపదు రాపకోప తరుణార్కవిభాదళితారుణాంబుజా
బనఁగను మోము కెంపుగఁ దవర్ధరణోన్ముఖభృంగయుగ్మప
జ్క్తినటనభ్రూకుటిక్రమము దెల్పఁగ నచ్చోటుఁ దర్లి నిల్చినన్- 82
సీ. అధిపభృత్య పరస్పరాన్వేషణాకారణప్రతివక్త్రృతన్నామకార్య
మననుగతస్వామి హయవేగభూరుహచ్ఛాయాసమాశ్రితచ్ఛాత్రకంబు
ధావనాయాసాస్వజీవనవృత్తి ధిగ్వాచకాందోళికావహజనంబు
సమ్మర్దబహుళశాది సరణికోభయపార్శ్వచారితవారణాధోరణంబు
సరయ సరదుష్ట్రినిష్ఠ్యూతజర్జరతధూర్త, గణ్యగాణిక్యసంభవత్కమనహాస్య
వారణక్షమతత్సుతాక్రూరదృష్టి, సంవృతాశంబు సైన్య మచ్చటికి వచ్చె- 83
క. ఈరీతి సైన్యమంతయుఁ, జేరిన నొకబయట రాజసింహము భటులం
దేరిజ వేయంబనిచి గు, డారము లెత్తించి యంతట ప్రవిగు్రింకన్- 84
గీ. పటపుటంగడి వీథులేర్పఱచి కొంచె, పాటి నడగని నెక్కి యాపాలె మెల్ల
విడియ నియమించి తిరిగె వేవేలు దివ్వె, టీలవెలుఁగున సంగీతమేలమమర- 85
చ. తిరిగి యతండు వచ్చి వడఁదేర్చుచు ఘుమ్మను వట్టివేళ్ళచ
ప్పరము కురంగటం దగు తుషారము చేరువఁ జారువజ్రపాం
డరరుచిగమ్మగుమ్మతగుడారమునం గొలువుండి పట్టణాం
తరమునుండి వచ్చునరనాథులకమ్మలు వించు నున్నెడన్- 86
గీ. ఊడిగపుటత్తికాఁ డొక్కఁడొయ్యఁగుఁ జేరి
విభుని చెవిలోన నేమేమొ విన్నవింప
నతని కనుసన్న గమఁగొని యయ్య మంచి
దతనిఁ బిలిపించెద నటంచు నఱిగివాఁడు. 87
సీ. నేసమై సగము దీసిన బూడెపండుతోఁ గూడినబంగారు లాడె సింగి
బారసీలిపిని జొప్పడ భగవద్గీత లెన్నిక వ్రాసిన చిన్నిపలక
బుడుత పసిమిరుచి పులితోలు చుట్టుతో బనసిక ల్పించిన పట్టుజోలె

యొకతిత్తి బరదేశుల కొసంగఁ గూర్చిన రసవాదపు మెఱుంగుఁ బసిఁడి బుడ్లు
కొండవలె నెత్తిపైఁ జుట్టుకొన్న జడలు, వెండికట్టులబెత్తంబు విడెమువీఁడ
వీడియముగల్గుదొర పాతలాఁడెజోగి, బిలికొని వచ్చి పొడఁగనిపించుటయును.

గీ. పతికరముఁజూప రత్నకంబళము మీఁదఁ, గడవసమునైచి కూర్చుండి బుడుతవీచు
సురటిగాడ్పుల నుదుటి కస్తూరి బొట్టు, రవలు రాలంగ నాతఁడా రాజుఁజూచి-

సీ. ఇది చేత నుండిన నిసుమంతవడిలోన నేదేశమునకైన నేగవచ్చు
నిది మోళి పైనున్న నెదుటి చేవెళ్ళిన వైరికైదువజాలి దారితప్పు
నిది దట్టిపొఱ నున్న నెటువంటిరూపైనఁ బ్రోపించి వేడుకఁ జూపవచ్చు

* * * * *

* * * * *

* * బపనికలొసంగి యొకమాయ పన్నుటయును.

ఉ. కంటెఁ దగిల్చినట్టికొన గల్గిన చందురుఁగావి జాలువా
జంట పయంటపై నిగుడి చక్కని జక్కవ నిక్కు చొక్కపుం
జంట చెలంగు బంగరువు చాయలు దూఁచియనంగఁ జాలు వా
ల్గంటి మెఱుంగుఁ జూపులు దళారనవచ్చె మహాద్భుతంబుగన్- 91

ఉ. చొక్కపుఁ బంజుకమ్మల రుచుల్మెఱుఁ గెక్కిన చెక్కుజాలువా
నక్కలచక్కజక్కిణిగొనం బిగిగుబ్బలు పిక్కటిల్లఁగాఁ
జుక్కలరాచడాలు తెలిచూపులు త్రొక్కనిచోట్లు ద్రిక్కనా
చక్కెరబొమ్మయమ్మహిపచంద్రుని చక్కటికేగి గ్రక్కనన్- 92

ఉ. రంగు చెలంగ గుబ్బల ధరాస్థలివత్సము మోపలేమి సా
ష్టాంగ మొనర్ప సిగ్గువడె నంచు నభంగురపాకభిన్మణీ
సంగతకంకణారవముచాటఁగఁ బైటచెఱంగు కేలితో
ముంగలఁ గొంకుచుం గొలువు మొక్కుఘటించి పిఱుంది కేగినన్- 93

సీ. సయిదోడ చూడు నస్సాయ యిల్లేజ యిల్లేశవోజులపతి యింగిలయ్య
* జగ్గుమంటివి వచ్చిశాణ నిద్దాహుంత్త కారి బుర్నాపుత్త గాలిసుమ్మ
అట్టెచూస్తుండది యదెనన్నె మోసిలి గలవాఁడ నని యదిగాక గడేని
చిక్కారిసాదన జేసెనదియింన్న దొభాజలల్ల మెలుద్రిబజారి

---

* యీపద్యమును బ్రత్యంతరములేకపోవుటచే నిచ్చవచ్చినట్లు దిద్దినఁ గవిహృదయము చెడునని భీతిచే నాభారముఁ జదువరులకే వదలినాము.

దీనిపైయేతుసై సేసి నానువాని, చిక్కటారికోలారికచిస్తిరోలి
రాజాపాలానవిను యిటురాయటంచు, రాచదేవళ్ళు కెరలి విరాళిగొనిరి. 94
గీ. అంత వారెల్లఁ బత్కారణాభినూత, నాతివాచాటతాజ్యప్రభూతరోష
వీతిహోత్రసముజ్జాతధూతికీలి, కాత్రుతిస్ఫీతతామ్రాత్ములగుచు లేచి- 95
సీ. ఒఱలతోడుత దట్టిపారల వంకులు డుస్సి తెలిచల్లడములతో నిలుచువారు
నింటి కిమ్మని పిల్లబంటుచేతికి సొమ్ము లొసఁగి వీరావేశమొందువారు
జౌనన్నఁ జేవెళ్ళ మని హెచ్చరించుచుఁ జికటారి పొపలికి తేసయువారు
దీని ముందరనొంచి వానిపైఁ బడువారు * * *
వాలు గొని లేచివచ్చు భూపాలుఁ ద్రోచి
యవ్వలి గుడారమున కేగుఁడనుచుఁ జెనకి
యతనిగద్దింపులకు భయమందువారు
నగుచు నంపఱు దొమ్మిగా నరయుటయును. 96
గీ. అంత నాలాడెజోగి మాయావిధిజ్ఞ, పంచమంతయు నుపసంహరించి నిలిచి
మునుపుఁ గొలువున్నవేళ నేయునికినూడి, రట్లయుండఁగఁ జైవార మాచరించి- 97
క. పాతాళకేతుఁ డంపిన, దూతన్నాసామికెదిరి దురమున నిలువ
న్నీతరముగాదు వినునీ, వే తెంచి బలంబుతోడ నిటు విడియుటయున్- 98
మ. తనచారుల్గని వచ్చి దైన్యమున నేతద్వార్త విన్పింపఁగా
విని మీసంబులుదిద్ది దైత్యుఁడహహా వీరా వడిన్వచ్చిపో
రనునన్నుం గది యించువారు మఱివారా నన్ను మార్కొంచురం
చనుమానింపకవచ్చి నిల్వఁగల వీరాగ్రేసరు ల్బాపురే! 99
క. పెంపు విచారింపక విని, పింపఁగరాదనక వచ్చి ప్రేలెదు వీరిం
జెంపలు వేయరె యనుచు ని, లింపారి నిజాప్తులం బిలిచి యిట్లనియెన్- 100
ఉ. వింటిరె యొక్కవార్త మనవెఱ్ఱులు చెప్పిరి తాముకన్నులం
గంటి మటంచు నీతబిసిగాంద్రుడు మదీయమహోగ్రమాయకై
దంటతనంబునంజని ఋతధ్వజు సైన్యసమేతుఁ జేర నా
బంటుఁ దనంబుఁ బాపుటకుఁ బన్నినవాఁ డట వాఁడు వాఁడిమిన్- 101
సీ. గరళకంఠద్వేషి కరకకాయలు గొన్ని తినియైన నాఁకలి దెచ్చుకొనుమ
దేవేంద్రమదభేది తెలివాయ గ్లలకోర పంటిమొన ల్సానఁ బట్టుకొమ్ము

ధూమ్రబర్బరకేశ తుప్పవట్టినఘోరజిహ్వ మిక్కిలివాఁడి చేసికొమ్ము
కుటిలాక్ష మాంసంబు గొంతునఁ బడినోరు దెఱన విప్పుము సిగ్గు దెచ్చుకొమ్ము
తవవులకుఁ గర్తె మనుజయూథప్రచండ, పలలపారణ తద్రక్తపానకేళి
లాలసామోద మీసుమాళంబు మీఁద, నరుసకంపము గంతులుసైపుఁ డింక 102

క. అని నన్నుఁ బనుప వచ్చితి, మనుజేశ్వర చాయవెట్టుమా రాజుల ని
న్వాని తూర్పుదెసను మాదొర, చనుదెంచు న్యాగ్నవహాన సన్నాహనమునన్- 104

గీ. అనినఁ జెలువవ్వ నవ్వి యజ్ఞవరాగ్ర, గణ్యుఁ డతనికిఁ గట్టునర్గం బొసంగి
మంచిపటువలె సేనడిపించు కొంప, మంచు వీడ్కొల్ప నాశైత్యుఁడరుగుటయును-

గీ. అధిపతియుఁ జల్వలుధరించి యారగించి, హితజనులు గొల్వఁ దగువారి యిండ్లకెల్ల
గేలిగతి నేగి యిది వేళ కీతిఁజూమాట, వాసులకటంచు లాలించి వచ్చెనంత- 105

సీ. బొంగులు నిల్పియుబ్బగఁ బైఁడిబ్రాఁత బొమ్మలగుడారంబు లమర్చువారుఁ
గొయ్యలు నాఁటి యాకులతోడి కెమ్మలు వాటంపు గుడిసెలు వైచువారుఁ
బొక్కళ్ళవలెఁ గుంతములు చెక్కి యామీఁద గడితంపుఁ బచ్చడాల్గప్పువారుఁ
బచ్చికల్పెక్కుడుపాఱలఁ జెక్కి పూబొదరిండ్ల మున్నుగాఁ గదియువారు
నచ్చుఁగ నీటికంమువలరయువారుఁ, పురుఁగుఁబుట్రలు చెదర నుబ్బుచును నొక్క
పరిగ నవ్వుచుఁ జప్పట్లు చఱచువారు, నైరి తద్వేళఁ బాళెంబువారలెల్ల- 107

సీ. రాతిరి పొక్కళ్ళ రాలుకొల్పిన వహ్నిగలిగినపొగలు చీఁకట్లు గప్పె
గాశ్పులచే నూఁదకయ బగ్గుమను శిఖుల్నిగుడుచోటులు పట్టపగలుచేసెఁ
దగవార్చి మూకుళ్ళ దిగువాఱనుంచిన కూటిబల్తావు లాగుబ్బుకొనియెఁ
బొరలించి చంద్రప్రనిప్పులమీఁదఁ గాల్చిన కఱకుట్లవాసనల్గ్రమ్ముకొనియెఁ
ద్రోవఁ బోనీక బల్లెపుల్ ఉవ్విలెత్చి, కడిగి జింకలవ్రేలాడఁ గట్టి తిత్తు
లొలుమ భీభత్సరసము మహోగ్రమయ్యె, భుక్తిగొన్నట్టివారి త్రేఁపులుపొసంగ-

క. చాలఁ గురంగటిమదు గుల, గాలాపుస్వేఁటలాడఁగా దొరకినబ
ల్లీలు చవిఁదేల్చె నపుడా, పాలెంబున డిగిన బక్కబంట్రౌతులకున్- 108

సీ. వలసినయెడకుఁ గమ్మలుబ్రాయు బ్రాయసంబులవారి గంటాల కిలకిలలును
దొరపలంగిన కార్యసరణు లెంచు నమాత్యకుంజరంబు లొనర్చు గుసగుసలును
బొలదిండి రాయల యలవుల గనివచ్చి సలుదు వేగులవారి కలకలములు
వనుప కంపఱటంచు వంతులేర్పడియున్న బలకరంబులవారి యుబ్బలములు
నెపుడు వెడలు నొకోయంచు నెంచి యాడఁ

జూచు సంగీతమేళంబు సొగసుకాండ్రి
ధిమ్మనెడి మద్దెలలమ్రోత గ్రమ్ముకొనియె
రాజు పవళించు తెలిగుడారంబుమ్రోల- 109

చ. నలుఁగిడి చల్వదాల్చి పయనంపు టలంతల నిద్రఁ జెందరో
వెలఁదులలేపఁ గొంకి పతివింతగుడారపు పారివారిగం
టలరొద కుల్కి లేవఁ జిఱునవ్వులతోఁ దమవారిఁ గూడి యిం
పులతమి దీఱినన్ నిదురవోయిరి నన్నుబోఁజుంగు లత్తఱిన్- 110

చ. గుమిగొని తెచ్చికోలుకుసిగుంపులఁ జెట్టులనీడఁ బొట్టిమం
చములపయి న్శయించి పటసారకుటీరము లెత్తి మేలిజా
నమున రమించు పల్లవులనంటున నేరములెన్నుచున్నృప
ప్రమదల మ్రోల నీటుసెఱపం బనిపూనిరి గుత్తలంజియల్. 111

చ. కనుకని తెల్లవాఱుపనుక గ్రతిగోరెడు పల్లవాళి మే
ల్గనుఁగొని వీడెముంగలుపులాహిరిమేపుల నిద్రఁబుచ్చి చెం
దిన చిఱునవ్వుతో నపుడె నిద్దురలాయని వింతపైఁడి ప
ట్టిన వెలముద్దుగుమ్మలు వడిన్శయనించిరి చప్పరంబులన్. 112

క. అల పాళెమునకు నిలుపని, బలకరమై పారివారిపరిమై తగును
కక్కాళమై నిదురించని సరి వలపుల వెలచెలుల విటులవతిఁలు టమరెన్. 113

సీ. ఒక్కండు పట్టుగా నూఁకొనఁ దబ్బిబ్బుబాటు గొల్లసివాలు పాడుకొనుచుఁ
బామునాడించు నేర్పాటునఁ దలయూఁచికొంచును జెంగు విన్పించుకొనుచుఁ
దమవారి గుమిగూడి దమ్మరాజులకత లొన్నటికష్టములేక నొడివికొనుచు
లయయొక్కత్రోవతాళంబొకత్రోవఁగా నేమేమొ ఢక్కవాయించుకొనుచుఁ
జిటుకుమన్నఁ బరామరిశించుకొనుచు, నంటుకత్తెలు తమపయనంబు నమ్మ
తించకాడిన వగఁ జెప్పుకొంచుమింది, రుక్కళపునల్లమందుల యొంటికాండ్రు. 114

సీ. వెఱవకుమని వెన్ను చఱచి వేలుపుఱేఁడు తెలిపిననింద్రాణి తెలియ దయ్యెఁ
దనుతానె తెలిసి మూసినకంటితోవాణి వీనులపైఁగేలు మానదయ్యె
నది పరామరిశింతునని యేగు పతినాఁగి జలధినందనకొంగు విడువదయ్యె
దడదడమన గుండె తాళిబొట్టుచర గుబ్బలిపట్టి పడుకయిల్వోళలవయ్యె
బాళెమున నక్కడక్కడఁ బదిలముగను, మ్రోయఁజేసినతముకుల మొదలిపోటు
దారమ్రోతల పటహంపుధణధణలకు నొంతిగా నండ్లనిటులున్న యంపలోన. 115

క. అలరాజు విజయ మెనయం, గలఁడని చంద్రుఁడును దారకావనితలతోఁ
గలహించి మడియనైచిన, పొలుపలరఁగ వేగుఁజుక్క పొడిచెం బెడఁగై 116

క. అంతట దనుజేంద్రుం డొక, దంతపుఁజవికెన్బ్రధానదైత్యులతోడ
న్మంతనమాడుచు నృపుబల, వంతపునైఖరులు వేగువారలు దెల్పన్ 117

క. పడవాళ్లఁ బిలిచి బలముల, వెడలింపుఁ డటన్న వారు వెసఁ జని నిద్రా
జడులను బలాళి వీరుల, వడిగా మేల్కొల్పి ప్రకృతవార్తలు దెల్పన్ 118

చ. అడరుచు వచ్చె నొక్కపలలాశి నిజాంగన సిగ్గుతోడి న
వ్వొడవెడు చూడ్కిచేతఁ దనయుల్లములోని పుసారతక్రియా
భ్యుదయపు వాంఛదెల్పఁ గనుబొమ్మ నడల్చుచు మీఁదివేలుపు
న్మదితల నంటు గానిపయి ముందుగఁ జొకఘటించె నోయనన్ 119

చ. ఒకదనుజాధినాథుఁడు మదోద్ధతి గంపమలందికొంచు గొం
చక చనుదెంచె నుగ్రరణసన్నహనంబున రాజమార్గణా
లికి నిఁక మీఁద డెందము బళీ యిరవౌనని యొమ్మగోడపైఁ
జికిలియొసంగి వన్నియలఁ జెన్నగు సున్నము పూయుకైనడిన్ 120

గీ. విరులు సిగఁ జుట్టికొని యొక్క వీరదైత్యుఁ, డరిగె నిఁకమీఁదఁ గల్గు కల్పావనీజ
పుష్పముల సారసౌరభంబునకు వాని, వలపునకుఁ బూని సరిచూడవలయుననఁగ. 121

క. ఈ నేలచుట్టుఁ దిరిగినఁ, బోనీయఁడు రాజు పాఱిపోరాదనుతీ
రూనఁగ నొకనక్తంచర, సూనుఁడు చక్రింబు ద్రిప్పుచుం జనుదెంచెన్ 122

క. అనలోపమనృపశరముల, మొనలంబడి తరణిబింబముం జొచ్చుగతిం
దనుజుం డొక్కఁడు గ్రక్కునఁ, గనకరథంబెక్కి యక్కు గ్రిక్కుచు వెడలెన్.

సీ. పడవాళ్లగమికిఁ జేపుడికి దబ్బఱనొప్పి పైపైచుకొని మూలఁబడినవారు
నిండ్లలోననయుండి యెటువోయిరోకాన మనిపించి కనిపించకడఁగువారు
నింటికావలికి నన్నిచట నిల్పరు గదా యని వేల్పులకు మ్రొక్కఁ జనెడువారుఁ
దొలునాఁడె నృపుసవార్తలు విని యొక లేనిపనిఁ బూని యెందెందొ చనెడువారు
గ్రాసములు చెల్లలేదని గాసిచేసి, కొలువుజీవితముల కొప్పుకొననివారు,
నగుచుఁ గోఁచపిశాచము ల్దిగులుపడఁగఁ, దక్కురక్కసిదొరలు ముందటను నిల్వ

సీ. నిలుచుండి వీణ చేతులఁ బూని తెలుఁగంటిబయకాఁడు మేల్కొల్పు పదముఁ బాడ
నలుకుతో నాల్గుమోములదేవుఁ డొకరౌర దినశుద్ధి దెల్పి వేవేనుక కొడుగఁ
దనయూరినుండి తెచ్చినపూలమాల జేజేలరాయఁడు చేరి చేతికొసఁగ

జోరవచేసికొని శంకరుఁ డిచ్చుకాలకు సఖుఁ డౌకుబేరుపైఁ జాడిచెప్ప
గడియకుడుక మునుంగుటఁ గని గురుండు, తెల్లవాఱెడునని పఱతెంచి పలుకఁ
గటికవారెల్ల దొరలువచ్చుట వచింప, దనుజపతిలేచి యొకభద్రదంతి నెక్కి 125
గీ. కోటకావలికై యాప్త కోటితోన, నీవు నీవని నియమించి నిలిపి తక్క
రక్కసులు వారణంబుల రథములందుఁ, దురగములయందుఁ బొడసూపి తోఁపనడువ
సీ. చెకుముకి యగ్గిజానకిత్రాటిమిడుఁగుఱుల్గాఱెడునది యొలగోలుమూఁక
వెదురుమల త్రెప్చ విధమున నీటియర్దాల్చిపాల్చియది దండిబారు
తిరుగోపులను దుమ్ము రెగయించునదిసిలేముస్త్రీబుగల కాలుమొకరిపౌజు
కొమ్ముకత్తుల మెఱుంగుల వెల్లవావడ గ్గానునది మస్తేనుఁగులచయంబు
సురగికిం ద్రంబుపిల్లలై చుట్టు నున్న, కనకరథముల నడుమ సింగాణి విల్లు
దొనలు మెఱయంగఁ దేజిపైఁ దోఁచువాఁడు, ధారుణీశ్వరుఁ డని వేసువారు దెలుప
చ. అరిగి మహాభయంకరతరాహవదోహలబాహువ్రతా
పరుచులు వోలు చెందిరప్పుఁ బానవచేఁ బుఱచేయి వీసిసు
స్థిరమతి నంపవెట్టుకొలఁదిం గజరాజము నిల్పి దానవే
శ్వరుఁ డెలగోలు నర్వఁగ నిశాచరుల న్నియమించి సంతటన్. 128
చ. అలరు మొగంబుతోఁ గువలయాశ్వము నిల్పి నరేంద్రవరాళి తూ
పులవాడిదోయి వీఁపుకడఁ బొందుపడం బిగియించి మించురా
చిలుక ల్రాఁతగచ్చుపనిసింగిణి చైకొని యెక్కువెట్టి సే
నలు తనసన్న గోరఁగ గుణధ్వనిచేయుచుఁ జేయి వీచుచున్. 129
క. పేరెములువాఱి యొక్కొక, చేరువ గుంపగుచుఁ దారసిలి యిరువాగుం
ఘోరపుబాణపుఁ జువ్వలు, బోరనఁ గొనవిఱిచి వైనఁ బొసఁగ న్మోపటన్. 130
క. కొనద్రుంచి నైచు బాణపుఁ, బెనుజువ్వలు వాఱి నేలపెట్టుగఁబడుఁజీ
బున సిగిడి కాలుసేతులు, దుసియలుగాపించి ముందు దుముసున నడిచెన్. 131
క. ఉయ్యాలచేరులనఁగా, నయ్యిరువాగులును దఱిమి యాటు దిరుగుచు బ
ల్క్రయ్య మొనరించి యించుక, డయ్యక యొడ్లె పయిఁ బెట్టుటయు న్ట్రియెపన్.
చ. ఒకపరియొడ్లలోని రిపులుగ్రతనైచు తుపాకి మందు గుం
డ్లకు వెనుదీయకాఁగి యచటంబడు సాపులఁ గోలుగొట్టనీ
య కనిఁ బెనంగి యంతఁ దరియం బడి యచ్చటివారలం గకా
వికలుగఁ దోలి యొడ్లు విడిపించిరి చేరువరాండ్రు మెచ్చఁగన్. 133

గీ. అలసినట్టి జనులు తేలి యవలికరుగ, వేఱుతుటుములు పెనుబోటు భేరిమ్రోఁత
లమర నరుదెంచి దొడ్డకయ్యమున నవియుఁ, బవలనంతయుఁగని పండిబారుగదిసె.

క. అంపజునిట్టలు వచ్చిన, యంపము గనుపట్టెఁ దక్షిణాంభోనిధి దాఁ
టం జెప్ప గట్టఁ బూనిన, చందంబున నలుగు లరిదిచాయల నీనన్. 135

గీ. ఒకఁడు కుంతానఁ బగవాని యురము గ్రుమ్మ
వెంటసేయాతఁ డీటెచే వెళ్ళఁ బొడువ
వెలసె నద్దలు నిల్చిన నిలుపు కడన
కాళికై కానడించిన కానుకనఁగ. 136

క. పగవాని గ్రుచ్చి యీటెని, నెగనెత్తెనొకండు రణమహీంద్రు మాలమునం
గగనమునుండి వ్రాలెడు, ఖగపాళుల కంది యిచ్చు కైవడి మెఱయన్. 137

క. జముదాడి నొక్కవీరుఁడు, విమతేంద్రుం బొడిచి వాఁడు వెస నిజభుజసా
రము మెచ్చి చల్లునవకుం, కుమబలెఁ పద్రక్తమున నిగుంభితుఁ డయ్యెన్. 138

క. అలుగునగచూపువేళం, దలతలమను నంతనోఁకిన నృగవానిం
గళ దాఁకఁ బెనఁగు నొకమొ, క్కలపుదొరకరాని నీటుకత్తియ యగుటన్. 139

చ. నిగళము లూడ్వనెత్తి కరిణీపతిచేరినఁ దేజిపావడన్
మొగమునఁ గప్పినూకి యొకమొక్కలపు న్నెఱరౌతు కుంభము
ల్పగులఁగ నేసిన న్వెడలెఁ బట్టనువెంటనే మౌక్తికావళు
ల్మగఁటిమి మెచ్చి చేరి జయలక్ష్మి సుమాంజలి యిచ్చుకైవడిన్. 140

మ. బలియుం డొక్కపఠాని రౌతు తనబాబాణూకుచు న్రెండువీ
థులమాస్టీలతలల్కరాసిలతికం దుండించుచుం జుట్టిరా
నలరెం డత్తనువు ల్ధరంబడుట భూతాజ్ఞప్తిచే వెట్టిమో
ప్రులు నేలం బడవైచి కూలఁబడుకాపుల్వోలె నప్పట్టునన్. 141

క. నరపతి యంతట దనుజుల, యురువడిఁ గని చేయివీవ నుగ్రాకార
స్ఫురతంగరులకుఁగరులున్, హరులకు హరులరదములకు నరదము లెదురన్.

సీ. రాజ నా చెయిచూడు గ్రాసంబు ఋణముగాఁ జేయుదు నే యంచుఁ జేరువారు
లలితంపుఁ దులశిప్రోగులు ద్రుంచి నోటిలో నైచికొంచుఁ దురీనవచ్చువారుఁ
గలనిలోఁ బొలియుటకంటె భాగ్యమ్ములున్న వెయంచుఁ జెగి యనికఁ జనువారు
నేలినవానికట్టెదుట నే పనికివచ్చుటగదా మేలని చొచ్చువారుఁ
బూర్వవైరంబు మాని సొంపులు జనింప

నొకని కొకఁ డెదిర్చి పొంచుచుఁ జికిలియోఁటలు
పాటనైచుచు వడిఁ జోరఁ బాఱువారు
నగుచుఁ దైజీతములవార లనికి నిగిడి. 143

క. దనుజులఁ గదిసిన నత్తఱి, జనితంబగు ధూళిపాళి చదలఁ బొదలఁగా
ననిమిషకోటికిఁ గరములఁ, గనుదోయిం బులుముకొనుచుఁ గనుఁగొనవలసెన్.

సీ. అరదము లుద్ధురదుర నరుదార నరుదేఱ నరదము లుద్ధురదురనరిగె నెదురు
కరులు ఘీంకార బంధురములై నడతేఱఁ గరులు ఘీంకారబంధురత నెదురు
హరులు హేషాతిభీకరములై పఱతేఱ హరులు హేషాతిభీకరత నెదురు
భటకోటి చటులతోద్భటములై చనుదేఱ భటకోటిచటులతోద్భటతమీఱు
సారథులు వ్రాలఁ గొమ్ములు చదిసికూలఁ, బక్కెఱలు వ్రీలఁ గరవాలపటలితూలఁ
కేడివారంగ నవి పోరు ఖేచరాళి, హర్షమునఁ జూడఁగా బొమ్మలాడినట్లు. 145

మ. చదిసెం దేరులు పాఱె వారణము లశ్వమ్ముల్గరం గూలెఁ గం
జెదరెన్ సైన్యము వ్రాలె బాహువులు వ్రేస్సెన్మాంసము వ్రాలెనం
గదము ల్ద్రీలెఁ గిరీటము ల్పఱచె రక్తశ్రేణి కయ్యంపుఁ జో
క్కుపడన్ర్పన్ భుజదర్పమొప్ప నిరువాగుం జేరి పోరాడఁగన్. 146

సీ. ప్రేగులుమీఁదఁ గప్పించి నవ్వేడు తలలెట్టాఁడులుగల తమ్మితుటుముఁ దెగడెఁ
గెంపుటుంగరపుడా ల్గీల్కొన్న బాహువు ల్ఫణమణు ల్గలయహిప్రభులఁ దెగడెఁ
బలు జముదాడి పోటులమించువక్షము ల్నెఱియ లానిన భూమిసీటుఁ దెగడెఁ
ప్రేటులరక్తము ల్వెడలించుతొడలు కుంకుమనీటి చిమ్మనగ్రోవిఁ దెగడె
దనుజమను జేంద్రసైన్యముల్ దైన్యమెడలి
కయ్యమొనరింప సంగరాంగణము చూచు
దివిజవర్యులు మొగములు ద్రిప్పికొనఁగ
నప్పు డమ్మక్కు యనిపించె నద్భుతముగను. 147

వ. వెండియు నుద్దండతరదండధరకోపాటోప విభ్రమభ్రమిత నయనభ్రమావహస్యంద
నసహస్రసంగతరథాంగనికరాపభ్రవిభ్రమణ విధూత ధూళీపాళికా ధరాధురావ
హ గిరిశదరీణకరీశ్వరంబును గరీశ్వరధారాధరక్షతజపూరపారావార దుర్వారత
రంగాయమాన కనకపరికరంబును బోరనెడఁద గాయంబులవారలం గుంతసంఘ
టితద్విషేటికాడోలికలం గొనిపోవువారును మున్నుఱకమై నెక్కినకత్తలాణంబు
లం బరులపాలు చేయ నోపక డిగ నుఱికి కటారుల డొక్కలు విదారించి

నడచి పడువారును క్షతంబులవెడలు ప్రేవుల నూడనీక యదిమి కదనోత్సాహం
బున దుప్పటులు బిగియించి యెదిరించువారును గెలుపుగాయంబులఁ బడియుం
డియు మండిగాలిడుకొని కైదువులు జడిపించుకొనుచు రౌద్రాకారంబున ను
న్నవారును గళదెలిసి నలుదిక్కులుం బులుకుపులుకునఁ జూచి మానధనంబునం
దొడిగినచల్లడంబు లక్కడక్కడఁ జించుకొనువారును బ్రాణనిర్యాణసమయంబు
నందును నిజస్వామివిజయంబె విచారించువారును నడుగకమున్న యభ్యర్ణంపునుడుఁ
గుల జలంబుదెచ్చి దప్పినివారించు బంటుల ఋణంబులు దీర్చుకొని వారితోనా
త్మీయులకు వలయు బుద్ధులుపదేశించువారును దెట్టువలుగట్టియున్న క్రొన్నె
త్తురులు గనుంగొని నెత్తురుకళవట్టి తమకుఁదామ వ్రాలువారును దొలఁగక
క్కడక్కడభ్రమపడజేచిన ముదురుమానిసులకతంబునఁ బోఁగూడక నమోనమో
యనుచున్నవారును గ్రించుఁదనంబునఁ గొంచెపాటిచెనకులఁ దెచ్చికోలువేదన
లంబడి తన్నుకొనువారును గలిగి సంగ్రామంబు గావున నధికధామంబును జన్యం
బు గావున భూతక్రియామాన్యంబును సమరతలంబు గావున ధర్మోజ్జ్వలంబు
ను నై యాసమీకంబు సమాకులితనాకలోకం బయ్యె మఱియు. 148

గీ. పోరఁ బెనువానగా రక్తపూరమొలుకు, కాయములు పూను భూతనికాయమలరెఁ
గేళిగతి నిల్చు రణభద్రకాళిమ్రోల, వరలు పన్నీరుతిత్తులవా రనంగ. 149

సీ. గ్రుడ్డులు మిడికించుకొని దప్పికిమ్మను దమవారినొక్క బేతాళమూళి
గ్రొంతుమ్రోచిన దిగుల్కొని నోర వ్రేలిడి క్రక్కునొక్క పిశాచికావిభుండు
అన్నువట్టినను మ్రాగన్నుతోఁ బొర్లాడు నేలపైనొక డాకినీవరుండు
కక్కుర్తి మెక్కి యగస్త్యమంత్రమువల్కు బొడ్డు నంటుచు నొక్క భూతనేత
తనివితీఱినత్రేఁపు విన్ననకునిక్క, శతపదాల్ద్రొక్కు నొక్క నిశాచరుండు
పలలరాసుల బువ్వంపుబంతివిందు, మించుబోఁడులతో నారగించువేళ. 150

గీ. ఒక్కనికళేబరమరసియుఁ దగఁదినక, వీనిఁబడవైచె నాతఁ డాపీరుఁ డనుచు
గాపనుచుఁ గుమ్ములాడునక్తంచరాళి, యెంతకార్యంబు దమకేమి యెవ్వఁడైన. 151

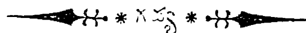
క. ఒకవీరవరుకబంధము, నకుమూఁగి పిశాచికాగణము భూతావే
శకమున నది యెగిరినచోఁ, బకపకనవ్వించె నులికిపడి డాకినులన్. 152

* సీ. శౌనకమౌని విశ్వామిత్రుతోఁ దెమ్మ పన్నిదం బనుచుఁ జేపట్టి తిగుప
శుకుఁడు * * * *

---

* ఇక్కడఁగొంతగ్రంథభాగము మాప్రతిలోలేదు.

మాలిని. ధరణిభరణశేషా దర్పకద్వేషవేషా, శరనిధిసితకీర్తి సౌధయూథాగ్రవర్తీ
వరగుణమణిజాలా వర్ణితోద్దిష్టలీలా । నరపతికులహేళీ నారసింహాత్మమౌళీ

ఇది శ్రీమన్మదనగోపాలకటాక్షవీక్షణాసమాసాదిత సరసకవితావైభవ సవరమ
న్వయాభరణ నారాయణభూపాలతనూభవ శఠగోపతాపసేంద్రచరణారవింద
సంచలన్మానసమిళింద సంతతభారతభాగవతాదిశ్రవణానంద కామినీమనోహర
రూపరేఖావిజితచైత్రి కాశ్యపగోత్రపవిత్రి జాతివార్తాకవిజనామోదసంధా
యక చిననారాయణనాయకప్రణీతంబైన కువలయాశ్వచరిత్రం బనుమహాప్ర
బంధంబునం బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కువలయాశ్వచరిత్రము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరమణీమృదుపదలా , క్షారసకోపాయణప్రసారితపీఠా
దూరితవైరికలాపా , నారీనవకుసుమచాపనారనభూపా ! 1

గీ. అవధరింపుము జైమిని కలపతంగ , కులపతంగంబు లిట్లని తెలుపఁ దొడంగె
నట్లు పాతాళకేతుఁ డయ్యాతుధాన, పటలికన్నను మున్నుగాఁ బాఱుదెంచి. 2

క. దళవాయితోడఁ గోటకు , వెలుపటియిల్లుగొట్టి వేయించి పిదం
గులు లగ్గంబులమీఁద , న్నిలిపించఁగఁబనిచి నిగుడు నెవ్వగతోడన్. 3

చ. ఆరిగిపురంబుసొచ్చి పలలాశనమాళి కుమారుతోడమే
ల్సరియగు దైత్యులం గనుల న్నిలువ న్నియమించి యాయుస
స్ఫురణఁ బనర్చు కోటతలుపు ల్బిగియించఁగఁబంచి ధీరతా
స్థిరమతిఁ జేరఁగా నగరుఁజేరి హజారము నందు నిల్చుచున్. 4

క. మించు తమిఁ గణజము ల్దెఱ , పించుచుఁ గైజీతములను వేర్వేఱవ్రా
యించుచు నెలకొలువునకుం , బంచియిడుచు నుందుగుండుబాణములెల్లన్. 5

క. ఇటు లుండ నచట నృపుఁడు , ద్భటగతి దానవుని కూటిపాలెం బెల్లం
దటుకునఁ జూఱ లొసంగుచు , నటు నిలునక సేనతోడ నప్పురిఁ జుట్టెన్. 6

చ. అచలితవృత్తి నిట్లు విడియం దళవాయి పలాశి వీడు మె
చ్చుచు నలకోటకేగు జలసూత్రపుఁజోటు లెఱింగి యడ్డ క
ట్టుచు రసవర్గ మచ్చటకడున్వాడిఁ జేరఁగ నీక శూరతా
రచనలఁ జిల్లరల్బులుపు రక్కసిపాలియగాండ్రఁ గొట్టుచున్. 7

క. ముత్తికె వేయించిన దిశి , జోత్తముఁ డించుకయు బెదర కుద్భటధీరో
దాత్తమతి నగరు సొరక వి , యత్తటి నటునూను గవనియందె వసించెన్. 8

సీ. తెఱగంటిదొర నరాధిపు మెచ్చఁ జనుటకై నలువతో నాలోచనంబు సేయ
నిలనుండి వచ్చు వేగులవారి వెంటనే సురవరాని గొణుగుచు సుద్దులడుగ
గిరిభేది నగరివాకిటివార్త లడుగంగ దిగధీశులు నియోగి తెగల నంప
అడ్డెలు విడి, వేల్పు లమరగాండ్రసురేంద్రు కార్యకర్తలబందుగట్టికొనఁగ
భూరిభుజశక్తి ముచ్చిమిపోటు గాఁగ , మేదినీభర్త పాళెంబుమీఁదఁబడిన
దానవులమూఁక తన్మహోత్కటకటాగ్ర , ఘాటిఁ గ్రోడించి కమ్మఱఁ గోటఁ జేరు.

సీ. ఆచ్చర చెలువ లుయ్యాలచేరులు నేలవైచితి రని తోడి వారిఁ బరఁ
జోటించుకయు లేక కోటరంబులలోని యురవుపాములు పెఱ బొఱియఁజొరఁగ
నఖిలపక్షులకులాయములుఁ బోఁ బిల్లల గఱచి యవ్వలి కోనకడకుఁ బఱవ
ముంచి చీఁకటులుకల్పించు నీడలు పోవఁ బద్మాకరంబుల పాఁచి విఱుగఁ
జెట్టుగులులేని పెనుగారుచిచ్చు వచ్చె, ననుచుఁ జెంచెత లెంతకై యలమటింపఁ
బార్థివేంద్రుని భటులు డాబాలు నడుప, నఱికి రయ్యద్రిపై విపినంబునెల్ల. 10

క. దనుజుల తుపాకిగుండు, ల్గనఁబడు డాబాలు పలకలందాఁకి బిరీ
లునఁ దిరుగుఁ దమనియోగిం, చినవారల నొంచ మగుడు చెలువం బమరన్. 11

క. మనుజేంద్రుఁ డంత సేనలఁ, బనుపుచు సురతాణి లగ్గఁబట్టించిన న
ద్దనుజపతి వీరధర్మం, బునఁ జెగువకుఁ జొచ్చి యెదుర ముదిరిన కినుకన్ 12

మ. అరరే వేఁడి మెఱుంగు తూపుఁ గొనియయ్యా యెంతయో వింత యా
నరనాథాగ్రణి యేయఁగా నది దిశాంతభ్రాంతరోచిర్నిరం
తరమై వాని శిరంబు నైకొని యనంతాకాంతపైఁ దాల్చపం
తురసంతోషహృదంతులై దిగధికాంతుల్చెంత చింత ల్విడన్. 13

ఉ. అంతటఁ జేరవచ్చిన వియచ్చరనాథుల దీవనల్మహీ
కాంతుఁడు గాంచి వారి వృషగౌరవసారవచోవిభూతి న
త్యంతము సంతసం బొదవ నన్పి నిజాంచితసైన్యము న్బహిః
ప్రాంతమునందు నుంచి పరహాసవిలాసవిభాసమానుఁడై. 14

క. నగరిపురిపునగరుంద, స్నగరీరథయూథసౌధనానావిధరు
గ్గగధగలు చూచువేడుక, చిగిరింపఁగురింపరాని చిడిముడి వొడమన్. 15

క. ఒక్కఁడె పవనోద్భవజన, ధిక్కరణధురీణమైన తేజిన్వడిగా
నెక్కి ప్రకాశాత్యవశప, దిక్కంబగు పురముసొచ్చి ధృతి నచ్చోటన్. 16

ఉ. గోడలు గోష్ఠము ల్గరిడి గుళ్లు గృహాంగణము ల్గజస్థలు
ల్మేడలు మేలుకట్టులును మిద్దెలు ప్రాకలు మేలుమచ్చులున్
వాడలు వేదులు న్విపణివర్గములు న్వనజాకరంబులుం
జూడఁ బదాఱువన్నె గల శుద్ధసువర్ణము లౌట మెచ్చుచున్. 17

సీ. పరఁగఁ బిరంగిల బలుగుండ్లకై డాఁగఁ బఱుక లమర్చిన పాఁతరల్లును
వెలుపటి మంచుతిత్తులు నూలిన యరాబు కొఱకమర్చిన పచ్చిగోడగుంపు
లెనసి మాస్తరు లగ్గకెక్కుకుందంగఁ దాల్చిన కాంచనంపు పందనపుఁ జేతు

తెఱచటి సురంగంబు తెఱఁగి యా చాయఁగాఁ గల్పించుప్రతి సురంగముల గములు
ప్రతిబలముప్రేయు తిరుగుడు ఱాళ్లకతనఁ, గుమ్ము లానిన బంగారు గోడలురలి
పడిన మగరాలు చూర్ణమై పుడమి రాలు, నీలములచాలుఁ జూచి వర్ణించుకొనుచు. 18

క. ఘోరవశాధార నిశా, చారికృతాంగులను జూచి జడియకుఁ డనుచున్
సారతరదాత్మమహిమం, బూర ధరాజాని యభయ మొసఁగుచునంతన్ 19

సీ. కోటవెట్టికి ముద్దుగుమ్మలతో మట్టి తట్టు లందిచ్చు గంధర్వచయముఁ
గనుసీళ్లు పులిమికొంచును బానశాలలో మంచు గట్టించు నమర్త్య కులము
మలఁగికొంచును ఫిరంగుల లగ్గములమీఁది కురువడితోఁ జేర్చు నురగగణము
బలిమికాండ్రగు రక్కసులకు సంకెళ్లతో జలకుంభములు మోచుసాధ్యపటలి
విబుధరిపు పాటుఁ జెప్పుకో వెఱచిముత్తి, యపుహజారాన గుసగుసలాడుచున్న
కిన్నరశతంబుఁ గని బుజ్జగించి పనిచి, ననుచు వేడుక తోడుగా నగరు జరిసి. 20

సీ. వలఁగిన మైలచీరలను మైఁ బొంగారు సిగ్గులు బంగారు నీరుగాఁగ
ముడివీడు నిడుదక్రొమ్ముడుల డాలు శరీర మునకు నల్లని మేలిముసుఁగుగాఁగఁ
బచరించు కఠినభూభాగమ్ముమీఁద నిబ్బరపుఁ జూపులు కల్వపాన్పుగాఁగ
నాఁకటి కన్యోన్య మలసతమై నాడు మాటలె యమృతంపు తేటగాఁగ
దనుజు చెఱసాల నున్న గంధర్వకాంత, లపరిపాటునఁ దనుఁజూచి లేచి
కొంకుసిగ్గులతో మఱుంగులకుఁబోవ, నిలచి వారలఁ జేర్చి మన్నించిపనిచి 21

క. తోవరాచరాతినిద్దపుఁ, జవికెల తెగల న్నగళ్లచా వళ్లను నుం
బవడంపుఁ గొణిగెల లోగిలి, నవరని కేరులనుదాఁటి చనఁ జననెదుటన్. 22

గీ. పచ్చిదేరఁగఁజిలుక బాబా వజీరు, జగడమునఁ గుమ్మలాడు నచ్చరమిటారి
కత్తెయల వేల్పు నెఱసీటు కాంద్ర రూప, ముందు బొమ్మలుగల మేడయొకటిగాంచి.

క. తగురా మగరాసిగనిగ, లగురా తోగరాచసాలల స్వప్ననువుం
బిగడాలడా లిదెంతటి, సొగసని తేజీని డిగ్గి చొచ్చెంబలరన్. 24

మ. చనుచో నాతని కందుఁ గన్గొనవ విశ్రాంతంబు లయ్యెంగడున్
వఁతా యెంతటి వేల వే నెలఁత యైనం జింతనే చింత గుం
దుచటే యంపని మ్రాని పండులకుఁ జేతుల్ చాతురే యైన న
ద్దను జోవంతె మెఱుంగు నంతకును గాంతా తాళుమ న్వాక్యముల్. 25

క. అది విని మఱియున్ విసివిని, యిదియేమో కాని చూతమిపుడనియవనీ
ధవనేత బూరికోరిక, నవలికి జని జనిత విస్మయ నిమగ్నుండై. 26

సీ. పలచనిపావడపై నొంటి కట్టుగాఁ గట్టిన వలిపె చెంగావికవను
పాన్పుపైఁ బొరల నిబ్బరపు గుబ్బల పొరపటలి పెటిల్లునఁ జిటిలిరాల
కెరలు నిట్టూర్పులఁ గెమ్మోవి, బగులంగ గోరునఁ జిమ్ము కన్నీరువడిన
బంగారు గోడకరంగిపోవఁ దలాట బటువుల్లంతటఁ బడఁగ నేమొ
పనికిదిగ్గనలేచి పూపాన్పుమీఁద వ్రాలి కూర్చుండి ముక్కుపై వ్రేలు నిలిపి
యొక్క చెలికత్తె యూరార్పఁ బెక్కుతలఁపు లన్నుకొనుచున్న యొకవన్నెలాడిఁ గాంచి.

మ. భళిరా కన్నులు మీలఁ కీసొగసు రూపా చాల సేబాసురా
కళలందించ్చు మెఱుంగు ముద్దుమొగ మింకం జంద్రుఁడాదీనిముం
గళ నౌరా బలితంపు గుబ్బలివియే కాబోలుఁబూచెండ్ల మిం
డలు మేలే కురు లింద్రనీలముల కన్నన్ మిన్నలౌ నేకదా. 28

క. నెమ్మిగదానడతుమ్మెద, దొమ్మిగదా బెడఁగుగురులు తోలుకరిమించుం
గమ్మగదా మెయి మరు దో, దుమ్మిగదా తగిన చూపు తొయ్యలికిభళీ. 26

ఉ. పబ్బర కౌను మాట వనితామణి కౌను మెఱుంగు జాళువా
గుబ్బలి జేని కోటవలి గుబ్బెత చన్గవ వేల్పుటాచరా
వ్రబ్బల మేలి తేట యలరాజ ముఖీమణి వేణికారుచుల్
లిబ్బిపడంతి పట్టి కవలీల జయంబగు దీనిప్రాపునన్. 31

చ. కలకల నవ్వువట్టున మొగంబు వరాలను చారెడేసి క
న్నులు పిడికింటిలో మిను మినుక్కను కౌనును ముద్దుగారు ప
లుకులఁ జవికమ్మచేఁ దళుతళుక్కను చెక్కులఁ బట్టుడేసి గు
బ్బలుఁ గను చూపు మేరకు గుభాలను తావులు దీఁకె తగున్. 32

ఉ. జక్కవపిట్టకున్ గలికి చన్నులమిట్టకు నేమిపుట్టువో
చక్కెరదీవికిన్ వనిత సన్నపుమోవికి నేమి వావియో
నిక్కువదానికిం జెలువ నిద్దపుమేనికి నేమిసేస్తమో
చుక్కలకోటికి న్మగువసొంపుల గోటికి నేమి కూర్మియో. 33

క. అనియెంచి యించువిలుపే, రుని యలుఁగులగుంపుమది చురుక్కన నాటన్.
జనియించిన తమకమునఁ, గొక్కని ముంచినఁ గఱఁగి తెచ్చికొల్ ధృతిమించన్. 34

క. ఎంత కడంగి నుతించిన, నంతకుఁ దగునేకదా మదాళినవాళీ
కుంతల కాంతనసుమనః, కుంతలసపహాంగకంది కుందెడిదేమో. 35

చ. కనుగవకెంపు కొప్పువిడఁగా ముడిగొల్పెడు బొందిమీఁది జం

కననెఱచూపు నెవ్వరు సగించని నవ్వు బయల్గుఱించి ప
ల్కను గళదేరు మేనుఁ గనుఁగొన్నను జక్కరబొమ్మయొక్క చ
క్కని మొగవానికి న్వలచెఁ గావలయుం గలయం పలంపఁగన్. 36.

క. బలవంతపు వలవంతలఁ, జెలువంతయు నేరిసొమ్ముఁ జేసెనొకోయీ
వలపునఁ దగిలినవానికి, దలపున లవలేశమైన దయలేదే మో 37.

ఉ. వానిదిగాక జన్మమును వారము నీరమణీలలాల య
య్యో నగు బాటుగా నతని యొద్దకు నెచ్చెలిఁ బంచి పంచినం
దాని టురాక వేఱిమియొనర్చునో నావలపంచు నించు వి
ల్కానికిలొంగి నెమ్మదిఁదలంచుకొనన్ వలపించె నెవ్వఁడో. 38

క. అవ్వల నొకనికి మీఁదుగ, జవ్వనమిటుగట్టియున్న జలజేక్షణతో
నెవ్వగఁ బలుకులు పలికిన, నెవ్వగ యేకాని చేర నేరవు కోర్కుల్. 39

గీ. ఐన నేమగు దీనివృత్తాంత మెల్ల, దెలియవచ్చుఁగదా యంచుఁ దొలఁగియొక్క
లోవమఱుఁగున నిలువ నాలోలనయన, జేరి నెచ్చెలిహారాళిఁ జిక్కుదీర్చి. 40.

మ. తలిదండ్రుల్ మన మీనిశాచరునిచేతం జిక్కిదిక్కేది యీ
యిలఁ గాసిల్లుట గానకేమయిరో వారేమైనఁ గానిమ్ము నీ
యెల ప్రాయంబు నిరూఢి కాసపడి వీఁడేమేమి గావింప వ
ఱలుచున్నాడో యెటుంగ మిందులకె యింతీ వంత లేదాయెనే. 41

క. అక్క బుశధ్వజభూవరుఁ, డెక్కడ నీ వెక్కడే యిదేమిటికే నీ
చొక్కపుఁ జక్కని నెమ్మే, నిక్కాఱియ కోర్వ నేరదే వగయేలే. 42

చ. తలపున నెంత మోహ పరితాపము గల్గిన దాచుకొందురో
యలయక లేక యీకరణి నంగడి వెట్టిదురో వధూటులా
పలుకవు నిన్నువంటి కులభామలఁ గానవొ వారికాత్మ నా
థులపయి బాళిలేదొ తమిబుట్టిన పట్టున మట్టుపెట్టరో. 43.

క. తగులెటుఁగఁ జేసి కూడఁగ, మగవానికిఁ జెల్లుఁగాని మఱియెంతైనన్
మగువకుఁ జెల్లదు మీఁదట, నగుబాటగుఁ బిన్నపనులనన్ రాదు చెలీ. 44.

ఉ. నీమది నింతకోరిక జనించినయప్పుడు యెట్లు కూర్చునో
యామరుఁ డింక నిన్ను వసుధాధిపమౌళికిఁ గూర్చకుండ నే.
మీమనమంతగా రిపులమే మఱివానికిఁ గానఁగీఱిగా
దేమరియాప తప్పినసతీవిను మొక్కటి సావధానవై. 45.

క. మనలం దెచ్చిన యా దై, త్యునిబాధలఁ గలఁగి మునులతో తెరఁగన
జనపతి యాతనితో నిదె, యని సేయుచు నున్న వాఁడటంచును వింటిన్. 46

క. పురజనుజ కామినులు కా, తరలై తరళైకవ్యాపయుతం గుందుచు నా
తురలై గరళైధిత వా, క్పరతంత్రత మాని యునికి గనుఁగొనుమబలా. 47

క. గావున నృపతిజయించెం, గావలయుం జూడు మొహము కన్నపరు నసం
గావిని పలికిన దానవు, నీవాయని చూచి కామినీ మణి కలఁకన్. 48

గీ. యేటి పలుకమ్మ యతడు నన్నేల యేలు, తిరిగి సంధించి నన్ను బోధించరాకు
మింత యేమిటికింక నాయించు వింటి, వానికెక్కిన ప్రాణమే వామనయన. 49

చ. అనిపలుకం ధరాధిప సురాధిపుఁడీసతి నెమ్మనమ్మునన్
ననునెరయం దలంచుట కనంబడె బోటి ఋతధ్వజేశ్వరుం
డని కొనియాడె గాన నటులైనది నిక్కమయ్యెనేని నే
దనువిపుడీ వధూమణి పదంబుల వైవఁగఁ దామసింతునే. 50

శా. నాభాగ్యంబది యయ్యె యీయతివ యందంబిందు భావించినా
కేభంగింగవయంగఁ గల్గునని యూహింపన్ మనస్త్వంబుగా
నాభీలాభవ భూరి ఫాలపహనాభానంగ కౌక్షేయక
క్షోభత క్ష్యుతఁ జెంది యున్నయది యిచ్చో మెచ్చ వచ్చుంగదా. 51

చ. ననుఁగొని తెచ్చినట్టి మునినాయక నిన్ను నుతింతు నోబలా
మునిఁ గొని యాడ నేల పెను మొక్కలిరక్కసి కేనికై కదా
యనుకల భావనాపరవశాయంబుగ వచ్చితి గాన నింక నా
తని యవదానమెంచవలదా జలజాలక నిందుఁ గాంచుటల్. 52

చ. ఇపుడిటు కానుపించుకొని యేను ఋతధ్వజరాజనందను
పట్టపు దమిఁ దెల్పి జాణయగుటన్ జెలి యెవ్వలికేఁగ సిగ్గు దో
రపువగకొంత జారఁగ బరాబరి సేయుచు నిందు మారక
య్యపురుచిఁ జూపి దీనివిరహాంబుధికింగడఁ జేరనిత్తునో. 53

సీ. యీగుబ్బలిఁక మీఁద నాగోటికొనఘాటి గదిసిన గజిబిజి గాకయున్నె
యీమోవియిఁక మీఁద నామోము మునిపంటి ఘాతచే నలిబిలి గాకయున్నె
యీదేహమిఁక మీఁద నాదు కౌగిలింత వగచేత వసివాళ్లువాడకున్నె
యీకురు లిఁక మీఁద నాకూర్మి పెనఁకువ, పాటుచేవడిఁ జిక్కువడకయున్నె
చిక్కువడుగాక యేమి నా చింతదీఱ, ననుభవింపక పోనేర నకటయిట్టు

జేల తలచితిఁ బువుబంటిదిలతాంగి, గాననొకయింతయోర్వదోకద యిదేల 54

క. భళి యేటి కోర్కు లివితో, య్యాలిచేఁ బేర్కొన్న యట్టి యాతని నసుఁగా
దలఁచితి వేఱొకఁడేమో, యిలలోన ఋతధ్వజేంద్రు లెందఱు గలరో 55

గీ. జన లోకసాధనం బున్నదా ఋతధ్వ, జేశ్వరుం డీ పలాశిలోకేంద్రుతోఁడ
నని యొనర్చుము న్న వాఁడని వయస్య, పలికెఁ గావున నతఁడె కావలయు నేను. 55

క. అన్నిటికిని మంచిదియే, సన్నలతాంగులను డాయఁ జని తద్వచనా
చ్ఛిన్న మకరంద ధారా, భ్యున్నతికిం గర్ణపుటము లొగ్గుటయనుచున్. 56

ఉ. లోన మఱుంగువాసి జనలోకరసాకరబాకశాసి మై
తావులకంటె మున్నరుచి ధారలు బారులు దీర్చఁగా రతి
స్త్రీవిభు రంభ చుట్టమును జెక్కులి గొట్టు నొయార మొల్కఁగా
నావనజాక్షు లున్న యెడ కద్దరిపాటున వచ్చి నిల్చినన్. 57

చ. కనిహృదయంబు ఝల్లుమన ఘల్లుమనంగఁ బదాంగదంబు ది
గ్గన దెస లేచి లేనడ యొయారముతోఁ దెరచాటుఁ జేరెఁగా
మిని చెలికత్తె తత్తరము మెక్కొన గద్దియఁ దెచ్చి యుంచ మిం
చిన తమినందు మీఁద నివసించె ధరావరుఁ డాదరాత్ముఁడై. 58

ఉ. అంతటలో ఋతధ్వజ నరేంద్రుని మోహనమూర్తి మున్న గ
న్నంతయుఁ గన్నులంబడిన నాతఁడు కాడ యతండె యౌఁగదా
కంతుని దాడికిన్ వెరవగా యని డెందమునందు నెంతయుం
జింతవహింపుచుండె సరసీరుహలోచన బోటి యచ్చటన్. 59

చ. ప్రకటగుణాంక యోపురుష సింహమ నీమహనీయమూర్తి మా
మకహృదయాంబుజమునకు మక్కువ నెక్కొనఁ జేసె నింకఁ గొం
కక కనిపించుమంచు నడుగన్ బనిలేదయినన్ శుభాభిధా
యకమగు నీచరిత్ర ముదయంబులకుం దగు నంద మొందఁగన్. 60

చ. బహుతరదేహధామ ఘనబాహు విహారముఁ జూచినన్ మహా
మహుఁడవు గాక యొక్క నరమాత్రుడవే యనిదానె జెంగియున్
సహజపుముగ్ధ తాగుణమునన్ వినఁగోరితి గాక నీశుభా
వహన ధురీణమైన గుణవారము నే వినునంతదాననే. 61

గీ. ఓమహాభాగ నీకథాభ్యుదయమెల్లఁ, దగినచందాన వినినయందాక లేదు
పారవికహిత ఘోరారాతి వారిరాశి, మగ్న మామక చేతోతి మహిమకతన 62

క. కతలయ్యా మావితమా, వెతలన్నియుఁ దెలుపఁదగున్న వీఁపు వినుమా
జతనమున గుణము లనియెడు, రతనంబుల గని యటంచు రమణివచింపున్. 63

వ. అని చెప్పి మఱియు నెచ్చెలి యిట్లనియె. 64

సీ. అనఘు విశ్వావసుండనియెడు గంధర్వరాజు దుర్గాపురిత్రాత వెలయు
నతని పాణిగృహీతి హారిణియనుపేరుగొరి కాంచినముద్దుగుమ్మ మించు
నాయమ్మ సుతులెంపఁదైన గల్గియు కూతు, రొకతె లేమికిఁ జాల నున్మళించి
యాత్మ జాత నొసంగుఁడనుచుఁ దేవుండనియే, కంటఁ బడురాతికెల్లమ్రొక్కి
నట్టిదకదా వధూటుల కల్లుఁడనుచు, నగవు పగవులటంచు నెయ్యంబులంచు
సంపకములంచు మఱియెన్నియైనకలవు, కాంతులవియుండె మీఁపటి కతలు వినుము

గీ. అంతనకాంత గర్భాలసాంగియగుచు, నాకుఁ దెలియదుగా యొకనాటిరేయి
నంపఱును మంచిశుభవేళ యనుచుఁబలికి, రప్పుడీ యుద్భరించెడు నమ్మఁగనియె. 66

గీ పుట్టినప్పుడె జన్వనంబును సమస్త భామినీకోటిఁ దలదన్ను పాటిచెలువు
గలిగె దీనికి నదియె దుఃఖములకెల్ల, మూలమైనది యంత నాలోలనయన. 67

క. అసమాన వయోమానమున, లసమాన కలాదులం జెలఁగఁ జూచిమదా
లసయనుపేరిడె విశ్వా, వసుఁడున్ హారిణియు గారవంబునఁ బెనుపన్.

ఉ. అయ్య పరాకు మాప్రియవయస్య యటంచు వచింపలేదు మా
తొయ్యలి వీధిలో నోఱపుతో నడయాడఁగఁ జూచెనేని యా
తియ్యని వింటిజోదు శరధిం గదియించిన పూవుఁదూపులే
యొయ్యొడ వైచికొంచుఁ దమిహెచ్చినఁ బోఁ బొరలాడకుండునే. 68

క. ఏటికి మాటలు నాఁటికి, నేఁటికి మగవాఁడు వలచునే కవ వినుమా
బోటి తటాలునఁ జూచిన, నాఁటదివలచు స్మనోంబుజాగ్రమునంచున్. 69

సీ. బలవైరి పనిచినఁ బిలువ వచ్చినవానిఁ, గనుసన్నచే నిల్పి కడకుఁ బనిచి
మూపుపైఁ గేలుంచి మెచ్చాడుచు వచ్చు నలకూబరుని మన్ననలు వరించి
నెనరుతోఁ గడునాచి కొనివచ్చు నును గచ్చు టరిగెలవారి నందందునిల్పి
కడువేగ మడుపులుగైకొని యుడిగంపు రాజీవముఖిహాజారమున నిల్పి
కొలువునకునేఁగు రంభ నిచ్చలముగాగ, నగరులోపలఁ జొచ్చి మానాతిఁ జక్క
దనము వీక్షించి యామెనిద్దంపుఁ జెక్కు, నొక్కముద్దిడుకొనిపోవునొక్కవేళ. 70

సీ, శచిచేత జంభశాసనున కొక్కొకవేళ స్వారిసరాగాలు జరుగఁ బొసె
రంభచే నల యక్షరాజపుత్రకునకు లలి హాసారుగ వెసలంగఁ బొసె

బార్వతిచే నష్ట పద్మారి వాళికి నిట్టట్టుఁ బీరంబులెత్తఁ బాసె
కమలచే నీలమేఘశ్యామమూర్తికి గరుడునెక్కి వయాళిగనఁగఁ బాసె
నెందుసర్వసుపర్వసర్వేంద్రు ముఖుల, చేతనిశ్శేషదేవతా శ్రేణికెల్ల
సవన కొటులలోఁగట్టుగపలఁబాసె, ననఘ మానాతి జూతురో యనుభయమున. 71

ఉ. అవెతలెస్సయైనఁ గలవయ్య మహాత్మ వచింప భారతం
బీవనజాక్షి మెచ్చఁ జనదెవ్వరి నెట్టి మహానుభావుతే
జోవిభవంబు దెల్పినను జొక్కను నెవ్వరి రూపమెంచినం
దావిననట్లు పోవునొక తప్పుపనుల్ గదియించి యవ్వలన్. 72

గీ. అంత నొకనాడు తలితండ్రు, లనుప భూమిఁ గలవిశేషంబు లీక్షింపఁదలఁచియేను
లోనుగాగల నెచ్చెలుల్ వేనవేలు, గొలువ సిగ్గుజయాన యియ్యలకు డిగ్గి. 73

క. ఇందుఁగల పుణ్యభూముల, నందందుఁజరించి కోకిలాళిమదాళీ
కందళిత కేళిపాళిన్, నందనముం గేరు నొక వనంబున విడిసెన్. 74

చ. విడిసినయంత నొక్కదొర వేఁటకు వచ్చెనొ కాని కొంచెపు
న్నడగని నెక్కి చేతను గసంబడు నెట్టెము మీఁది జేగయున్
బడలినమోము గువ్వగుమి పట్టుల బొలుపు చూపు మించఁగా
దొడిఁదొడినూడిగంపుఁ దెగతోఁ జనియెన్ మముఁ జూడఁ జేమియున్. 35

గీ. అతనిఁ గనుగొన్న నేకన్యయైన వలచు, నమ్మహారాజుదురగవేగాతిశయము
నంది చనలేక యంతంతనరుగువారి, నదుగవారు బుతధ్వజుండనుచుఁ జనిరి. 76

గీ. ఆతనిఁ జూచినపుడె యీసుధాంశువదన, యదియనెపముగరతిదేవియాక్రమముచి
నోటికందియ్యవగకోటి నూటికోట్లు, యొసెనేర్చి మనోజాతుఁ డింతిమీఁద. 77

చ. అదిమొదలీవఘూటి విరులంటదు కస్తురి గీరుబొట్టు పె
ట్టదు పువుఁదోట రాయదు పటంబులు వ్రాయదు వీణచెంతఁ జే
రదు నెనరైన చిల్కనుకరంబున దాలిని ముద్దటంచుఁ దా
గదియదు కంజకాండ కరకార్ముక కర్మహతాహతాంగియై. 78

చ. చెలుల మొఱంగినిల్చి తనసిబ్బెపు గుబ్బలు నారతీరు ని
గ్గులుగల కేలుఁదమ్మి కనుఁగొంచు నయోయిటువంటి మేనికిన్
వలదె తదీయచారుతర వక్షముదం బువుదండఁ బోలె నీ
యలసత దీప నిద్రఁగననంచుఁ దలంచి వితాకురాలగున్. 79

చ. ఎటువినరేంద్ర పాళి తనయింటికి వచ్చిన యట్లుగా మదిం

పలఁవుచు నిస్తులోక్తి మఱుఁగునన్ నిలువంబడి వచ్చినాతఁడా
చెలువుఁడు చూడ రేయనినఁ జెల్వలిఁ దెవ్వరిఁగానమే యనం
దలఁకుచుఁజూచి కల్లయె యనంగదు చెల్వలఁ బొరు దీనయై. 80

సీ. అధిపప్రతాపాగ్ని నరికట్టుకొన్నట్టి, సొంపునం గనుఁదోయి కెంపు పసరఁ
బతికీర్తిచంద్రకాపటలిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చు మాట్కి మేనున బాండిమంబు వెలయ
విభుదానధారాంబువితతికిఁ జోటిచ్చు పోలుపున శ్రమజలంబులు చెలంగ
నాయకధైర్యంబు బాయకుండఁగబట్టు కైవడి నైశ్చల్యగరిమ మెఱయఁ
గడపట నిజేశు మదిలోనఁ గట్టివైచి, కొన్నగతి సంతతధ్యానగుణము పసర
నమరియున తండు గనిపించినట్టులైన, నదరిపడి లేచుఁ జెలెల్ల నిదురలేక. 81

సీ. తలచూప వెఱచు నీయళివేణి సమరంపసుమబృంపనవకాంచనములు గన్న
పెదవెత్త వెఱచు నీబింబోష్ఠి తరువార సుకుమార తతధీర శుకము గన్న
బొదఁగట్ట వెఱచు నీపువుఁబోఁడి ఝంకార భారాతిభయదషట్పదము గన్న
నడుగిడ వెఱచు నీయబ్జపాదసమీప వికటానుభావహంసికలఁ గన్న
వెడవిలుతుచేత నగు నలజడియుఁ దేనె, జడియుఁ గమ్మని తెమ్మెరల్ తోడరుజడియు
నలయు నెమ్మేనఁ జలువఁ దాకలపరించుఁ, గలవరించు నొకానొక కలవరించు. 82

క. పొన్నలకుం దెలిజాబిలి, మిన్నలకుం బలుకు చిలుక మేలిమిపలుకుల్
విన్ననగున్ విన్ననగున్, గ్రొన్నగుంపులకు దిగులుకొని మదిఁ బొగులున్. 83

క. ఈరీతి నారికేరీ, శారీభారీకృతోక్తి చకితాత్మికయై
పారరహితవిరహదశా, పారావారమున మునుఁగఁబడియున్న యెడన్. 84

మ. తనరెన్ మన్మథజైత్రయాన సుముహూర్తప్రక్రమంబేను పే
యనిశృంగారము భూరుహాళికి రతివ్యాలోల బాలామనో
జ్జనవప్రేమలకుబ్బు మంపలి వధూజాలంబు పాలింటి పి
ల్వని పేరంటము వాసనాజనకమై వాసంతమాసంబిలన్. 85

క. బెనగడరె లతావనితలు, నడతెంచు వసంతరాజునకు నడుగులకున్
మడుగులు వఱచినకైవడి, నడరెను తెమ్మెరలఁ బండుటాకులు రాలన్. 86

చ. తనరస మెల్లఁ జూపవలదాయని వేళ యొఱంగి యత్తరిన్
గనఁబడు మన్మథాగ్ని మొలకల్ వలె పోసులుగా జనించి యా
మని పథికాంగనాపురుష మంపలి డెందములొందఁ బంచి వే
సినగతి కెందుగాగ విరిసెం పలిరాకు వనాంగణంబులన్. 87

క. తను కుసుమేషుస్థానము, గామినిల మృదుపాద మగుటకు నైపుణ్య
క్రమ మొందిన సరణి రసా, లములుం గెంపలియుటాకులం బస రెక్కెన్. 88

గీ. చిలికె వనరాశిలోనఁ బ్రవాళపాళిఁ, గాంచి యీసునఁ బలెఁ బొడకట్టినట్టి
ముత్తియపు గుంపులను బలంపులు జనింప, తారకతమోనివారకకోరకములు. 89

క. మనలతకూనల మాధవుఁ, డనువుగఁ గూడె నని యున్న రను వనపద్మాం
గనల ముకుళీకృతాస్యము, లనఁగాఁ దరులందు మొగ్గ లరవిరి యయ్యెన్. 90

క. మనసిజుఁడు రోఁజుచుంది, మ్మను తుమ్మెద నల్ల ప్రజలకై నానా పు
ష్పరికరపళీనవ్యాజం, బున నత్తఱిఁ దేనెకణజము లైంపించెన్. 91

గీ. లతలసామ్మైన కుసుమజాలంబు లొరయు, నకరువులపేరి యెమ్మెచ్చు పెకలిరాలఁ
దొడిమలక్రిఁ బచ్చతాతుటము గాను, పిందె ననఁ బసరుఁజాయలపిందె లమరె.

గీ. మన్మథబ్రహ్మమునకు సమానదేవు, నొకని గల్పించి కైకొనరోయి యనుచు
నలసురతుఁడు గట్టి వ్రేలాడు పసుపుఁ, బూఁతజాలెలవలె ఫలంబులు సెలంగె. 93

క. ప్రాలిన విరిజొంపముపై, రాలినపుష్పాళులు ప్రసవరస మనుమ్ర
గ్గులుకొనఁ బొలుచుచిలుకగు, ఱాలదు సేదారి కొలుచురాసులకంగన్. 94

సీ. దాఁపఁబెట్టినవా సుధామాధురీసురీణమరందబృందసూనవ్రజములు
కాకాచులా యనగ్గళీపచేళిమఫీదేళిమచూతపోతావళీఫలములు
సంతరించినవా విశాలమార్గ ననిర్దయోల్లూనకదళార్హ పల్లవమ్ము
లప్పళించినవా వియద్ధరాసత్థలిప్రారూఢసంచారిసౌరభములు
దొమ్మిగాఁ దుమ్మెదలువూఁగి తొక్కులాడు
పూగుతోఁ గీరములు చేరి జగడమాడు
గొంటుగాఁ గోయిలలు రేఁగి కుమ్ములాడు
మొనసి వలితెమ్మెరలు క్రొత్త పెనఁగులాడు. 95

సీ. చిలుక బాపకోలంబుల బందుగులకెల్లఁ గలితామ్రఫలకోటిగ్రాసమొసఁగు
నెలదేఁటి రాచగుంపుల చుట్టములకెల్లఁ బలుసుఁదేనియ పల్లెబత్తెలొసఁగుఁ
జలిగాడ్పు కోమటి చాలుసజాతీయములకుఁ దావులసంచిమొదలొసంగుఁ
గోయిల నాలవకొలముదాయాదుల కేలఁ గోఁ జిగురాకు నేల యొసఁగు
కొమ్మల నెలవు సోలజాలమ్ములోనఁ, జిలుకసాంబ్రాణితేజీవజీరుఁ డనుపఁ
దాత్తెముప్పన వసంతుని రాణువెల్లఁ, గన్నగుర్రెడు కడుపుంజి గనుటకతన. 96

.. ఎకెలా పస్తాల దిల్యతేజిని జూనాయుంచాగఁ బల్మాలు బ

ల్విడి సంభ్రమసముత్కటతం జెలువు మేల్విల్లెక్కు డించంగ న
వ్వావవిలాసానికి దూరదేశగమనక్లేశవిశ్లిష్టమోహావల
జడిమాకంపితధైర్యసంపతిహరచ్చైత్రాదియాత్రారతిన్. 97

క. ఆతఁడేఁ దమి వెగ్గలమై, శాతోదరి పొగుల మిగుల జడిసి శరీర
ద్యోతకము లైన చిన్నెల, చేత న్విరహ మని తెలిసి చెలువలు తమలోన్. 98

సీ. ఆమెనమ్మ యిదేటి యాగడా లిదియేమి యెఱుఁగు నిన్నటి నేఁటి మెఱుఁగుబోఁడి
యెఱుఁగునా యనఁగూడ దిప్పు డిప్పుడు కొంత గడిదేఱలే నలకారివగల
గడిదేఱు కింక నెన్నఁడు మంచిమగవానిఁ గోరించు జవ్వనం బూఁటఁజేయ
జవ్వనం బౌనెకా చదువుకొన్నది గాన మనసు నిల్పఁగలేక మరులుకొనియెఁ
జెలువ యీబాము లనుభవించినను గాని, తెలియదే ప్రేగులోపలి తీఁట వంటి
వలపుకసిక్రొత్త లివి పగవారి కైన, వలదుగా దీని కిపుడేల వచ్చెనమ్మ. 99

చ. తడఁబడు మాట గద్గదిక వార్కొను నిల్చినచోట నిల్వరా
దడుగులఁ దొట్రుపాటు గదియంబడుఁ గంపము చెందు నిద్ర రా
దెవ్వని కోర్కి హెచ్చు మది సేమొ వితావిత జాలిజాలి యా
నడిగినఁ జెప్పఁగూడ దకటా మరులెత్తిన యాఁటదానికిన్. 100

క. ఇవి యన్నియుఁ జెలులారా, చివురాకుం బోఁడియందుఁ జెలువొందెడు ని
క్కువ మింతకు విరహమహో, దవ మేకార్ణవము మీఁదఁ దగ వెయ్యదియో! 101

మ. అతివా యింతకుమున్న నన్బిలిచె డాయంబోయితిం బోయిన
న్చెలివా యంచనె సేఁప కంటి సరోజీవాక్షి యే లెస్స నేఁ
డితఁగా నిన్ననె నేటికే చెలువ యంటి న్నావెత ల్నీకు స
మ్మతమా యన్న వితాకురాలయితి నమ్మా కొమ్మ యమ్మాటకున్. 102

క. అని దట్టుసేయు బోఁటులఁ, గనుసన్నలఁ గడకుఁ బోఁసఁగాఁ బనిచి సఖుం
జనవిచ్చి మనుపఁ గావున, నెనసినలిమి వనితఁ జేరి యొయ్యమునన్. 103

గీ. వచ్చి తడవాయెఁ గద మహీపాలమహిషిఁ
జూచిన ట్లాయెఁ గద యింక శోభనాంగి
పోవలవదె మనపురంబునకు మగిడి
తల్లిదండ్రులు కడుఁ దల్లడిల్లకుండ. 104

క. తెలిసె నిఁకఁ గొన్ని నాళ్ళు, యిటఁగల చెలువములు చూచ నిచటనె నిలుచా
దలఁచినకైనఁ జిన్నది, చెలివా మది లెస్స యట్లు చేయుమ వేమిఁ? 105

క. అనవిన్నఁ జూచి తలవాంచి, చిన నవ్వఁ జేసి యేమొ చింతాసంతా
పనిమూధిఁ జెందునంపము, గనఁబడియెడు నిట్టు లౌనొ కాదో యెఱుంగన్. 106

చ. సరసిజగంధి నీమది విచారము దోఁపఁగ వేఱొకండు లే
దరయఁగఁ గారణంబు నవయౌవనరూపకళావిలాసభా
స్వరుఁడగునట్టి యొక్కమగవానిపయిం గనువైచి తేమొ దు
స్తరతరచింతచే నదియె కానలయుం దలపోసి చూచినన్. 107

మ. బలభిన్నీలకచామణీ యిదియుఁ దప్పా కాంతులంగోరి కాం
తలు చింతింపరొ కంతుకుంతముల నంతల్నింపరో లేక నీ
తలనే పుట్టెనె యైన నేరమొకఁ జేతత్కార్య మాద్యంతముం
దెలియం బల్కకయుంట నీవలన నింతీ యంతనే వింతజే. 108

క. నావంటి బోఁటి గలుగం, గావగవఁగ నేల యెంతకార్యం బైన
న్నీవే కావలె నన్నుం, దైవకటాక్షమునఁ గరగతము సేయ వటే. 109

చ. అనవిని యాలతాంగి నగవామతిలన్నునుఁ జూచి భావజే
దినివి గదమ్మ నీకు నిఁకఁ దెల్పకయుండఁగ నేర్తునమ్మ నీ
యనువు మదీయఘోరవిపదబ్ధిఁ నోడ గదమ్మ వాఁడిమై
నొనరినకంతుతూపులకు నోడఁగదమ్మ యిఁకన్ వధూమణీ. 110

గీ. నాతి యెఱుఁగుదువా యల్లనాఁడు డేగఁ, జేత వహియించి చిన్న తేజీదువాలిఁ
గాఁగఁ దోలుచు నీత్రోవగానె చనియె, నామనసు వానివీఁపునె నాటెనమ్మ. 111

చ. కలకల నవ్వుమోము పురిగట్టిన నెమ్మియి నూగునూగు మీ
సలు నపరంజిడాలెగుబుజంబులు చక్కనిముక్కు తేటక
న్నులు నిడుసోగకన్బొమలు నెక్కిన గ్రక్కునఁ బాలుగాఱు చె
క్కులు నిసుమంతకాను తలుకుందొడలాస్యపమాళికే తగున్. 112

క. కనమో వినమో ఘనమో, ఘనమోహనమోదకారికచ మగవాని
దినముం భువనంబుల నా, మనము స్మరియించువాని మఱిగంటి మటే. 113

గీ. వనజలోచన నేనుగావలసినట్టి, దానవై తేని నెటులైన మానవేంద్రుఁ
గూర్చి నాప్రాణ మిపుడెత్తుకొమ్మ లేని, పక్షమైనను నామీఁదిబాళివిడుము 114

క. అని పలికి సొమ్మసిల్లినఁ, గని దీని మనంబు తెలిసెఁ గద యిఁకమీఁదన్
మనసిజుఁ డదయుఁడు శరమే, సిన నేమగునో పరాకు సేయుదమనుచున్. 115

గీ. ఎంతలే దింతి యిఁకనెమ్ము వంతయేల, యిందులకు నట్లె యొడఁగూర్చికొంద మబల

యప్పుడు నీచిత్తమే వచ్చు నిప్పుడు వట్టి, మాటలాడినఁ గలదమ్మ మానుమమ్మ. 116

క. కొమ్మలకుం బురుషులకుం, గమ్మని విలుకాఁడె వేల్పు గావున నతని
న్నెమ్మదిఁ గాఁ బూజింతము, రమ్మా యలకేలివనికి రాజీవముఖీ. 117

క. అని పలికి యేను నెచ్చెలు, లును మచ్చిక పెంపునవిలోలేక్షణఁ దో
డ్కొని వచ్చి కుసుమవిస్రమ, వనిఁ జొచ్చి రసార్ద్రవచనవైఖరి బెరయన్. 118

చ. అలనపుఁ జంచలాలియుతమై సుమనోహరచాపహారిస
ద్గలగతిమించి పాదపవికస్వరమై భవహారిమైన యీ
యలఘువనోల్లసన్మహత్త్వము నేమని చెప్పవచ్చునో
లలితలతాంగి కామితఫలంబు లొసంగుచుఁ బ్రోచునంచుఁ జెన్. 119

మ. పొలఁతీ యాపొన గున్నపొన్నవిరిరిం బూఁదేనె బల్కొల్వగా
యలరన్ సారెకు నెక్కుచుం దిగుచు చాలై దుమ్మెద ల్మించె ని
చ్చలపుం జాయలతావిజాజివిరి సేజాజోడు సైకొన్న క్రొం
దలుకుం బచ్చలమేడ దాఁపు జలయంత్రంబో యనం గంటివే. 120

మ. సరసాళు ల్మిన్నజగంధమానుచుఁ జరించంగుం భినీజాతము
ల్వారసుం జొట్టుఁ జెలంగుచుండఁగ మహావాలంబు కుంజాస్త్రిచేఁ
గర మొప్పార సుధాప్రభావమగుపుఙ్గాలి న్విదాహాత్రిప
స్ఫురితంబై విలసిల్లె నోయబల యీపున్నాగముం జూచితే. 121

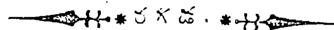
చ. అరవిరి వెండిచెంబుల నయంబునఁ దేనియపానకంబు లేఁ
బరువగు గుజ్జుమావి చలిపందిరుల న్లతకూన లియ్యఁగా
నరుసునఁ గ్రోలియు న్సరసిజాస్త్రిగుణస్థితిఁ గండుదేఁటి ని
బ్బరముగు బాళిమై నధరపల్లవమంటుటఁ గంటివే చెలీ. 122

చ. హితగతినిందు బింబరుచు లింపుఘటింప మనోజకాంతసం
గతిఁ దగు కైరవారముల గర్వము మించె నధూటి కంటివే
హితగతి నిందుబింబరుచు లింపుఘటింప మనోజకాంతసం
గతిఁ దగు కైరవారముల గర్వము మించుట చోద్యమే చెలీ. 123

చ. తనతను వెల్లఁ జిక్కొని దక్షిణమారుతచోరకుండు నే
ర్పునఁ జనుఁ డెంచి తావిఁ గొనిపో వనదేవత పెంపుచిల్క క్రో
యని పెనుఁబోటుఁ గూఁత లిడుచట్టిగతి న్వినవయ్యె వింటివే
యనుపమగాత్రి కోకిలకులాకుల కేళి కుహూకుహూధ్వనుల్. 124

గీ. మేలితేనియనిండిన మెట్టతమ్మిఁ, జేరి కొలనాడి పుష్పాడిపేరి రక్ష
పొసఁగ నవ్వలిక్రొవ్విరిపురుటియిల్లు, వింతగాఁ జెందెఁ దేఁటి బాలెంత కంటె. 125

క. అనిలాలివిశతకేళీ, వనపాళీగరిమమోలి నర్తించుచుఁ గ్రొ
న్ననగుంపుఁ జిమ్ముచేమక, జనియింపఁ గడంగి సరసనగ్లాసములన్. 126

ప గ డ.

అతివరో చూచితె యలరెడి మావులు—జతగూడిన విరి చల్లనితావులు
వలరిపొదలివె యిటు రారాదటె—యేలపోయె దవ నింతనె వాదటె
చాలుచాలు నీసంపెగ మొల్లను—బాలకంటివే పాదిరిమొల్లను
నెంత రాఁగదే నిమ్మల నీడకు—పలుక నేలనే యంతటిప్రోడకు
ఎగిరి పడకులే యీకంకేలికిఁ—జిగురుచాలదే చెలి నీకేలికి
నాసలేటికే యంపని పొగడకు—వేసటలే కీవిరులను పొగడకు
పడఁతి రాకు నాపాలిటి పొన్నకు—ముడిచి డెరోసము మొన్నటిచిన్నకు
వాసంతికకై వచ్చెను చిన్నది—నోసమొఖుంగని తొయ్యలి నవ్వెను.
యీవిరవాదుల కేటికి ముచ్చట—తావులవిరికే తెలియకను మిచ్చట
నెఱసిన విరికంటివె వాసంతులు—యొఱుకలేదె నీకేటికి దంతులు
పొదలిదవచ్చటి పుష్పాడి తిన్నెలు—అదిగొకొనిరే యప్పుడె కన్నెలు
తెలివ దాఁటితే తేనియకాల్వలు—వెలనిరి నేఁడీవివ్వకుఁ జెల్వలు
సరసను మొలచెను జాలుగ మొల్లలు—దొరసెడు నచ్చటఁ దుమ్మెదపిల్లలు
బొండుమల్లెలి వెపొలఁతిరొమెచ్చితె—పంపలు కడువింతలుగా గ్రుచ్చితె
పలుకకు కోయిలపడువులు మూగెను—బొలఁతి వెలచితే పూఁబొద లోఁగెడు
వెలఁది చూడు కురువింపలయంపము—కెలఁకులఁ గడుఁ దొలఁగించె మరందము
సురపొన్నల కీసున వెన్నాడకు—తరుణి వెలతు నిత్తుజి నన్నాడకు
కోవిదారములకును వాదేటికి—నేనఁ గయ్యముల కేగెదు మాటికి
వనితలు బడలిన నగకనిపించెను—గొనకొని తుమ్మెదకోపములు ముంచెను. 127

వ. అని పుష్పాపచయంబు గావించి చాలించినంత. 128

క. మధురిమధురీణసవిధవి, వినమాధవికాప్రసూనవిస్ఫురమారం
దధునీమిథోవిహృతిమ, న్మగసుపథాళింపమందమారుత మొందెన్. 129

ఉ. మానవతుల్గనుంగొని రమందమరందనవారవింద్యం
దానుసరన్మిళింద నికరాంధుకబంధురగంధసాంద్రమం

దానిలమత్త సింధురవిహారవిలోలతరంగజాలడో
లానిశఖేలనాకలితహంసము నొక్కసరోవతంసమున్. 130

వ. ఇత్తెఱంగునం గనుంగొని జలమానవకుమారు లెమ్మెలకై చిమ్ముక్రొమ్మెఱుంగుఁజము దాడుల బెక్కునం బఱుక్కన నెగురునిడువాలువాలుఁగుపిల్లలకై నికటతటతరు పటలశాఖాశిఖానికరంబులనుండి దుముకు లకుముకులగరుత్తులం బెనుఁగు మరుత్తులం దొఱఁగు సరాగంబు లగుపరాగంబు లందగిలి యరవిందమందిరకుం దార్చినగందవొడియఱపెట్టెలచందంబున నీషదుచ్ఛలితరథాంగంబు లగుతరంగంబులసందున సదభ్రవిభ్రమంబునం దిరుగుజలభ్రమంబులం బగిలి నిగనిగనికెంపురాలు నింపిన గోముగను వామదగుంటలం బలపించుటకు శిరఃకంపనంబు సేయుచు జలబిందుసందోహకంపలితచిత్రశతపత్రపత్రసమావేల్లితం బగుహల్లకంబు వారిదేవత కెత్తుచురకతపాత్ర మౌక్తికారాత్రికంబుల డంబువిడంబింప నందులకు సోబనలువాఁడు ముత్తైదువుల చెలువున త్రోయు తేఁటినీటుకత్తియల తేటపాటలకుం జొక్కానోయన నాయకులతోడి పాలయలుకలం దొలంగి చని వనజకుడుంగంబులం గపటనిద్రాముద్రితలై చలితజలాంబులికలు సోఁకిన నులికిపడి యనునయింపం బతులేతెంచిరని బయలుజంకించు నీటుకత్తియల తేటపాటలకుం జొక్కానోయన నాయకులతోడి పాలయలుకలం దొలంగిచని వనజకుడుంగంబులం గపటనిద్రాముద్రితలై చలితజలాంబులికలుసోఁకిన నులికిపడియనునయింపం బతు లేతెంచిరని బయలు జంకించు జక్కవమించుబోఁడుల యలత్యుగ్రబహుతరాక్షేపంబుల పెల్లునకుం గొల్లన నవ్వుచుఁ బువ్వింటిసాది మవ్వంపుననిగేరు మారుతమానవునకుం దీరసంచారిశిఖావళీకుమారికాకేకారావంబు లను గద్దింపులం జఱుకు వొడమించి నడదిద్దునెడం బర్విన రజంబువిధంబున దుమారంబుగా నుప్పరం బెగయు పుప్పొడి పేరింట నుల్ల సిల్లు నుల్లసనీడలవీడుజోడాడు వేడుకలఁ గమలినీకమలబంధుపాణిగ్రహణంబునకుఁ గులదేవతల నెదురుకొనుచదురున లజ్జించుచు పుటసమంచితసకోరకబిసాగ్రపాలిక లగుచు వచ్చు మరాలికాబాలికలకలకలంబులసంగ్రమ్మికొని తమ్మిమేడలెక్కి పెక్కువగల దేఁకుచి కొమ్ములసందునం దొంగిచూచు మధుపానరోధ వధూమణుల మిథస్సమ్మర్దకలకోలాహలబాహుళ్యంబులకుం దగవు లూహించుచు నాళీకముకుళంబులను కలశకులంబులం బరికల్పించి నిస్తారసంపదం గలహంసదంపతులు పరిభ్రమసమాగమంబునం బుణ్యాహం బాచరించి యెదురు నూడం బొడసూపిన యజ్ఞాతప్రభాతం బగు నిశాసమయంబు విధంబునం దనరు పరిసరతరుచ్ఛాయామాయాంధకారంబునకుం దిగులువ

డి యప్పటప్పటికి వికసితాంబుజంబులం గనుంగొని యవియు ముకుళింపమిం బొం
గు రథాంగకామినుల వినోదంబులకు ఖేదమోదంబు లనుభవించుచుఁ జెంగటఁ జె
లంగు చెంగలువమాలెపై నంకించిపాడు పెక్కుల తేఁటిజక్కులవారియాలాపంబుల
లకుం బరిఫుల్లసరోజం బనుకామిన్నిఁ జేయవఁ బరఁగు విగళితప్రసవపరాగపరంపర య
నుపరిక్రముగ్గుల డగ్గఱ నంపం బగుమందమరుదాందోళితేందీవరము పైనుండి శివ
మాడు సారసవరారోహలకు సమీపంబున శైవాలకలాపంబు లనుధూపంబులర్పిం
చుచు మూఁగికొని యాగామికార్యంబు లడుగునమ్మలక్కులచందంబునం బొసంగు
నానావిధజలవిహంగమాంగనావ్యూహంబున కుత్సాహంబుఁ బొందుచుఁ గమలాక
రాభిధానంబుగానం గంకణవిరాజమానంబై పుష్కరస్వరూపంబు గావున రాజహం
సకలాపంబై శోభితరంగవిశాలంబు గావున శైలాగ్రప్రముఖానుకూలంబై సారం
గవిలసితంబు గావునఁ బద్మకరేణుభూషితంబై యొసంగుటకు నంతరంగంబున నా
నంద మంపుచుం జేరి. 131

సీ. వారు మీకును నొక్కనయసువారలు గాన నువిద వారికి మీకు నుద్ది యనుచు
నొడిసదానిపై నొడిసిన నేలికసానిపాదములపై నాన యనుచు
నాజతతోడ నేకాంతమాడితివి మాగుంపులో నీవుండఁ గూడ దనుచు
నంటిమి గాక మర్యాదతో నిల్చనే యప్పటికైనయట్లుగ నటంచు
బాలయులనాఁడు నామీఁద నోలవెట్టి, తెచ్చినిఁక మీఁదఁ జరియింపుమీ యటంచు
నందు కేమాయెఁ గాని లేవమ్మ యనుచుఁ, బలికికొంచును దెగలు గాఁ బంచికొనుచు.

మ. మెలఁతల్ తుమ్మెదకంటుకమ్మవిరిరుమ్మీ పాముపామూమ మా
టలతెబ్బిబ్బల కుల్కికీలుజడఁ గొట్టం బూను జేజేలయొ
జ్జలయిల్లాలని వ్రాసినట్టి వలువ ల్చాలించి యచ్చంపు ని
చ్చలఫుంజం దురుకావి పావడలు మించన్ ఖేలనాలోలలై 133

గీ. డాసి దరి నిల్వ వారినీడలు పొసంగె, నీటిలోఁ దమ్మిమేడల నీటు రోసి
తన్ముఖాంభోజముల నిల్వఁ దలఁచి వచ్చి, పద్మ తాల్చిన విశ్వరూపము లనంగ. 134

చ. సుదతులు బంతిగాఁ గొలనుఁ జొచ్చి చనంగఁ గ్రమక్రమంబునం
బదములు ముంచి పెందొడలఁ బైకొని పొక్కిట నాఁగి చక్రసం
పదలు సహింపలేని కుచభారము లోఁగొని కంఠదఘ్నమై
తుది నటు మించవయ్యె నలతోయము కంబులు నాఁగ మించుటన్. 135

మ. కొలనయ్యింతులు సొచ్చినంతరగ సోఁకుల్ హెచ్చిన స్వేఁగుఁ ద

మ్ములపైఁ దేఁటులు పేటుతామరలపై మూఁగం బదియాళికే
ఖలు వాటింగదుమంగఁ పధ్వనికి శేఁగం జక్కన ల్దాఁటు లె
క్కులఁ తేఁ జెమ్మెరపుష్పరాల్ చపలనాఁగం జిత్రమయ్యె న్వడిన్. 136

చ. చెలువ యొకర్తు క్రౌంచశుకఁ జెందొవ బిబ్బిగరంగనైవ న
య్యలరు తమాజలిం బకుట యద్భుత మయ్యె మదీయహస్తరే
ఖలఁ జెలరేఁగి గాసియుఁ గాఁ బగునే యని యెంచ దెంచి చే
తులపయి వ్రాలి వేఁడికొను తోయజబాంధవబింబమో యనన్. 137

గీ. సారసంచశైలమథితకాసారజలధి, నప్పడప్పుడు వొడము సజ్జారికరణి
నొకశుకాలాపమించి వెల్లకిల నీఁద, నమరె ముద్దులుగారు చిన్నారి మోము. 138

చ. ఎలమి నొకర్తు వెల్లకిల నీఁదఁగఁ జుట్టును గల్వమొగ్గల
గ్గలముగ మించెఁ జన్నుఁగవకాంతులు గగ్గొనవచ్చెఁ యుదా
ర్జలరుహగంధి పంపఁ బరిచారిక లచ్చట ముద్దుగాఁగ పొం
దులుగని నైచు నాటములతోడి కదానిగు దాఁచు ల్బలెన్. 139

గీ. మొగము మాత్రంబు కానరా ముద్దుగుమ్మ
యొకతె నిలు వీఁత యాఁడెఁ జెన్నొందెఁ గురులు
నీరజాకరమున నమ్ముసల్లటిలోఁ గ్రొ
పీటములు గ్రోలు మేఘంబు పిల్లయనఁగ. 140

క. బోఁదగిల నీఁదు నొక్కరుమి, టూరి వికలంకటకటీతటంబా పాపెక్
సారతరాపరపారా, వారావృత మైనభూమివలయం బనఁగన్. 141

గీ. బాలికలు మేలి జీనుసురాలనూడి, నీటికై జారు సొరు వన్నింపఁదగి యొ
పలమవాలనపై నపరంటు నేయు, నలుసువిలుకాని నునుదోనియమ్ములనఁగ. 142

సీ. చనుఁగవమీఁది చందనము చెందినచోటు వెలిదమ్మిపుష్పాదు గలసికొనఁగ
మెడల కుంకుమపచ్చ మించి మునిఁగినచోటు చెంగల్వవిరిగుంపు చేరికొనఁగ
సారఘనాసుచుటి కస్తూరి మాఁటినచోటు తేఁటిలేఁజవరాండ్రు మాటికొనఁగఁ
నెమ్మినిఁ బసుపువన్నియలు పన్నినచోటు నవకంపుటకరులు నాఁచికొనఁగఁ
జెలువ లీకరణి నీరాడి కొలను వెడలి, తమముఖాంభోజముల నిండు తావిఁ గ్రోలఁ
దేనియలు గ్రాయు కప్పురతేఁటులనఁగ, జలజకణములఁ గీలుఁగంటలు నెలంగ.

చ. తటమహిఁ జేరి యంతట మదాలసముం గయిసేసి తాము ను
త్కటమణిభూషణావళులు దాలిచి యేటిపరంకులొప్పుయి

క్కుటిలకచా శిఖామణికిఁ గోరుకు లిచ్చు రమాకుమారు నె
క్కుటిభజియింపకున్న నిది కార్యముగా దని యేగి యవ్వలన్. 144

ఉ. చెలువగు పూఁబొదన్ వలపు చల్లెడు కస్తురి తిన్నె యందుఁ గెం
దలిరుపఁరగిపీఁట పయిఁ దామరతూఁకునఁ జెంతనున్న నె
చ్చెలి మొగ మొరసేయ రతి చెక్కులు నొక్కుచు మోవి యానుచున్
గలరవ మిచ్చు పచ్చవిలుకాని లిఖించి సఖీశిఖామణుల్. 145

చ. అలిగిన మ్రొక్కి చుక్కజవరా లదలించుచుఁ గాలఁ దన్నినం
బులకలు దాల్చు చందురుని పొంకము వ్రాసి వసంతు మత్తకో
కిలములఁ దేఁటులం జిలుకగేస్తులఁ దెమ్మెరయాకతాయలన్
నిలిపి యమర్చి తెచ్చిన వనీకుసుమంబులు కుప్పవోయుచున్. 146

క. పూజించి చిలుక ముక్కి, తేజీదొరఁ గూర్చి వికచదీవ్యద్గంగా
రాజీవ నవమధుద్రవ, రాజీవరవైఖరీపరంపర దొరయన్. 147

మ. హిమరుగ్బాంధవ మంత్రహీనము క్రియాహీనంబు సద్భక్తిహీ
నము మత్కల్పితమైన యీనిఖిలనానానూనపూజావిధా
నము సంపూర్ణముగాఁ దలంచి దయనానందింపు నీవంటి దై
వము చిత్తంబున మెచ్చినం గలుగలేవా మన్మనోభీష్టముల్. 148

గీ. అరయ హరునంతవాఁడు త్వద్గురుశరాగ్ర, దళితపురదర్పుఁడై మహావరముతోడ
నబ్జశరపాలిఁ గని మూఁడి సావహించు, ననిన నీశౌర్యసార మేమనఁగవచ్చు. 149

క. దైవం బనిన న్నిన్నే, దైవము గాకింక నొకఁడు ధవళాత్ముల నా
శీవిషవిశిఖ శిఖార్తులఁ, గావింప న్వారలఁ గూర్పఁగా నెన్నఁడిఁకన్. 150

సీ. వేఁడి యౌఁగదవయ్య విహితశైత్యాంధ్యమంథరగంధవాహస్తనంధయంబు
వాఁడి యౌఁగదవయ్య వనజాతిసహజాతి మార్దవనవకౌసుమవ్రజంబు
చేఁదు చూపుఁ గదయ్య జితసుధామాధురీసారకీరారావగౌరవంబు
వింత సేయుఁ గదయ్య సంతతాత్యంతపోషితహంసకాంతానిషేవణంబు
కామినీకాముకులకు యోగప్రసక్తి, దక్కు మగునీకటాక్షము దప్పెనేని
గాన నిను గొల్చువారిచే కౌశలంబు, భవజయోన్నిద్రతారిణి పంచబాణ. 151

సీ. వీటిఁబుచ్చవె దాసవిభుకన్యఁ గను బరాశరమౌనివరు సదాచారగరిమ
బైట వైచవె బృహస్పతిభార్యఁ గనుఁగొన్న తారకాకామినీధవుని గుట్టు
నగడు సేయవె యహల్యాకాంతఁ జూచిన యమరలోకాధినాయకుని నడత

కావ వానర్పవె కూర్మికూఁతు నీక్షించి యుబ్బినపద్మసంభవు పెద్దతనము
భావభవ యమ్మచెల్లగా నీవుచేత, నేఁజ బట్టిన నెవ్వారు నిలుచువారు
మారమణి నింతయేఁచిన యాబుతధ్వ, జేంద్రుఁ జెనకంగఁ జాల నదేమొకాని. 152

క. మారామపట్ల నీసుష, మారాజచ్ఛరము దాఁపుమా రాజ యిదే
మారాటమునకు నోర్వను, మారాజముఖీమణీకుమారా మారా. 153

క. అని మగిన యపుడు మగుడం, బనివడి పొగడె న్మధాంధపాంథజిగీపా
తనుతత్తురంగహేపా, ఘనతరఘోపాప్తి యొదవఁగాఁ గలఁగుటయున్. 154

శా. చీనాచక్కెర ఖాణపుంబులుఁగుఁ దేజీజోదుకేవంగి బ
ల్నానాకత్తికిఁ దత్తరిల్లి నవలా సాయంసమారంభవే
లానాలీకిని లీల సొమ్మసిల బాలాపాలికల్ చంద్రకాం
తానర్ఘాంతికవేదిఁ జేర్చి బహుచింతాకంపితస్వాంతులై. 155

సీ. మదనుగుణధ్వనికిఁ బొదలెదు తేఁటులే మంచకింకను ఝుంకరించఁ దొడఁగె
మానసప్రేమ యేమఅని రాయంచలే మించికొంకక హుంకరించఁ దొడఁగె
సహకారవృత్తిచే జరగు రాచిల్కలే కొంచకిక్కడ వెక్కిరించఁ దొడఁగె
ఘనమైత్రిచే నెమ్మిగను నెమ్మిగుంపులే ధృతియింకఁగా హుంకరించఁ దొడఁగె
నేమిచేయుదుమే బోఁటి యింకనేటి, మాటలే పోటుమదనకు మగువమీఁద
నింతిపగయేల బాలవాఁడేమి చేయు, మనలపాపంబు పొలియింప ననుచు మఱియు.

ఉ. కొమ్మ చిగుళ్లు దెమ్మ లతకూన విరుల్గొనిరమ్మ పద్మినీ
తమ్ములు గొంచురమ్మ వనితామణికి న్ననశీతలోపచా
రమ్మొనరించవున్న నలరాయని రాయడి నేమి పుట్టునో
యమ్మకచెల్ల యింకఁ దడయం బనిలే దని సంభ్రమంబునన్. 157

సీ. అడుగునఁ బడవైచి రని దళం బెత్తునో నెత్తమ్మి పదముల నిలుపనేల
యంకంబునకుఁ దార్చి రని పొరవిచ్చునో యనఁటు లూరులచెంత నునుపనేల
యధరభూమిని నిల్పిరని మొనచూపునో చిగురాకు కెమ్మోవిఁ జేర్ప నేల
యంబకమ్ముల నుంచి రని యెట్టువాలునో హల్లకంబత్తుల నలమనేల
యిచట సమవస్తుసంయోగమేల యమ్మ, యిదియుఁ బగవాని సేనసీయిగురుఁబోణి
తాళలే దమ్మ మీనేర్పు చాలునమ్మ, తరుణియివి యెల్ల మదనసాధనములమ్మ. 156

క. అనుచుఁ బెనఁగొన్నశైత్యక, మునఁ దగు శిశిరోపచారములు చేయుటయుం
మనసిజశిఖి బగ్గురుమన, నెనరునఁ దల్లడిలుచుండె నెగ్గున నాఁగన్. 158

సీ. తనులతవీఁచ జివ్వనఁకి మిహికాంబుకాండ మెంతయు నిరాకార మయ్యె
నఁచేతిపైఁ జుఱచుఱ స్రుక్కియుంపందఁ గెందమ్మి పుష్కరాకృతి వహించెఁ
గలికి కన్నులమీఁదఁ గమలిన పరువంపు ననగుత్తు లరయ సూనంబు లయ్యె
మినుకుఁ జందోయిపైఁ దునిసి మౌక్తికరాశి తిలకింప ముత్తెంపు తెరలువ్రానె
బళిర యివియెల్లఁ దమపాటు దలఁప కిప్పు, డంగజాగ్నికి సాహాయ్య మాచరించి
కొమ్మపై వేఁడి చూపె నాకమ్మవింటి, యెమ్మెకానికి విజయకాలము సుమ్మ. 158

గీ. ఆదియుఁ గాకిందుఁ జనుదెంచునపుడు తమ్మి, విరుల దగుకమ్మదెమ్మెరల్ వీచెనమ్మ
నైకొనక వచ్చినంతయుఁ గంటిమమ్మ, యబలనిం దుండనీయరా దమ్మయనుచు. 160

క. ఇందీవరలోచన లిం, దిందిరకచ సేవ దేర్చి తెచ్చిరి సుషమా
కందళితైందవరుచిగరి, మందిరమగుధవళవసనమందిరమునకున్. 161

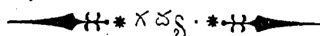
గీ. ఇట్లు చెలువలు దోడ్కొని యేగుదేర, నంబుజాననతనగు డారంబుఁ జేరె
ననిన జైమినిముని యావిహంగములన, నంతర కథావిధం బెట్టిదని యడిగిన. 162

శా. లక్ష్మీశోపమ వీరవేంకటనృపాలశ్రీమహారాయ ద
త్తక్ష్మామండల మండనాయిత యశోదామాభిరామాఁకుశ్రీ
రక్ష్మానతఘన కార్తికీకుముదినీప్రాణేశ చారుప్రకా
శక్ష్మాలత్ప్రతిపక్షభూమిపతియోషాలోచనాంభోరుహా. 163

క. ధాటీఘోటీఖురఖుర, కోటీపాటితవిరోధికుతలపతిశిరః
కోటీరహారశకలవ, ధూటీనవమదన విభవధూర్వహసదనా. 164

పంచచామరము.

వదావదాహిభోగిరత్న వర్ణవర్ణితక్షమాం, గదాగదాసిమద్విరోధిఖండనాత్తలోకస
మ్మదా మదావళారివిక్రమస్ఫురద్యశఃకలా, పదాపదానవద్రుమలోకపారిజాతవైభవా.

ఇది శ్రీమన్మదనగోపాలకటాక్షవీక్షణాసమాసాదిత సరసకవితావైభవ సవరమన్వయా
భరణ నారాయణభూపాలతనూభవ శఠగోపతాపసేంద్రచరణారవింద సంచలన్మా
నసమిళింద సంతతభారతభాగవతాదిశ్రవణానంద కామినీమనోహరరూపరేఖావిజి
తచైత్రకాశ్యపగోత్రపవిత్ర జాతివార్తాకవిజనామోదసంధాయక చిననారాయణనా
యకప్రణీతంబైనకువలయాశ్వచరిత్రంబనుమహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము

శ్రీరస్తు.

కువలయాశ్వచరిత్రము.

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీరాజద్వేంకటగిరి, శౌరిపదాంభోజభజనజనితోజ్జ్వలతో
దారవిభవేంద్ర సవరము, నారాయణభూపచంద్రనయగుణసాంద్రా. 1

గీ. అవధరింపుము జైమిని కలపతంగ, కులపతంగంబు లిట్లని తెలుపఁదొడఁగె
నమ్మదాలస పటకుటీరంబుదారి, కమ్మతావుల తెమ్మెరల్గ్రమ్ముదారి. 2

క. వనిసొచ్చుట మరునకున, ర్పన లిచ్చుట సొమ్మసిల్లి సఖియలవలనం
గనువిచ్చుట వారచటికిఁ, జనుదెంచుట యెఱుఁగలేక తన్మయదశచేన్. 3

సీ. మనవులు విన్నవించిన వినునోయంచుఁ జేరుకన్నియమిన్న చిన్నఁబోవ
ననబంతి కానుకిచ్చినఁ జూచునోయంచు వచ్చునెచ్చెలి తలవంచికొనఁగఁ
నెనరుతో హెచ్చరించినఁ బల్కునోయంచుఁ గదియు పైదలి సిగ్గుగాంచి యొదుగ
గనపించి జాతిచెప్పిన నవ్వునోయంచు నరుదెంచుహరిణాక్షి యవలి కరుగ
వినక చూడక పలుకక వేదనాప్తి, నవ్వకాపద్మనయన కాంతవశరాగ్ని
తప్తకిసలయముక్తనూతనపునఃప్ర, వాళకృతశయ్యఁ బొరలాడు వేళయందు. 4

ఉ. ఈవనజాయతాక్షిఁ దరుణేక్షుధనుష్కతురుష్కమాళి యా
హా వెతవెట్టెనంచు హృదయార్ద్రదయాభ్యుదయాప్తి చేత రా
జీవశరప్రహారగతిఁ జెందుట తెల్పఁగ నేగె నాఁగ నం
గావిభుఁ జేరెఁ గింశుకనఖద్యుతిఁ జొత్తిలి మిత్రుఁ డయ్యెడన్. 5

శా. ఛాయాప్రాగవకర్షణంబు సరసీజాతాంతభోగంబు కా
లాయానీకపతంగపాకపితృజాలప్రాప్తి పాంథప్రజా
స్థేయస్థానగతిప్రబోధకము దూతీప్రార్థనారూఢజా
రాయత్నంబు జరన్మహాతప ముదారంబయ్యె నంతంతకున్. 6

చ. వడి నపరాద్రిఁ జెంద నని వాసిగఁ బద్మిని నెత్తిమీఁదఁ జే
యిడి కరసంగతి న్సమయమేగఁ దదాశఁ గుఱించి రాగమే
ర్పడఁగఁ జనంగఁ దేజమెడఁ బాయఁడె యీయినుఁ డంచుఁ బ్రోఁత పె
ల్లడరఁగఁ జాటుచూటి సరసాళిరుతు ల్మొఱసెం గొలంకులన్. 7

చ. అవిరళనిర్గళన్మకరసాంద్రనిబద్ధ నిజానుబింబకై
తవమున పోలి కాలవశత న్నిజపద్మగృహంబుఁ జేర మా
ధవపద మాటచే రమ మదభ్రమరాళితమంబు వాసి వెం
దవులక యుండఁగాఁ దలుపుదార్చె ననన్ముకుళించెఁ బద్మముల్. 8

ఉ. ఏకరథాంగభావము వహించిన నన్నిటు డించి పోవుట
ల్నీకుచితంబు గాదయిన నీవలె నేనును నీరధిప్రవే
శాకలనంబు గాంతు ననునాకృతి భానుని దేఁచూచుచుం
గోకము బాష్పవార్ధి సమకొల్పె భవిష్యవియోగఖిన్నమై. 9

ఉ. ఎంతయు బాడబంబు తనయింటికడం జెలువొందు జీవనం
బంతయుఁ గొల్లలాడ భువనావనశాలివి నీవుపేక్ష గ
న్నింతువె యంచుఁ బాశి మొఱ వెట్టగఁ జక్రము దానిపై రమా
కాంతుఁడు నైచెనో యన వికర్తనుఁ డయ్యెడఁ గ్రుంకె వార్ధిలోన్. 10

చ. కరముల బల్మిచే మెఱయు కంజహితుం డను మేటిజెట్టితో
నరుమగఁ బోరిపోరి సమయప్రతిమల్లకులేంద్రుఁ డాతనిన్
హరువుగఁ ద్రోచి మేనిచెమటూరఁగఁ దాల్చిన యెఱ్ఱమట్టినాఁ
గరమనరెం బ్రవాళరుచిగంధసురంధరసాంధ్యరాగముల్. 11

సీ. రవి గ్రుంక ముకుళించు రాజీవములఁ బాసి గమిగూడు తుమ్మెదకదుపనంగ
విభునిఁ గానక భూమి వెదకనేతెంచి చొప్పడు చాయ విశ్వరూపం బనంగఁ
దొగ నంటు సోమాఖ్య నెగడి రాఁగలఁడంచు గుమిగొన్న తామసగుణ మనంగ
రేకొన్న పతిరాక కైకొన్న ఘటియింపఁ గొనవిప్ప కురులడాల్గుంపనంగ
కాముకాగమనప్రతీక్షాపరాయ, ణోత్పలాక్షీజనాంజనవ్యాధవిస్మ
రాయతాక్షీణనవవీక్షణౌఘమనఁగఁ, బండిచీఁకటితెంపంబు మెండుకొనియె. 12

సీ. నటమద్గ్రథకాన్తనినాదభిన్నాంతరిక్షమునఁ దాల్చిన వెండి కట్లనంగ
జవమందమందగంధవహాప్తి మింటిపై రాలు వేలుప్రమాని పూలనంగ
యామినీవిధువివాహమున కంబరవేది వరలు ముత్తెపురంగవల్లు లనఁగఁ
దమపుష్కరాభిఖ్యతథ్యంబు గా వియత్పథము చెందిన వెల్లవమ్ములనఁగ
సమయమనుయాత్ర నాళీకసార్వభౌముఁ, డంబుజంబులఁ జెందురోలంబపఙ్క్తి
యనుతుపాకిని గగనలక్ష్యంబు నైనఁ, దగులు సీసంపుగుండ్లునాఁ దార లమరె. 13

క. అలపానుపుగట్టు నగరు, న్వెలునదురాజునకు ద్రోల వేళాసతి మె

చ్చులకుచ్చుఁ బట్టివైచిన, వెలిపావడ యనఁగఁ దూర్పు వెలుఁగం బాఱెన్. 15
సీ. తనభానుసంతతి ధరమీఁద వెలయింప భువిఁగాధిపతి గురస్ఫురణఁ బెంప
రహిఁ బాపమహిమచే జాతినాతి నొనర్ప నభవోగ్రధర్మ మొప్పారఁ జేయ
మానిత ధరణిజాతానంద మొనరింపఁ బాంథరామాత్మదర్పంబు లడఁప
వనభూరికమలవర్గమ్మాప్తిఁ దాయింపఁ దారేశరూఢివర్ధన మొనర్పఁ
జేసె రాయనిగర్వంబు గాచుపింప, సమధిక పలాశపరచక్రసమితి నొంచ
నమితకువలయపరిపాలనము మెఱఁగఁ, దూర్పుదెస రామచంద్రుఁడు తోఁచెనపుడు.
• ప్రాగ్దిశాంగన కెంగేలఁ బట్టినట్టి, పురుతకాల్పట్టుగవిసెన పొమువు వలన
నందమొందిన నిద్దంపుటద్దమనఁగఁ, బొడుపుఁగెంపున జాబిల్లి పొడిచె నపుడు. 17
చ. అమలిన శుక్లపక్షమెనయందగు తద్ద్విజరాజు మించి భే
దము సవరించి తేర్చు తెలితల్కులపాలనఁ బాంథదేహపాం
డిమబలెఁ జంద్రిక ల్నిగిడె డించిన నీరనఁ గాము కాత్మమో
హమువలె నంధకారనివహం బది యెక్కడనో యడంగఁగన్. 18
క. ఆకరణిఁ బొలుచు హృదయ, వ్యాకులతాతాపకారి యగు కోకారిం
జేకూరిన వగ వేఱుపు, రాకూరిమిపట్టి యబ్బరంబుగఁ బలికెన్. 19
మ. ననరొందం ద్విజరాజుగా యితఁడు పోనీ యంచు నే నూరకుం
డిన నీ వెంచక యేతు వే యిటులఁ గానీ మంచిదే చంద్ర నా
నుచువాలుంజడ చిల్వరాయనికి నిన్ను న్మేఁతగావింతురా
వినురా యేటికిపరాకురా కుసుమధన్విం గూడి వే రాకురా. 20
గీ. అమృతరామకమండలు హరిణకృత్తి, కాసమన్వితు నుద్దండ కరుని నిన్నుఁ
గన్న సన్న్యాసిగతి దోఁచుచున్నదరయ, గగనమధ్యాభియుక్తి నీకగునె చంద్ర.
గీ. శరధిఁదోఁచుట నాళీకపరవిధంబు, గోరికాంచుటయును మ్రోయుగుణముగల్గు
వింటనంటుట మమ్మేఁచుచుంట తెలిసె, నేయువారలఁ గానమో తోయజారి 22
క. నళినాప్తువలన మండల, కలితుఁడవై వెలయుటెల్లఁ గలిగిన కరణిం
దలఁతువె శంబరహారికిఁ, గలదే యుపకారమెందుఁ గమలకులారీ. 23
సీ. నినుఁ గడుపారఁ గాంచినవారిరాశికిఁ గడలేనిపాటులు గాంచవలసె
నిను నారికోరి కైకొను కల్వచెల్వకు విషములోఁ బ్రతుకుఁ గావింపవలసె
నినుఁ దలమీఁదఁ దాల్చిన శూలపాణికి నవిభవోపేతుఁడై యమరవలసె
నిను నమ్మి కొల్చి నిల్చిన తారకాళికిఁ జింతింప దుఃఖంబు చెందవలసె

నెవ్వరికి మంచివాఁడ విల్లెంచి చూడ, నించువిలుకాని కొక్కనికేమొకాని
వానిప్రథమాస్త్రి విఘనంబు వారి కొనవె, రాదు నీచెల్మి చేయఁ దారాసహాయ. 24
గీ. పాంథమదఖండనోద్దండపక్ష్మకాండ, గర్వసాహాయ్యకలయొందు గన్న నీకు
నమరభోజ్యకళల్గలవంద్రుఁడు లోకు, లొకటికిఁ బదాఱు గల్పించి యుత్పలాప్త. 25
గీ. అనుచు రామాలలామ పాంథాతిభీమ, ధామచయసీమ యగుచంద్రమామఁ గినిసి
వినిశితాంభోజనారాచమెనసి యేఁచు, మనసిజు గుతించి కొనుచు నిట్లనుచుఁ బలికె.
గీ. అబ్జవైరి నీతండ్రి యైనగరుడ, గమనకేళికిఁ గుండెలోగాల మింత
కొదవలే నీదుతల్లికిఁ గొంప చెఱుప, వీసితోఁ గూడి యేఁచకు విషమబాణ. 27
చ. కమలశరా నినుం జెఱపఁగా నియమించినఁ జేరియూఁడుగా
శ్శ్రముసలి కావునం దయలలాట విలోచనకేలి నిన్ను ని
క్కముగఁ గరంచెనుండె ననికాదె గిరీంద్రకుమారికావరుం
డమలినమంత్రదక్షసవనావని నాతనిఁ బాఱఁ ద్రోలుటల్. 28
సీ. భామానిరూఢి గన్పడ మండలాగ్రంబు మెఱయించు మొదట నీమేనమామ
కొమ్మలపైఁ బండ్లుకొఱికి లావులనల్లఘాటి కన్పించు నీఘోటకంబు
కాంతాళిపైఁ బరాగస్ఫూర్తిఁ గల్పించి చెనకంగఁ జూచు నీచికిలితూపు
నారులమ్రోఁత నానందించి నిలువెల్లఁ గన్నులు దాల్చు నీకార్ముకంబు
బళిబళీ నీకు బాకైన తలిరుటాకు, లడవి లతకూనలన్నఁ బైనంటి నిలుచు
నీవు మామీఁద శౌర్యంబు నెఱపుటరుదె, మానినీప్రాణచోర రమాకుమార. 29
చ. వనజకృపాణ చల్లనయినర్తిలఁగాఁ దడిపాఁత గొంతు గో
సినగతిఁ దమ్మివాలు గొని చిమ్మెదు పాంథులమీఁదఁ దేనెఁబూ
సిన పెనుఁగత్తి కానలయుఁ జేతి? నీకది విప్రయోగమొం
దినయల ముద్దియం దగిలి నెయ్యపుఁ జూపఁగ నెట్టు లోర్చితో. 30
గీ. అనుచుఁ జెల్వపుఁ జెంగల్వయరిదికిరుసు, దురుసుమాష్టిని బదరి యియ్యురుసుపట్టి
గురుసుమద్యోతనునిదూఱి గరుసుమీఱి, పేరెములువారెడు మరుత్కుమారు ననియె.
సీ. మెడలపై నిడలేక పడగలు చదిసిపో మేదిని భారమై మెఱయుఁ గాత
గట్టిగా నూపిరికట్టు పట్టంగ నాళీకనాభుఁడు పవ్వళించుఁ గాత
నాభీలపాతాలమైనను జొరఁబాఱి పిల్చి తార్క్ష్యుండు నొప్పించుఁ గాతఁ
గృత్తియైన భాష్యఫక్కికయందు నొకమాట తగుచుట్టుఁ బ్రోవమై తాఁకుఁ గాత
ప్రబలపన్నగకులరాజ్యపట్టభద్రుఁ, డెన్నఁ పసమీర నొకప్రక్క నిన్ను మెసవి

లేఁడు పొమ్మని యనకున్న వాఁడు గాన, పళితపాంథవిహార శీతలసమీర. 32

క. కదుఁ దాత్పర్యము నాపై, నిడుతామరసాక్షితోడి యీనెయ్యంబు
వ్విడు కారింపకు మదిఁ, జెందెడుతాలిమి నొక్కవిడుత తెమ్మెరబుడుతా. 33

గీ. అనుచు నిక్కాంత వలవంతఁ బొంచిపేఁడి, దొరలఁ జెందిన కమ్మదెమ్మెరల దూఱి
ముమ్మరమ్మగు తాపమ్ము గ్రమ్మఁదమ్మి, సానుపున సొమ్మసిల్లుచు మేను సేర్ప. 34

ఉ. ఏను మనంబులోనఁ జెలు లింప ఱలంతలఁ జెందిడంచు
నప్పానుపునందు నిక్కలికిప్రక్కనె యుంచుక పవ్వళించు న
చ్చోనిఁక నేమి తెల్పుదు యశోధన కోలలఁ గొట్టి లేపిన
స్మై నెఱుఁగంగనీ కొపవె నిద్దుర యిద్దురవస్థకై వెసన్. 35

ఉ. అంతట మేలుకాంచి నయనాబ్జము లొయ్యన విచ్చిచూడ ని
క్కాంతయు నేను నిష్కుధరగహ్వరపట్టనరాజగేహసౌ
ధాంతమునందు నుంటిమి మహాత్మక యిప్పు డిదేమొ యంచు మే
మెంతయుఁ జింత నంత గుఱియింప భయంపడి యున్న గ్రక్కునన్. 36

క. పాతాళకేతుఁ డంట యొక, దైతేయుఁడు చేరవచ్చి పంభోళిహటా
త్పాతాద్రిభీకహరిణీ, రీతింపగు మమ్ముఁ జూచి కృతహాసముతోన్. 37

క. లోకములన్నియు నన్నుం, గైకొని పూజించు మీరుగామీరానా
శీకాంబకుఁ బూజించితి, రాకామినులార నాకరం బెఱుఁగరొకో. 38

గీ. ఇప్పు డేమయ్యె నింక నాయించువింటి, వాఁడనుఁగు నేఁడు గూర్చి మీవాంఛదీర్ప
నేర్చునో నేరడో చూచి నెఱఁతలార, యింపుపసలార నన్నుఁ బూజింపుఁ డనుచు.

క. ఒక హెగ్గడి దానవనా, యకుతో నేమేమొ తెలిపి యాతఁడు వికట
భ్రుకుటీపటుతరనిటల, ప్రకటీకృతరోషుఁడై సభాస్థలికరుగన్. 40

క. ఆవచ్చిన చెలి నాతో, నేవగల ఋతధ్వజేంద్రుఁ డితనిం జంపం
గావిడిసినాఁడు బ్రదికితి, రీవేళకుఁ దాళుఁ డనుచు నేగన్వేగన్. 41

గీ. నాఁటనుండియు వలవంత నాట నీవ, ధూటి పడుపాటు కనుచు దోధూయమాన
మానసాంభోజనై యున్నదానవయ్య, యనఘ నాపేరు కుండల యంద్రు సురలు.

వ. మహాత్మా! యిది మదీయవృత్తాంతంబు దురంతసంతాపచింతాపరాయత్తం బగు చిత్తంబు వివరింప భవత్కథాకథనంబున కడ్డంబుగా నింతయు విన్నవించితి నీయపరాధంబునకుం బ్రార్థనారంజకంబగు నంజలిరచియించెద నాఁడు ఋతధ్వజవసుంధరాపురందరు దారుణం జూచుటం జేసి నిర్ధారణాసామర్థ్యంబు లేమిం జేసి డోలా

యమానమానసనై యున్నదానఁగాని నీయుంపలి సౌందర్యగాంభీర్యాదిగుణంబులు సోయంప్రత్యభిజ్ఞావిధాయకంబులై యున్నయవి. అయినను మద్విలోచనచకోరికాచంద్రబింబంబగు నీమూర్తియుం బోలె యుష్మద్వృత్తాంతంబుఁ గూడ మన్మనఃకమలంబునకు మార్తాండమండలంబుగా నానతీయ నవధరింపుము.

చ. అన విని యాజనాననగుణావని యావనితాశిరోమణిం
గనుఁగొని యింత నేర్పరివి గాక యయుండిన నీవధూటి కిం
పెనయ వయస్య వౌదువె భళీయిటువచ్చెను రాక్షసాధముం
డునుమ ఋతధ్వజుం డనవుడున్ భవదూహఁ దప్ప గల్గునే. 44

క. నాకోరికతో నీక, న్యాకాంక్షిత మెల్ల సఫల మయ్యెం దివిష
ద్భీకరుఁ డీదనుజుఁడు ఘో, రాకారతఁ గూలె మచ్ఛరావళిచేతన్. 45

గీ. అదియు నెఱుఁగుదు వింక నేణాంకవదన, మంజువాణియు నేను నీమాటలోని
వారమైతిమి మాకు నేదారి నడువ, వలయునో యట్లు నడిపింపు పలుకులేల. 46

చ. అనవుడు నమ్మదాలస ముఖాబ్జమునం జిఱునవ్వువెన్నెలల్
నునుఁ జనుదోయిపైఁ బులకలున్ నిటలంబున ఘర్మబిందువుల్
మనమున సిగ్గుఁ గన్నుఁగొనలం బ్రవహించు ముదశ్రుపూరముల్
కనఁబడ నున్నఁ జూచి చెలికత్తియ యత్తఱి రాజచంద్రుతోన్. 47

చ. ఇపుడు గదా మదాళి పయి నెత్తిన వింటిపయిం జెలంగు నం
దపువిరిదమ్మితూపు దెసనాదొరకేల్ రతి నిబ్బరంపు సి
బ్బపు వలిగబ్బిగుబ్బకవపై జెరలాడఁ దొడంగె నేఁడుమా
తపముఫలించె నింక వసుధావర తామస మేటికియ్యెడన్. 48

సీ. వేఁడిసెగల్గల్గువేల్పు సాకిరియైన యప్పుడు గాని కేలంటరాదు
ప్రామిన్కుఱాపలు గన్పడఁ గంటెకట్టునప్పుడుగాని గళియుక్తిఁ బొందరాదు
పొలుపుగా వ్రేలిమి బొట్టుమరించునప్పుడుగాని ముంగురుల్ పొదువరాదు
మొకమోరసేయ సన్నికలు మెట్టించునప్పుడుగాని పాదాప్తిఁ బొరయరాదు
నృష్టదంపతులకు విడెమిచ్చుమోప, మెనయునప్పుడుగాని పాన్పెక్కరాదు
నీవెఱుంగవె శాస్త్రోక్తి నిర్ణయంబు, చారుము లుదారకుంభినీజంభవైరి. 49

ఉ. ఏను వచింప నీవు వినుటిప్పుడ కాయిఁకమీఁద నీసరో
జానన యొక్కవేళఁ బొలయల్కఁ బరాఙ్ముఖ యున్నయప్పుడే
మౌనముఁ బిల్లు పెద్దతనముం గనినప్పటికైన నీగుపా

దానతి నాకుఁ బోఁటియయి యప్పుడె యప్పని నేర్పఁగఁడు నే. 50

సీ. రాచిల్క రాయబారమున దారికిరాక చడ్డింపు కోరమీసములు గువ్వి
యదిగా పనుచు నింతటంతటఁ జేరరాఁ గేడింపబిట్టుగాఁ గేకసైచి
నీ బంట నన్న మన్నించ వేయన విని వినమి సేయుచు దుంటవిల్లునంచి
దుడుకుగాఁ జెఱగంటి ముడిగొన్న బొమ్మలానించి చూచిన తెగనింపఁ దీసి
యతనుఁ డీయింతికలుక చల్లార్ప నీవు, పాదముల వ్రాల దీనబాష్పములు చూచి
యస్త్రసన్న్యాస మొనరించు నట్లుగాఁగ, నింపుసొంపారఁగా విహరింపుఁడింక,

గీ. అనిన మునమంది యమ్మందరాద్రి ధీరుఁ, డావధూటులఁ దోడ్కొని యాత్మపురికి
నరుగుటయ కాని లేదు కార్యం బటంచు, నగవుదైవాఱఁ గుండలమొగము చూచి.

క. మంచిది మనపురిఁ జేరుద, మంచు న్లేచుటయు నవ్వయస్యయుఁ గమ్మల్
మించుగ నసియాడఁగ భదుఁ, డంచుం జేఁజాపి మందహాసముతోడన్. 53

చ. చెలువుని వెంటఁబోఁ దరువు సేయు మనోజ్ఞము మాట చెల్లనీ
కలమెడు లజ్జకన్న ఘనమైన కటిక్రేతటి ప్రేఁగున న్నెడ
న్బైకఁగ నంచబిత్తరినలె న్మరిపంబున నమ్మదాలసా
జలరుహగంధి రా న్నృపతిచంద్రుని వెంబడి మేడ డిగ్గినన్. 54

మ. అతఁ డచ్చోఁ దురగంబు నెక్కి హృదయాబ్జాపూర్ణమోదార్ణవాం
చితుఁడై వారల వెన్క నుంచుకొని యక్షీణైక్యమాణిక్య దీ
ధితిజాతావృతదిగ్వితాన మగు దైతేయాధినాథాయతా
యతనం బల్లన నిర్గమించి పురబాహ్యక్షోణి కేతెంచుచున్. 55

ఉ. అచ్చట నున్న సైన్యము బలాధిపతు ల్వెనువెంటరా సము
ద్యచ్చటులార్భటిం గువలయాశ్వుఁడు ధ్వాని చౌకుచేసిన్
ప్రోచ్ఛలితావనీరజము లొక్క మొగంబుగఁ బిక్కటిల్లి వై
యచ్చరవీథిఁ గప్ప నదియాత్మపురాంగణసీమఁ జేరినన్. 56

గీ. అచటి కెదురుగవచ్చు ధరాధిపతులు, కామినీయుక్తుఁడై చేర క్రమ మెఱింగి
దవ్వులనె నిల్వ నిజమణిధామ మొంది, రమణులును దాను నంతఃపురమున కరిగె.

ఉ. అంతట నాసురాంతకుని యర్మిలితమ్ముఁడు తాళకేతుఁ డ
త్యంతమహోగ్రహాముఖక హాకహనాదమహాట్టహాసవి
భ్రాంతసమీకశోకపరిపాకభయాకరదైకలోకదు
ర్దాంతవిరక్తవేదనదారితకేశవుఁ డొక్కయిమ్మునన్. 58

చ. కొలువునుండి యింద్రుకడకు న్మన మంపినవాఁడువచ్చినా
పిలువు మటన్న వేత్రధరబృందము తోకొనితెచ్చి మంగల
న్నిలిపిన వాఁడు భీతియు వినీతియుఁ దోఁప దురాపకోపచా
పలమున హుంకరించు నిజభర్తకుఁ గేలు మొగిడ్చి యిట్లనున్. 59

క. దేవర ప్రతాపగరిమకు, నేవెఱతుం గాని నిర్జరేంద్రుఁడు వెఱవం
డావంతయైన నిపుడే, మోవింతలుపుట్టె దనుజమూర్ధన్యమణీ. 60

సీ. దొరకాపురైతె కావ్యసరణిఁ దెల్పెడి కవీశ్వరులకు లంచపంచంబు లొసఁగి
సమ్ముఖమ్మననుండి చనుదెంచు నల్లవాయసమువారి కాళపాశలు ఘటించి
బోనవెచ్చము గొంచుఁబోవు శచీదేవిదాదులకును బరిధాన మిచ్చి
పిలువ నేతెంచు వేగులవారి వెంటనే యరుగు నియోగుల ననుసరించి
కినిసి వాకిటివా రడ్డగించుకతన, నేనువచ్చినమాట దేవేంద్రుతోడఁ
దెలుపు మని యెంత వేఁడినఁ దెలుపరైరె, వినివినమిచే సెనోకాని వేల్పుఱేఁడు. 61

క. మనగురు వఁట నేవచ్చుట, వినె నేమో గ్రుడ్డికంటి వేలుపుదొరతో
వినిపించి యతనియనుమతి, ననుఁ గొని చని సమ్ముఖమ్మున న్నిలుపుటయున్. 62

సీ. ననుఁ గని పాట నిల్పినతుంబురుని జూచి యాతఁడ మీసాది యనుచు మాటంచుఁ
గమలజోద్భవ సుమాళిము చెందినాఁడవు వింతవార్తలు గలవే యటంచు
నీతని నంపరాదే యంచు సన్నగాఁ దెల్పవారలను గద్దించుకొనుచుఁ
గ్రేఁగంటఁ బల్కు నుంకించు నన్నని పట్టుగద్దిగ లెస్సాయె గా యటంచు
సణ్ణ సేయక నిరుపమైశ్వర్యగర్వ, పటిమపవఁతులు జలకంబు పట్టియున్న
దనఁగఁ గట్టికవారింప్లకనిపికొంచు, యంచఱు నటుం మ్రమోయు నయ్యవసరమున.

గీ. మనగురుఁడు చేరి ననుఁ జూపి మనవి గాఁగ
నితని వీడ్కొల్పుఁ డన్న దేవేంద్రుఁ డొద్ద
నున్న గీష్పతిఁ గని కనుసన్న సేయ
నతఁడు నాదిక్కుఁ జూచి యనాదరమున. 64

క. ఏమోయి తాళకేతుం, డేమని పంపించె నిర్జరేంద్రుని కడకు
ద్దామక్షేమాహంతసాం, గ్రామికుఁ డాతనికి శుభమె కదయనిపలుకన్. 65

గీ. చఱచఱను జూచి దొరనిన్నుఁ జూచువాఁడు, నంతలోననె నీవు నన్నడుగువాఁడ
వాబలా పొట్టక్రొవ్వుగాకంచు నేను, గోత్రపరిపంథితోఁ గొంకుకొసరు లేక. 66

క. తారాపంథలు చక్కఁగ, వారనఁగా మెచ్చి దనుజవల్లభుఁడు నినుం

చేరుకొని వేఁడుమన్నాఁ, డారమణుల నొప్పగింపు మటుగాకున్నన్. 67

సీ. అలవాటు చేసికొమ్మఖిలమరుత్పాలకులఁ గూడికొని సిల్వాఁగొల్వాఁగను
నభ్యసింపఁగఁ జేయు మలజయంతునకు వేళ యెఱింగి వెండికాలాచి దాల్ప
దారికిఁ దెచ్చుకొమ్మారూఢిఁ బౌలోమి సైరంధ్రికా సదాచారమునకు
నలవడఁగా నేర్ప మచ్చరలకు మాఱునలుకలి బొనిసపాటులకును
దలఁపకమ్మృతంబు వైజయంతంబు మఱవు, విడువు వజ్రాయుధముతోడిగొడవ యింక
నిచటనుండక వెడలి రమ్మిపుడు చేన, పట్టనం చేను దోరణకట్టినాఁడ. 68

క. అని నీల్గు నన్నుఁ బస్పకఁ, గనుఁగొనలం గొస్పనిప్పుకలు కుప్పలుగాఁ
గనుఁగొను ప్రథమకకుప్పతిఁ, గని దేవగురుండు రోషకలుషితుఁడై 69

క. ఓరీ మీదొర గోరిన, తారారంధ్రలవిటావతంసులచేతన్
మీరజనీచరుఁ డగ్రజుఁ, జేరంజనుఁగాక యని వచించుచు నలుకన్. 70

గీ. వీని వెడలంగఁ ద్రోయుఁ డివ్వీటికోట, దాఁటునందాఁక ననుమాట నోటనుండ
నీటు వోమీటి గరువంబు మాటి యిటకుఁ, బెద్దపర్వాన వచ్చితి బెసరువుట్టి. 71

క. ధారాధరవాహను గ, ర్వారూఢియు గురుని శాప మటులుండెఁ గదా
మీరజనీచరుఁ డగ్రజుఁ, జేరం జనుగాక యనుటఁ జెందితి వగలన్. 72

క. పాతాళకేతుఁ డాధృష, దైతేయుఁడు వీఁడుఁ దమ్మదాలసకొఱకై
యే తెఱఁగున నేమయ్యెనొ, కో తెలియ దటంచుఁ దెలిసికొను నట్టియెడన్. 73

గీ. ఆరితేఱుటిల్లఁ గొందఱు చారవరులు, వచ్చి నతిసల్పి కువలయాశ్వక్షితీంద్రు
చేత నైనట్టి పాతాళకేతు పాటు, తోఁపఁ దెల్పినఁ దాళకేతుండు కనలి. 74

చ. ఒదవినశోక మాచికొని యుగ్రతరాగ్రహకేళికావశం
వదుఁడయి యింద్రు గెల్చుటకు వచ్చిననే మటుమీఁదఁగాదె నేఁ
డదయత నన్నరేంద్రుఁడు మదాలసకై కద భాసమానదో
ర్మదుని మదగ్రజుం బిలుకుమార్చెను దాని హరింతు నిత్తఱిన్. 75

గీ. కపటమునఁ దెత్తునాహంసగమన నదియె, ఱింగి మార్కొన్న నాతని భంగపఱతుఁ
బగయడంపక యున్న నీపగిది నెగులు, సైఁచవచ్చునె యిదియ నిశ్చయ మటంచు.

సీ. ఎదురిండ్లు ఫలుసాల లెనసివర్ణింపఁజాలిన మేలిపర్ణశాలికలు కొన్ని
యాగమాతంబుల యందలి యర్థము ప్రకటించు కీరశారికలుఁ గొన్ని
హవిరన్నసంభృతమద్విజకోలాహలాంకములైన యాగవాటములు కొన్ని
దున్ని విత్తక పుట్టి యెన్నఁ బ్రవేఁగున వ్రాలు నివ్వరి ప్రాలచేలు కొన్ని

తోఁపు లొకకొన్ని తెలినీటిదొనలు కొన్ని, కొలఁకు లొకకొన్ని పెంపుడుపులులుకొన్ని
మొవవు లొకకొన్ని చేమంతి పొదలుకొన్ని, బెరయఁగఁ దపోవనంబుఁ గల్పించి యపుడు

గీ. తోడిదైత్యులు శిష్యులై కూడి నడువఁ, బేరు ముండవ్యుఁ డనుచుఁ గల్పించుకొనుచు
గొన్నిమాయలు మదిలోన నెన్నికొనుచుఁ, గువలయాశ్వుని పట్టన క్షోణిఁజేరె. 78.

ఉ. అంతట పౌరసారసదళాక్షు లుదారవిహారసౌధయూ
ధాంతము లెక్కి కంటి రటవమ్మ మునీశ్వరుఁ డొక్కఁ డిమ్మహీ
కాంతునిఁ జేరి రాక్షసనికాయము చేత మదీయయజ్ఞమా
ద్యంతముఁ గోలు పోయితి నయా యని శోకనిపాతప్రచందముల్. 79.

ఉ. నిన్న 'గదమ్మ గాలవమునిప్రభు వెంబడి నేగి రక్కసు
న్వన్నియమార్చి రాచిలుకవంటి మదాలసఁ దెచ్చి యుద్వహా
భ్యున్నతిఁ గోరి నేఁటికి ముహూర్త మటంచును నిశ్చయించె నీ
యెన్నిక చిన్నవోవఁగ ఋషీశ్వరుఁ డెక్కడవచ్చె నక్కటా. 80

సీ. తలవాంచి బెళుకుఁ జూపులు క్రేళ్లుఱుక్కఁగఁ దెరమొఱంగుననిల్చు సొరపుఁజూచి
చెలికత్తె చేమెచ్చవలెనన్న సిగ్గుతోఁ దలఁబ్రాలుపోయు బిత్తరముఁ జూచి
వ్రేలిమిఁ జెమరించు కీలనంటెడు లాజ లందిచ్చునట్టి సోయగముఁ జూచి
కులదేవతకు మ్రొక్కు కొనువేళఁ దనపేరు పలుకఁ గొంకెడు ముద్దుబాగుఁ జూచి
ముచ్చటలు దీర్చుపూనిక వచ్చియితనిఁ, దోడుకొనిపోవుచున్నాఁడు దుడుకుఁదపసి
యతని మాటకు మారాడ నయ్యె యీతఁ, డిందుముఖి రాజులకు సౌఖ్యమేడదన్న

క. దార నయ్యెద నని [illegible], రరయఁగ జను లెవ్వరైన నాపెను బెడఁ ద
ల్పరికింపరు దారతనపు, న్సరవు ల్మతికత్తిమీఁది సాములు సుమ్మీ. 82

సీ. మంత్రుల మర్మకర్మము లెఱింగెడు దారి కోటలు కాపాడుకొనెడు నేర్పు
తటికాపు చెడకుండ సరిగోరుకొనుకీలు యీతిబాధలు చెందనీనిసొంపు
పరువుపాలోచన ల్పరికించు గరిమంబు నర్థార్జనము మీఁది యాదరంబు
వేఁటతోఁటలమీఁద వలసిల్లు నాసక్తి యొడ్డోలగం బుండు నొప్పిదంబు
తగిలిపిరువీఁకు సేయ నుద్దండవృత్తిఁ, జెలఁగుటయె కాని మనసు వచ్చినమిటారిఁ
గూడితమి మీఱ సయ్యాట లాడికొనుచు, నడువఁ గూడునె మేదినీనాయకులకు. 83

క. అని యాడికొనఁగ మాయా, ముని వెంబడిఁ గువలయాశ్వమున్నాకిరయం
బునఁ జని యారాకొనుసుఁడు, గనియెం బత్పర్ణశాలికాప్రాంగణమున్. 84

గీ. అంత నమ్మాయతపసి యయ్యతిథిసపర్యఁ, గమ్మవమ్ములఁ దుష్మెపదిన్నుఁదోలి

మన్మథపుఁ బుష్పశరల్ నెమ్మిఁ గుమ్మరించు, తెమ్మెరలు గ్రమ్మఁ గమలాకరమ్ముఁ జేర్చి

గీ. అధిప నీవిందు వచ్చిన యపుడె తొలఁగె, రక్కసులమాయ పద్మాకరంబునందు
వరుణజప మొనరించి యేనవ్వు వనుక, నిఘట సుందరంగ వలయు నీవేమి యనక. 85

గీ. అయ్య నినునమ్మఁ గూడ దేనరుగు దేరఁ, దామసంబైన జరగెన వేమొ నీవు
కాకయుండిన నిమ్ము నీకంఠహార, మిష్ట జన చిన్నినవ్వుతో నిచ్చుటయును. 86

క. జలదేవతకుం బ్రాంజలి, సలుపుము నక్కోలన మునిఁగి జనపతినగర
స్థలమున నంపిపురంబున, నలరం బోవ చెంత డిగ్గియుండేలుటయున్. 87

గీ. కుండలియుఁ దానునవ్వుచుఁ గూడియున్న, యమ్మదాలసఁ గని మంత్రియంప మొంది
యమ్మనుజరాజు పూని మూగమ్ముగా చె, రక్కసులఁ దోలి భుజబలప్రాభవమున. 88

ఉ. అమ్ముని యంత సంతసము నంది యభిందితకార్యధుర్యు రూ
ఢమ్ముగ నీవివాహముచటుం జరగింపఁగఁ గోర్కె వేడ్క యీ
యిమ్మువఁ బట్టనంబు రచియించెప నాదు తపోబలంబునం
గొమ్మను బిల్వ బంపు మిటకు న్మఱుమాటలు పల్కకేమియున్. 89

గీ. అనిన మాటాడ వెఱచి యమ్మనుజనాథుఁ, డానవాలుగ నీకంఠహార మిచ్చి
నిన్ను వేవేగఁ దోడి తెమ్మన్న నచ్చి, నాఁడ రావమ్మ కుండలతోడఁ గూడి. 90

మ. అనియా మౌక్తికహార మిచ్చుటయుఁ సాంద్రానందమున్ బొంది మా
నిని మేకోలునఁ గుండలానపనము న్వీక్షింప నయ్యంబుజా
నన కానిమ్మని పల్కఁ గృత్రిమవిమానం బెక్కఁగాఁ జేసి య
ద్దనుజాధీశుఁడు తా నదృశ్యుఁడయి చెంతం బోయె సంతుష్టుఁడై 91

వ. అత్తఱిం బటికత్తరుణభానువిరాజమానం బగు నమ్మాయావిమానంబు జలయంత్రంబును పమఁ బ్రవేశంబునకుం గమకించు నంపకంబు రకంబునఁ బోవుగా నగిరి యొక్క పరిరథంబు విధంబున మంపగతిం జనుచు నొక్కసారి లకోరిధారి రివ్వున నిగుడు చు నొక్కతేప బొంగరంబు రంగున బిఱబిఱం దిరుగుచు నొక్కమాఱు గాలిప టంబునీటున నసియాడుచు నొక్కయెడఁ జుక్క తెగిపడ్డ విధంబున డిగ్గుచు నొ క్కచోటం బుట్టచెండు వడువున నుప్పరంబునకుం బోవుచు నొక్కవంక జీనుది గవైచిన కప్పలి చొప్పునఁ గదలక నిల్చుచు నొక్కపరి బైరిడేగ యొయ్యారంబునం ది ర్యక్ప్రచారంబుఁ జూపుచుఁ బోయి మేరుధారుణీధరంబున నిబిడాంధకారబంధు రం బగు నొక్క బిలంబున దమాలతాలతక్కోలరసాలసాల ముఖసాలవిశాలం బగు వనంబునం బునఃపునర్వర్ధమాన గిరిఝుకీవితానంబులకు నుబ్బు గన్పించు పన్నిటిపిల్ల

కాలువలవలం బ్రోదిసేయు జాదివిరిదేనియవాక వెంబడిం బోవుకొనిన పోఁకఁబ్రాకు
ల కట్టకడపట నెట్టుకొనిన యిందుకాంత వేదికాబంధంబులతోడి గురివిందపందిళ్ళ
నొరసికొనియున్న తిన్నని మాగిపోతివన్నియలఁ జెన్నగు చవికల నమూడుకొన్న క
న్నెసుపపొన్నగున్నలఁ బెనఁగొన్న నతిబియ్యపు జాతికి నాధారంబగు గొప్పకెంపులు
బ్బ చప్పరంబులం గప్పికొన గుజ్జుమామిడుల క్రేవలఁ దమ్మితావులకుం దావులైన తెలి
నీటి కేళాకూళినంటికొనిన యానంటులవలనం దొరఁగు కప్పురంపు రసలుం బాఱు
కాలువకూటంబు డిగ్గిచను మెట్లవగ్గలి నగ్గలంబగు నీలంబు నిగ్గులు గగ్గోలుపడు కో
నపాదిరింగాఁ గిలించిన పొగడగుంపుల నట్టనడుమఁ బట్టుగఁ పొదరిండ్లఁ జుట్టుఁబ
డియున్న బిత్తరం బగు క్రొత్తముత్తియంపుఁ బడుకటింట నపరంజి నోలుసులం జెలం
గు తూఁగుటుయ్యెలచేరువనుం జని యప్పద్మనుజపతియందు నిజాకారంబుతో నయ్యుద్ద
అం దస్తగ్రహంబున నుంచియాతిఘోరాకారలగు దైతేయభామలం గాపువెట్టి కృతో
కృత్యసంగాఁ దలంచుకొని యాక్షణంబున. 92

చ. మునుపటిపారికాంక్షి వినయుం భజియించుచునంబుజాకర
బునఁ బడి తేలి యోనృపతిపుంగవ నీభుజసారగౌరవం
బున జపమెల్లఁ దీఱెఁ బొలివోవక నీవిఁకఁ బట్టనస్థలం
బునకయి పొమ్ము రాజునకుఁ బోలునె యాశ్రమవాసఖిన్నతల్. 93

చ. అని యనుపన్ హసాపని నృపాగ్రణి యమ్మునిలోకచంద్రు వీ
డ్కొని తన తేజి నెక్కి గిరికోటులుఁ గాననవాటులు న్మహా
జనపదము ల్నదంబులును జయ్యనదాఁటి పురంబుఁ జేరి కాం
చనసముదార మై తగుహజారమునం దమవారు చేరఁగన్. 94

క. తురగంబుడిగ్గి యచ్చటి, పరిజనుల న్వీడుకొల్పి పార్థివచంద్రుం
డరిఁగి గృహాంతరమునఁ ద, త్తరుణీమణి లేమి నగ్భుతసమగ్నుం డై. 95

ఉ. అక్కట యెందుఁబోయెనో యయారపు సంచులముద్దుగుమ్మ యే
చక్కని దాఁగెనో కలికి చక్కనలెక్కనగుబ్బలాడి యే
దిక్కననున్న దోసొలపు దేఱెడిచూపుల భామ కారి యే
యిక్కనిల్చెనో యొరపు నీనెడు చిల్కలకొల్కి డైమా. 96

ఉ. ఆనవ లామెఱుంగుఁదొడ లాకటిగంటన మాచుసోయగం
బానెరు లామిటారిబెరు లాముదిపంబునఁ బల్కుపాటనం
బానోస లావెనంబునస లా తెలిపయ్యెదచక్కఁ జేర్చుపాం

పేనలినాక్షికైనఁ గలదే కలరే యిటువంటి కామినుల్. 97

సీ. గిలుకుబంగరుమట్టియలు జాఱఁగాఁ జక్కనలవరించెద నంచునిలిచినిలిచి
బయట నున్నది చిల్కపంజరమున నుంచి మఱివచ్చెద నటంచు మరలి మరలి
యతివ యల్లపుడేమి యంటివే యేచిరాకయియుంటిఁ దెల్పుమం చడిగి యడిగి
చెమటచేఁ దిలకంబు చెదరెనో యని వింతసొలపుతో నద్దంబు చూచి చూచి
ప్రొద్దు గడపుట కని తోడి పూవుఁబోఁడు, లపరనై నంగఁ దనమాపయానగరిమ
యినుమడింప మదీయమోహనగృహంబుఁ, జేరు టెన్నఁడొ యానీలచికుర నికర. 98

శా. కైజాచేసినబొండుమల్లె విరిబ్ఘ్యాగడాజగాజోదు తే
జీజాతం దలవాంచి బోఁటిచెలఁగుం జేఁగట్టిగాఁ జట్టి ను
న్గాజుం గంబము చాఁటున న్నిలిచి క్రేఁగంట న్ననుంజూచు నం
భోజాతాక్షిని సెజ్జకుం దిగుచునేర్పు ల్గల్గునే మీఁదటన్. 99

క. ఎక్కడి యాలోచన యిది, యక్కట యక్కలికి యున్నయప్పటికిఁ గదా
యిక్కోరికియని నవి, ల్మొక్కలిదొరవిరిలకోరి మొనకుం దలఁకున్. 100

సీ. పొడఁగనవచ్చు నాప్తులవేళఁ గాపంచు నవసరంబులవార లడ్డగింపఁ
బనిగల్గియుండినఁ దనకు మంత్రులకు లేఁజిగురుఁ బోఁడులచేతఁ జీట్లు నడున
నిదియేమొ కడువింత గదయంచు నవరోధ బిసరుహాక్షులు గుసగుసలువోవఁ
గొలువుకూటమునందుఁ జెలఁగెడు సింగంపుగద్దియగవిసెన గైకొనంగ
బొక్కసంబులు పెనుబీగములు భజింప, నుపీగములవారలకు నాటవిడుపు గాఁగ
నోలమును మాని మేదినీయువతిజాని, యింతి భావించు నంతఃపురాంతరమున. 101

క. ఈకరణి నన్నృపాగ్రణి, యేకరణీయములు మాని హిమకరవిలస
ద్రాకలకు న్వలిదమ్మెర, రాకలకుం జాలిగొని విరాళిఁ బడంగన్. 102

ఉ. ఆతని నేస్తగాండ్రు భుజగాత్మజు లవ్వగ లెల్లఁ గాంచి య
య్యో తమవంటివార లిటు లుండియు నీదొర నీ దురంతచిం
తాతను తానితాంతహృదయవ్యథఁ గూఱఁగ నూరకున్న సం
గాతులమౌదుమే యిపుడుగాక మఱెప్పటికీ వయస్యతల్. 103

క. అని యయ్యిద్దఱుఁ జని తమ, జనకుం డగునశ్వతరుని సమ్ముఖమున న
జ్జనపాలువిరహవేదన, వినిపించి తదార్తిఁ మాన్పవే యని వేఁడన్. 104

చ. తనయులస్నేహబాంధవవిధానము లెంచి నరేంద్రుఁ డంటిమా
ఘునుఁ డటువంటివాని కుపకార మొనర్చినఁ గీర్తి చెందదే

యని రజతాద్రికిం జని నగాత్మజతోఁ జదరంగ మాడు రు
ద్రుని గని మ్రొక్కి కుండలివరుం డటు నిల్చిన నావరంబునన్. 105

గీ. అంబికయును నితం డెవ్వఁ డనుచు నడిగి, యధిపుఁ డశ్వతరుండు గాఁడా యటన్న
నీతఁడా యశ్వతరుఁడు సంగీతవిద్య, దొడ్డవాఁడఁట యనిన రుద్రుండు చెలఁగి.

క. వెనుకం బురుహూతు దెసం, దనతంబురవలన గెలిచె నానాగతుల
న్మునితుంబురు నీవెన్నఁడు, వినవంబురుహాక్షి నేఁడు విను మనిపలుకన్. 107

గీ. మంచిది సగటుపై నిదె మంత్రికాన, లున్నదీచదరంగ మిట్లుండనిమ్ము
వెనుక నాడుదమని సతి వనజనయన, యభిముఖంబుగఁ గూర్చున్న యవసరమున. 108

గీ. ఔర నారాక ఫలియించె నంచు నెంచి, యచటఁ గూర్చుండి యయ్యురగాధినేత
గవిసెన సడల్చి తంబుర కలికి పైఁడి, బిరడలు బిగించి శ్రుతులెల్ల సరిగఁ గూర్చి. 109

క. రాకాశశాంకవదన వ, రాకా యిటు నీవు మ్రోల రహి గనిపింపన్
నాకుఁ బరమానె యైనం, గాకుండిన నీకు ముద్దు గద యని యంతన్. 110

సీ. శ్రుతి తోడఁ గూడి మెచ్చులు రాజసంబుగ సంచునందగ నాలపించుసొంపు
గతియుక్తమైనను గుక్కవిడుచక హొయలుగా నవరసంబుగఁ బాడు నెడ నేర్పు
పరరాగముల వింత సొరనీక వ్యాప్తిమై మించుగా రాగంబుఁ బెంచు వింత
తాళంబు తప్పక తనువు గదల్పక బాగుమీర పదంబు పాడుదారి
ఎడనెడఁ బరాకు వినుమను హెచ్చరింపు, మీరు మెచ్చిన యీవిద్య మీకొసంగు
నట్టిదని గర్వపరిహాస ములర నతఁడు, గాణ వవుసనసుఘమార్గము నటించె. 111

గీ. గోఁటి వాద్యంబు కిన్నరమీటు బడ్డి, వాద్యము రబాబు వగలుసద్వంబు మెరయ
దురుసుగతి జూపఁ బార్వతీతరుణి మెచ్చి, జాఱు సరిగంచు పయ్యంటఁ జక్కఁ జేర్చి

ఉ. ఎక్కడి నారదుండు మఱి యెక్కడి తుంబురుఁ డోగిరీశ యే
దిక్కునసైన నీవిధము తేటపడం గనుఁగొంటలేద యే
పెక్కువ తప్పకుండఁ గనిపెట్టుక యుండితి మొందుఁ గానమ
మ్మక్కుశబోసు మేలు హవుసంసు ఫణీశ్వరుఁ జూచి యింపునన్. 113

క. వరమడుగుమనిన గంగా, సరసిజముఖి యీసుతోడి జంకెనచూపుల్
బొరసిన మొగంబుఁ ద్రిప్పెం, గిరిజను డెందమున వింత కినుకజనింపన్. 114

ఉ. అమ్మక చెల్లఁ డెన్ని వగలద్దిరనాయకుఁ డొద్ద నుండఁగా
ఖైమ్మెలు గాక యేను వరమిచ్చెదనంటి విదేటిమాట దో
సమ్మసుమీ నగుఁబాటులకు నవ్వని నాగసభాజ్ఞలేక యే

కొమ్మని యోఁగఁ జెల్లునె యకుంఠిత చాతురి గల్గియుండినన్. 115

గీ. అని పలుక నెంత లేదామృగాక్షిమాట, వినక మదుగుము పరమిత్తు విభుఁడుతనకు
నంతచనువిచ్చినాఁడన నవ్వఘాటిఁ, జూఱుకు చుఱుకునఁ బార్వతిఁజూచెనపుడు. 116

చ. ఉరగవిభుండు లేచి కుధరోద్భవఁ గన్గొని యమ్మ మేదినీ
వరుఁడు ఋతధ్వజుండు భుజవైభవశాలి మదాలసాసతిం
బరిణయమాడునంచు నిజమందిరమం దిరవొంపఁ జేసి త
త్తరుణి వయస్యఁ గుండల వితావితఁ గావక వంతఁ గుందెడున్. 117

గీ. వారి నిప్డరి రప్పింపవలయు ననిన, గిరిజ, కానిమ్మనంగఁ దత్సరసిజాక్షి
కాని కుండల రాపంచు గంగ పలుక, నభవుడిద్దరియందు మధ్యస్థుఁడగుచు. 118

గీ. మంచిదహిరాజ రెండునాళ్ళించుమించు, గాఁగఁ గుండల చనుదెంచు గాకయిప్పు
డమ్మదాలస వచ్చు నీవలుగుమనిన, నదియపదివేలుగా నెంచి యాతఁడటఁ గె. 119

ఉ. అంతటి లోననే యలమదాలస నిద్దురవోవ నయ్యుమా
కాంతుఁడు మాయచే నురగ కన్యాగృహంబున గల్పనాతఁ డ
త్యంతముసంతసించి తనయాత్మజగా నురరీకరించి య
య్యింతిని గొల్వ వెవురు మృగేక్షణల న్నియమించి యత్తరిన్. 120

చ, తనయులఁ బిల్చి మీరు వనితామణి వచ్చిన మాటఁ దెల్పక
జనపతిఁ దోడి తెండనఁ బ్రసాదమటంచును వారలేగి గ్ర
క్కున నడిగంపుఁ జేడియలు కొందఱు గొల్వఁగ నున్న భూవరుం
గనిన నతండు నిండు కుతుకంబునఁ జేరువ నుంచి యిట్లనున్. 121

ఉ. ఇన్ని దినంబు లంబుజవనీశుఁడు చెంబొనయిండ్లలోన ర
క్కున్న మదాళిఁ బద్మగృహకోటికిఁ బొమ్మని తీవరించు నం
తన్నుఁ జేరవత్తురుగదా యొక యామము బోవుదాక రా
కున్న తెఱంగు మాకు విన యోగ్యము యేని వచింపుఁ డింపుగన్. 122

క. పరబల ఖండన మంత్రా, చరణము గృహకృత్యగత విచారము కాకో
పరపుత్రులార మీ, రిట కరుదేరక యుండ నాఁగినది యెయ్యదియో. 123

చ. అనుడు భుజంగరాజ సుతు లట్టివి యేవియులేవు లెండు మా
జనకుఁడు మీగుణంబువిని సంతసమంది మిముం గనుంగొనన్
మనమునఁ గోరి తాన పయనంబయినన్ వలదా యిలాబలా
రిసఁ దోడిఁ దెత్తునంచు వివరించుటకై తడవుంటి మిత్తరిన్. 124

క. ఆతీసునఁ బలుకఁగరా, దోతెలియదు గాని శౌర్యధూర్వహసీసం
గాతముచే నీమన్ననఁ జేతం దొడితేరఁ బ్రతినఁ జేసితిమనుఁ డున్. 125

క. మాయురె తా రానలెనా, యాయెడకే నరుగుదెంతు నాయిల్లనఁగా
నీ యిల్లనగా వేఱా, వోయఁగ రా విట్టులైన భువి సఖ్యంబుల్. 126

మ. అనుచుం గట్టికయింతి దేవర పరాకయ్యా పరాకంచు బో
రన మ్రోయన్ వలెవాటుకుప్పటి చెరం గల్లాడఁగాఁ జేఁగటా
రిని లోభాగము నూఁది నిల్పఁదగు వారి న్నిల్పుచున్ మేలికం
దనపుం గద్దియ డిగ్గి నిల్చె నురగేంద్రవక్షో దివ్యక్షోరతిన్. 127

చ. నిలచి పరావనీప రథి నీరథి మంథనమందరాద్రి య
బ్బలి యొఁడోకంఠ పాప దొరపట్టులు తెన్నెఱిఁగించుచుండఁగా
నలరుచుఁ నేఁగి కాంచె సికతాంచితతీరసమేతకేతకీ
తిలకగ చంచరీక సుదతీ కృత గీతిక గోమతీనదిన్. 128

చ. కనుఁ గొని చిల్వరాచకవ గ్రక్కున నన్నదిఁ గ్రుంకఁ జేసి తో
డ్కొని చనఁ నేఁగి చూచె ఫణకోటి మణీఘృణి వేణి కోర్థవ దీ
పనికర భూత్రపాచరిత శౌణ్డకేళి విధూత రత్నరు
గ్జనిత నవస్మితానన భుజంగిక మొక్కపురంబు ముందరన్. 129

చ. అచటి వియోగిభోగి జలజాక్షులు మారుని వ్రాసి కొల్చునో
నచలితభక్తిఁ జందురని యందమెఱుంగమి మున్ వసుంధరా
రుచి గరుణావలోకులు వరుల్ చెలి నీ మొక మబ్జునంటివన్
వచనము లంతలోఁ దలఁచి వ్రాయుదు రున్మకురాగ్ర వీక్షులై. 130

క. ఈకరణిఁ జూచి డిగు నా, భూకాంతున కొక్కయింపుఁ బొడమించెను ద
ర్వీకర నైశాకర రు, చ్యాకర ముక్తానుషక్త హర్మ్యతలంబుల్. 131

సీ. తీవయుయ్యెల లూఁగు పూవు బోఁడులవీఁగు కొప్పుచీఁకఁటిఁ డాఁగు కోర్కి యొకటి
నును పుట్ట చెండాడు వనితల యరవీడు జిలుగుపయ్యెదఁ గూడు చెలువ మొకటి
యలయంచ నడలించు చెలుల జంకెనమించు బెళుకుచూపులముంచు బెరికి యొకటి
పూవుబంతులు దువ్వ పొలతుల తెలినవ్వ కలికి వెన్నెల క్రొవ్వగనుట యొకటి
గాని మఱియేమి వలదని కంకణంబు, గట్టుకొని సల్పుపతి దృష్టి గ్రమ్మరించి
చలిదిగట్టించి త్రిప్పె నిస్తుల సువస్తు, నవ్యసంతోషకరమగు నాగపురము. 132

ఉ. ఇట్టులఁ జూచుచుం జను నరేశకు శేషయబాణు చూడ్కి న

న్నిటమగుడించె భోగిపరిణీ తరుణీ ఫణ ధోరణీ నవా
ఘటిత మణీగణీభవపకంప ఘృణీత వియత్ప్రశంగ మో
త్కట ఝరిణీ సరోజ మతికారి నమేరు వహీర మారుతుల్. 133

క. ఆవ్వనముఁ జేరి మున్నవు, జవ్వనవున్ రాచకొమరుఁ జల్లనిపుంపుం
దువ్వరల నివ్వటిల్లెడు, పువ్వుంబొదరింట నునుచి భుజగ కుమారుల్. 134

క. ఇట నుండు మేము నీవ, చ్చట యురగేంద్రునకుఁ జెల్పి శోభనలీలా.
ఘటనాపూర్వంబుగ ని, చ్చటికే తెంచెద మటంచుఁ జనుటయు నతఁడున్. 135

మ. వెలుఁగు గ్గాఁపగు మిన్నతీవియల కీవిన్ రాయు పన్నీటికా
ల్వల తుంపుర్లకు మారు గాఁబలెఁ జలద్వాసంతికా నూన ని
ర్మల మారంపకణాళి జారి తనపై వ్రాలంగ రాయంచ లె
క్కలు ఝాడించినఁ గ్రమ్మ తెమ్మెరల రాకన్ హాయి మంచున్నెడన్. 136

చ. హడపము వీణ కిన్నెర హిమాంబువు నించిన గిండి చల్వపా
వడలుఁ గురంగనాభియు జవాదియుఁ దట్టుపునుంగు వీవనల్
ముడి విరు లద్దముల్ సురటులుం దెలిపంతపు దివ్వెల్ ముదం
బడర ధరించి యాడిగపు టబ్బురపున్ వలిగుబ్బెతల్ దగన్. 137

సీ. జిగిచాలు దగుకీలు చిగురాకునకు బ్రాఁకు కలికికోయిలలకుఁ గొలు పనుప
నెలగోవగలమోము తెలిపమ్మిఁగల తుమ్మెదలకు నమ్మిక కమ్ములలవరింప
నెఱికప్పఁగను కొప్పుఁ నెరిమబ్బునకు నుబ్బు నెమలికిఁ ద్రోవబత్యములననుప
నునుమోవిపైకీవి మునుబింబ నికురుంబములకేఁగు రాచిల్క కొళ్ళవులియ్య
లెనగవు డాలు కైదండ పూనుచూపు, తళుకుచే మ్రొక్కఁగొనెడు ముత్యాలరెట్ట
పేట పాపటబొట్టు తుంపిళ్ళు గుఱియ, నచటికే తెంచె నొకచకోరాయతాక్షి. 138

సీ. కావలిఁగనునింతి కానుకిచ్చినబంతిఁ గనుసన్న నొకకన్నె గైకొనంగ
దెలిచూపు గమి తారసిలుచు నిల్చిన యంతఁ బడతులిద్దరు బరాబరులు సేయ
నగుమోము జిగితమ్మి నిగుడు ఘర్మము గ్రమ్మి నంతుకై చెలువపావడలు దుడువ
తొలఁగు బంగరురంగు జిలుగు పయ్యెద కొంగు సకియ యొక్కతె చక్కసవదరింప
కట్టిక మిటారి మొకరి చెల్కత్తెగములఁ, బొడఁగనఁగఁ జేయు బంగారుపొంతె మొలుఁగు
టరిగె గుంపుల నీడ నొయ్యారమొసఁగ, వచ్చి పుష్పాపచయకేళివాంఛ దేలి. 139

క. మడమఁబడు నిడుపవాలిక, జడ నడుమున జుట్టిపైట సరిగె చెరంగుల్
బెడఁగుఁ జనుదోయి పొడ లే, ర్పడ బిగియింపుచు ననుంగుఁ బడతులుగొల్వన్. 140

చ. చిలుకలలోన చిక్కులయి చెల్వపుటంచుల లోననంచలై
తెలివిపొసంగు తీపియలఁ దీవియలై సరసంపుఁ బల్కులన్
గులుకునెడల్ పసిండి తలుకుల్ గలమేనులు గానుపింపఁ జే
తుల కసివోవఁ దేనియలతో ననతోయములెల్ల గిల్లుచున్. 141

సీ. కలిగొట్టుఁ జేరబో కళి గొట్టు సేయునీ బీరమేమిటికి జంబీరమదిగో
సిందువారము తెసె సింధు వారము లేని పైరుగాఁ దేఁటి కింపై రుచించుఁ
జూతము పదరమ్ము చూతము మదవతీగానంబు లచ్చోట గానరావె
రమ్ము మారుని గుడారమ్ము మారు నిజమ్ము గుంపు నోటుల గుజిగుంపు లేల
యీరమా యీరమానీతి యీప్రసూన, వాసనల్ వాసనల్ వంకనందికొనఁగ
పాటలాపాటలాళిచేపడియె ననుచు మాటకే మాటకేమి లేమావి విరులు. 142

క. అని జవ్వను లవ్వానిఁ గ్రొ, వ్వునఁ బువ్వులు గోసి కడు దవులొల్కను నవ్వుల్
నన రువ్వులు కొంపరు మెచ్చని చివ్వలు నివ్వటిల్లఁ జని యవ్వలనన్. 143

సీ. కంబముల్ గాన నిల్కడఁ గన్న పోఁక బోదియలపై నడిగాగ డీటుకొన్న
యలదీన చాలు వాకిలి సొచ్చి లేమావి గుమురుల క్రీనీడఁ గొప్ప కెంపు
లలితంపు మెట్లఁ గేళాకూళికవ్వల జలయంత్రములవీఁగు దలుపగొప్ప
గదియంగఁ గలువ మేల్కట్టు పూవుల గప్పు సాంబ్రాణి ధూపంపుజలపసాళి
వరసిఁ బురివిప్పఁ జను నెమ్మి నాస గలుగు, దాని గాఁజేసికొనెడి చిత్తరువు బొమ్మ
చిలువ చెలువంపు జడ గుంపు సొలపు నింప, నీడగాననియొకచిన్ని మేఁడమీఁద.

క. చెలువైన పసిడిగద్దియఁ, గొలువై నలువంకఁ జెలువ గుంపులుగొలువన్.
బలువై ఖరి పావడ నెల, తలు నైవఁగఁ గన్నెయున్న తఱినటమున్నన్. 145

శా. ఆజన్మస్థిర ధర్మకర్మ నిపుణుం, డౌరాజు రాచిల్కమే
త్రైజీ జోత్సేదాక పాంతకాఁడయి తనుం ద్రిప్పంగ నయ్యాంతి య
య్యోజన్ వచ్చుట గొలెఁ బూపొదలలో నున్నట్లువీక్షించి యా
రాజీవేక్షణ వెంటనంటఁ జని గారామార సౌధస్థలిన్. 146

క. వలభిన్మణిగణగుంభిత, వలభిం దద్రుచి తమంబు వలఁగొని పొదువన్
జలదాచ్ఛాదితుఁడగుత, మ్మలదాయ యనంగ నిలిచి ముదితం జూడన్. 147

శా. ఏకైకాంగవిలోకనాకల నతుష్టైకాంత సామంత భా
వాకూతంబులు తద్విధాత్మరచనా త్యాశ్చర్య గాఢాప్త మూ
ర్ధాకంపంబులుఁ దత్సమానకృతి మానాధీన నానావచ

శ్రీకంబుల్ మహిపాలలోకములు నారీమాళిపై వ్రాలుచున్. 148

చ. అలికచ కావిమోవి బెడఁగాసెడు తేనియ సోనవానలన్
నిలిచి శరీరకాంతి ఝరిణీ పరిణీతములై కుచాచలం
బులఁదప మాచరించుచును మున్ను వరోరువిలాసిరంభతో
గలసిన కొంకుపో విభుముఖంబుఁ గనుల్ నృపవీక్షణానలుల్. 149

క. మినుకు చను గుబ్బగుబ్బలి, కొననుండియు గాఢనాభికూపంబునఁ గ్ర
క్కున దుమికి నెలవు మఱఁగనుఁ, గొనమిన్నృపుచూపు లుడ్డుకుడుచు మ వెడలెన్.

గీ. కలికిలేగౌను నిలువెల్ల కప్పయగుట
వెస నదృశ్యాంజనంబు సేవించెనేమొ
నెగడపటులయ్యుఁ బతిదృష్టి నెనుకఁ దొడఁగె
వెఱచువారలఁ గనుఁగొన్నవెంటఁ బడరె. 151

క. ఈనటనఁ జూచి నివ్వెర, గానఁ బడెన్ రాజహంసగమనాదృతిచే
మానసము మానసముగా, నానరపతి యతిశయప్రియంబు దగంగన్. 152

సీ. శాబాసు ననచెండు జిగిఁ జెండుచనులాండు గబ్బిగుబ్బలిచాలు గొబ్బఁ జాలు
హాయిసరే నెఱిమించు నపలించుకనుమించు కమ్మపమ్ములమేలు గ్రమ్మఁజాలు
చాగురే విరిపువ్వు సరిరవ్వు చిరునవ్వు తొగరాచ జిగిజాలుఁ ద్రోవఁజాలు
మాయురే యళిపెంపు మరపింపు నెరిగుంపు మేలినీలపుడాలు వేలజాలు
మెలుసంపంగి దండలు డీలుపఱచు, కెలునునుపూలతీగెల గ్రీలజాలు
వాలుగల డాలు దొరచేతి వాలుకలున, వాలుగాబోలుఁ దలఁప నీవాలుగంటి. 153

చ. అనికొని యాడి చేడియ నొయారపు రాశిని జేసినట్టి య
వ్వనజజుచేతికిం బిరుదు వైవఁగవచ్చుఁ గదయ్య దీనిప్రా
పున ముదమొందు కెంపలిరు బొండపళపుందొర మాచు వారలన్.
వెనుకొని పూవుటంపరలఁ బెంపరలాడకు మన్నమానునే. 154

శా. ఔనేకా మునుపెన్నఁడో చెలియ చాయంజూచి నట్టయ్యెడున్
గాన స్వచ్ఛ మదాలసావయవ రేఖావైభవం బింత యే
లా! నామాన స మీలతాంగి పయి లీలాడోలికాకేళికా
శ్రీనైపుణ్యముఁ జూపఁగా హవణుఁగాంచెం దద్గుణాలంబమై. 155

మ. వరభామాంగము మించుఁగా నితరముం బాటించకే మన్మనః
స్థిరహంసం బది మానసంబుగను రీతిన్ నాతి వీక్షింపుచోఁ

గరముత్సాహముఁ జెందిపొంగెదు నదేకాదా మహాచిత్రమై
యిరవొందం దగ మదినాకు నాకె వెరగయ్యెంగంటివే యిచ్చటన్. 156

క. ఐనప్పుడే మదాలస, గానోపుఁ జుమీ లతాంగి కాకుండిన నోఁ
గానీ కాకుండు బలా, యీనిగనిగ జిగులు గందుమే యెందైనన్. 157

సీ. మోముచాయయె కాదు ముద్దుపల్కులలోని తతితీపు మెడగుల్కు దానివగయె
మోవి కావియ కాదు మతిపెంపు సెంపుతో నాను జంకెన చూపు దానివగయె
పలుసోయగమె కాదు పచ్చిదేరఁగ నాఁడు తరుణిపై బొమముడి దానివగయె
మోముచాయయె కాదు ముగ్ధమాటకుఁ జెక్కులోనిండు లేనవ్వు దానివగయె
అన్నియును నాయెఁగా యీమృగాయతాక్షి, యదిగొ గూర్చున్న రుంద్రపలీలాంబుజంబు
నలని యొల్లుని మూర్కొన్న చెలువుదాని, వగయె కావలె బాపురే వనజజన్మ.

క. అని సమవస్తు నిరీక్షణ, మునసరిసేయంగ బుద్ధి పొడమితలఁచి యా
జనపతి రతివిపరీస్మృతి. మనమువిచంచలము గాఁగ మఱియుండవలోఁగ్. 159

గీ. ఇది మదాలస యగునేనియిచట కెట్టు, లఱుగుదెంచెనో దీని ప్రాణంబులైన
యల్లకుండల యిప్పుడే మయ్యెనొక్కొ, వీరికెవఁబాయనలసెనో విధికృతమున 160

సీ. అలనాఁడు మందరాహార్యకందరభాగమునఁ గుంపఁగాఁ బలాశనకులాగ్ర
జాతుమాయామాతి విఖ్యాతు భీతామరవ్రాతుని బాతాళకేతుఁ గూల్చి
ప్రమదంబుతోఁ దేజిపైకిరమ్మన నాలుగడుగులు పిఱుదన నఱుగు దెంచి
యటునిల్చి మురిపెంపు టల్లికసిగ్గుతో గొరలు కొంకునఁ బైట కొంగు నేల
నలమి యాకాంత వింతదైన్యంబు నెట్టి, కొనఁగ ననుఁజూచి దానిఁ జూచిన నెఱింగి
వల్లితతోఁ గూడ దానినావెనుక నుంచి, తోడితెచ్చితిఁ గాదె మత్పురమునకును. 161

ఉ. అంబరవీథిపైఁ గువలయాశ్వము మీరి లకొరి కొలవే
గంబునఁ బావ వెన్నువెనుకం దగుదాని నశంబుగాకరాఁగ
గంబునదాని మోవిపలుగంటొనరింపక దానిపాలభా
గంబునఁ జిందులాఁడు నలకంబులు దీర్పక మోసపోదునే. 162

చ. విడివడిరుబ్బనన్ గగనవీథికిగుఱ్ఱము చౌకలించినన్
వడకుచు గబ్బిగుబ్బల మొనల్ వెసవెన్నున నాఁటి రొమ్మునన్
వెడలఁగ గోలతుంగ భయవిహ్వలమై ననుఁ గాగలింప న
ప్పడతి మనీయ వేగ రసభంగ మొనర్చె భయాబుఁ దెల్పుమున్. 163

సీ. ఎదురుకోవలెనందు నేతెంచు నున్నెవారలఁ జూచి వవ్వునవ్వులనెలియగ

దొరలు వచ్చిరటంచుఁ దిరుగు ద్రోఁక్కళ్ళ నియోగులొక్కొకచోట నొదిగినిల్వ
నలయమాత్యులు నిల్చుటనసి పాఋలను గంచుకి ముక్కు మొకముఁ జూడకయె తలుమ
గట్టికవాని యాగ్రహవృత్తిఁ గని పౌరులంతంత సన్నఁగ నణుఁగుచేర
నభ్రయానంబు వీడి హయంబు పురముఁ, జేర నీనారి తిరిగి యాచెలువ నడుగ
యదియు నావల్లఁ దెలిసి యియ్యధిపవర్య, కటకమని తెల్ప నడిగితిగాదె మున్ను.

క. అటువంటి కూర్మికత్తియ, కుటిలాలక నెడసె నేమొకో యది విధి సం
ఘటనము గావలె నీవలఁ, గటకట యీకార్యమెట్లు గాఁచినఁ బడెనో. 165

క. అనిపతితలపోయఁగ నిం, పుగ వీణియలందు గీతముల్ వడిఁ బలికిం
చినగతి వినఁబడె నిద్దఱ, వనితల యన్యోన్యకలహ వాచాప్రౌఢుల్. 166

సీ. చననరిచలె నెందుఁ జనెదు నష్టములేక మాకును నొకయుద్దమా మృగాక్షి
యంతటి దొరసాని వగుదు వెవ్వతెవీవు, తెలియదే యింద్రునికొలువు దాన
నతనిఁ గొల్చిన వారలరయ నెంపరులేరు వారిలో నెంచఁగ తారగా నె
యిటు నిల్వ మెవ్వతె నైన నేమి భయంబు నిలుపదీరదు పోవ వలయు మాకు
యెంతవేగిర కత్తెవే యింతికాన, మామగు నగొల్వ వచ్చితి మోమిటారి
యేరిఁ బోలుదు కొలిచినవారిలోన, సుదతి యాకారగరిమంబు చూచి పల్కు. 167

క. అనుకలకలంబు చెవిఁ బడఁ, గనుసన్న నె యవసరంపుఁ గల్కి మిటారిన్
వినిరమ్మని చెలిఁ బంపిన, బనివిని యది వచ్చి వినయపరవశయగుచున్. 168

చ. సముఖము వారిఁ ద్రోచి బురుసాపని చీరజరీ చెరంగు వ
క్త్రమునకు మాటు సేయుచుఁ బరాకు లతాంగి సురేంద్రు కొలువ్వబో
గము పఁట పేరుతార యనఁగా నుతిఁ గన్న మిటారి యొంత గ
ర్వమొ యిటుచొచ్చి రానచటి వాకిటి కావలి చెల్వ నిల్పినన్. 169

క. వారల జగడపుమాటల, తీరిది వేళమిలేదు దేవి యనఁ గఁగ
న్యారత్నంబును విస్మయ, మారంగను గొమ్మ నిక్కముం బయు వినుచున్, 170

గీ. ఎదురుగా నేఁగి యానెకా యచట నిలిచి యొంతవింతనటించితి విందువదన
చాలు రావక్క యనుచుఁ గెంగేలు పట్టి, తోడుగొని పోయి బంగారు మేడమీఁద.

చ. కలప మలందుచో నొలుకు కస్తురి చిందులచేత ఘుమ్మనన్.
వలపు నెఱుంగు బంగరు తివాసిపయిన్ దగు నొక్క రంగుకే
ల్పలువు పరంగిలాగి జిగిచొక్కపుఁ గద్దిగ మీఁద నిద్దరుల్
దలగడఁ జేతులూఁది చిఱునవ్వులతోఁ బసియించు యున్నెడన్. 172

గీ. రాజముఖి కొంతవడికి దారానఘూటి, సొగసునెమ్మోముఁ దప్పక మాచిపేర్మి
నువిద నీ వెంత కొంచక త్తెవె జయంతు, గాపుఁ జేసిన గరితవు కావె నీవు. 173

క. అనిపల్కు నందులకుఁ బ, ల్కునఁ దారయు నవ్వ నచట మారజూటననీ
వనితామర లోకఘనసీ, వినుత ఘనీభూత రుచుల వెన్నెల గుతిసెన్. 174

ఉ. ఆననజాక్షి యంత దివిజాంగన కేలుదెమల్చియా నెకా
యావిధమేమొ లెస్స విననైతి పరాకున మున్ను నీకథల్
నీవె వచింపఁగా వినవలెన్ వివరింపుమటన్న నేమితే
దే; వినవే యటంచు నది తెల్పఁదొడంగె సుదంతమంతయున్. 175

చ. కమలదళేక్షణా యమరకాంత్తు జయంతుఁడు నేను గూడియుం
టి మి కద నాఁడు వాని నెఱినీటులవెక్కుడ వాని వింతయం
దములకు వాని యిచ్చకపుఁ దల్కులకున్ మఱి వానిమేనిడాల్
కొమరున కేను మేలువడి గుత్తకు నిచ్చితి నేమిచెప్పుదున్. 176

సీ. ఇంద్రుకన్నైదుట నే నృత్య మాడెడు వేళ బుడుతలచే నాకు నుడుపులంపు
అమ్మతోనొకచోని నలుక గడింపుచు నెటులనో నాయింట నేపసించు
తోఁడితిలోత్త మాదులు వచ్చిపాడఁగన్న నసుఁజూచి కనుగీఁటి నవ్వఁజూడు
నెవ్వరు వినిపించి రేనియు వినఁట్టి మనవినే తెల్పినంతనె ఘటించు
ప్రొద్దుపోఁకకుఁ గస్తూరి బొట్టుఁ బెట్టి, కీలుజడయల్లి సురతావిపూలు జుట్టి
సొగసుఁజేసి యొగాదిగఁజూచి సిగ్గు, మురిపెమును బొందు ననుఁజేరిముద్దువెట్టి. 177

చ. సనసనఁ గానెఱింగి తనుజాతుఁడు నేనును నుండఁ గొల్వులో
దివిజవిభుండు లెరగవుఁ దెచ్చికొనున్ శచియల్కఁ జూడఁ గా
తవమునఁ బిల్వనంపి నను దప్పకజూచుచు సొమ్ములెల్ల మ
కుపనొసఁగుం జురుక్కురని కోడలిఁజంకెనచే నదల్చుచున్. 178

క. ఈకరణి న్నాతోడిదె, లోకంబైయుండ నేను లోనగుచుఁ బురీ
రాకేందు వదనలాకడ, నీకడ నసుకొనఁగ నతఁడె నేనైయుంటిన్. 189

సీ. పనియుండి యొడఁబాసి చని రాకయున్న నే బిలువ నంపింతు నెచ్చెలులచేత
వసత యెవ్వతె పొత్తు కొనునొ వీని నటంచు వెంటనే బుడుతల వేఁగఁబనుతు
నతనినెవ్వరు దూరనాడిన వారితోఁ జలపట్టి పట్టివారులకుఁ బోదు
రతిపారవశ్యత నతఁడొనర్చిన మోవిగంటి పిమ్మట నొవ్వఁగా నదల్చు
వాడు నవ్వుచు నింటికె వచ్చెనేని ప్రేమనొట్టింప, నే చెలరేగి యుందు

రిచ్చవడుమోముతోఁ జేర వచ్చెనేని, గుండెభగ్గున నేమనుకొందు నబల. 180

చ. వలచుట జాతిలోనఁ దలవంపగు నే కద యింకఁ దాఁచఁగా
గలిగెడి దేమి నాననుపుకాండ్రను దొల్లిటి వారి వీధిలో
పలఁ గనినంత వెచ్చనగుబాటున కోరిది యన్నదమ్ములన్
బిలిచివరీతిఁ బిల్వ వలపించెఁ జుమీ యతఁడంబుజాననా. 181

గీ. అట్లు వలపించి లోనయ్యె నంచుఁ దెలసి, తరుమ కానట్లు పెట్టి మాయిరుగుపొరుగు
చెలులతోనైన ముచ్చటఁ పలుక నీఁక, త్రాడు గట్టిన వాని చందాన నేలె. 182

సీ. పలుక నియ్యఁడు కమ్మవలపు హెచ్చన నాసవములు దెచ్చిన యింద్రవనితతోడ
జూడ నీడొకవేళ జోగునకై వచ్చి మేలు దెల్పెడు జోగురాలి నైన
గూడఁగానీడు కొక్కోకంబు చదువుకోఁ జేరు వేలుపు రాచ చిన్నపడుచు
సరసమాడఁగనీడు వరుసఁ దప్పక తెచ్చి విరులిచ్చు పుష్పలావికలతోడ
అకట యేమందు తల్లి యిల్లాలికైనఁ నెనగలదు గాని వానిలోనడచుదాని
కుబుసు పోకకు నేని చేటొక్కదారి, మిసుక కూడదు మేరకు మేరగాక. 183

సీ. తారానధూటి బందాకోరుగాఁ జేసె మనజయంతుఁడే జాణయనెడు వారు
నదిగాక మోహింపఁ డతని బాటుగ నేలుకొనుటకై యట్లున్న దనెడువారు
దీనికేమాయెనే వానిఁగాక మఱెవ్వరిని బిల్వఁటట చూడు మనెడువారు
నది బుంతవాని మాయలకు లోగునె యెంపరిని జక్కఁ బెట్టునో యనెడువారు
ననుచు నచ్చర నెచ్చెలు లాడుకొంద్రు, నిగళముల తోడ మదహస్తి నిగుడు పగిది
వెంటఁ గావలి మాష్టీలు వేగిరింప, భూధరారాతి నగరికిఁ బోవువేళ. 184

కం. అతఁడెంత యొంచినను సం, మతమై మదిఁ దోఁచుఁగాని మఱి యితరవిటా
యతనానావిధలోక, స్థితి గొంపల మొంప వలపు చెడ్డది సుమ్మా. 185

చ. అడకువగాని పేరిమి జయంతుని పట్టున నొక్కతీరుగా
నడతునెకాని మున్ను నెర నమ్మిన నెచ్చెలి కాంద్రువచ్చినా
కడపయ మెట్టిరేనిఁ జతకాఁడనిత్తు విరుల్ దుకూలముల్
విడెములునాదిఁ గాగ నను వేఁడక మున్న ప్రియంబుఁ జెప్పుచున్. 186

క. మిన్నకతదీయసఖులే, కన్నియగావలెనటన్నఁ గానీదానిన్
చిన్నారి నగవు మాపుల, సన్నన రప్పించి కూర్తు సమ్మదమొదవన్. 187

సీ. ఒరపుగా విరులతో నెరికొప్పు ఘటియింతు నదిమాసగిల్లజాయల్లికొందు
గీఱుచు సున్నడి గాజునామము దిద్దు నదిమాని డిల్ల బొట్టిడఘరింతు

వలిపమ్ముఁ దోయి గొప్పునఁ బెడఁగిలింతు నదిమాని ముత్యాల హారమింతు
మినుకు సైకపు వ్రాతపని చీరఁ గట్టిఁదాల్తు నదిమాని తెలిచల్వ యలవరింతు
రవిక బిగియింతు నదియును నవలవైచి, కుంకుమపుఁబూత చిమచిమఁ గొనెడు దిన్నె
పచ్చికొనగోటితాఁకులు రచ్చసేయ, గుబ్బయరగానరాఁ బైటకొంగువైతు. 188

చ. వినుమిటులుండఁగాఁ దిమిరవేణి కుబేరుఁడు కమ్మపంపఁగా
దివ చిరి చీటులందు గడిదేరు జయంతుని వర్తమానముల్
విని నలకూబరుం డదిర వేలుపుఱేని కుమారునిన్ మునం
బెనయఁ గనింత సేసెనిది యెంతటిదో యని విస్మయంబునన్. 189

సీ. తిరుగఁడే కొన్నాళ్లు సరసీతిలోత్తమా పుంభావ సంభోగములకుఁ జొచ్చి
చెలఁగఁడే కొన్నాళ్లు చిత్రసేనాకంతు పారావతారావ పటిమఁ జగిలి
నడవఁడే కొన్నాళ్లు నవమేనకాధరాధర సుధాపాన విస్ఫురణకలరి
మెలఁగడే కొన్నాళ్లు కలితోర్వశీవశీకరుణాకరోక్తి వైఖరికి మెచ్చి
కొరలి దొరగంటి దొరసూతి కేళులందుఁ, జొచ్చి చూడక మానిన చోటుగలదె
నన్నుఁబలె యొర్తుపైఁబడియున్నవాఁడె, సుకరముగ మేలువడెనె వాడొకతెకేని.

గీ. చదివికొన్నాఁడు మదనశాస్త్రములెల్లఁ, దెలిసికొన్నాఁడు వెలమిటారుల బెడంగు
కొసరు వగలెల్ల నటువంటి కోడెకాని, వలచి వలపించుకొనియె నే వనరుహాక్షి.

సీ. అతఁడింటి కల్లంత నరుదేరఁ దావచ్చి మించుచూపులనె తేలించునేమొ
యతఁడు కీల్జడకేల నదిమిన మేనోసరించి కోపమున గద్దించునేమొ
యతఁడించుక పెనంగి యలయఁ దానదలించి మించి పైకొని పచారించునేమొ
యతఁడు చక్కెర మోవి యానఁ దా గుల్కుటెల్గించి బిగ్గిలఁ గౌగలించునేమొ
బెడఁగు మొనపంట నగమాను మధుపులిచ్చి, కొసరుమాటల మఱియును గూడనెచ్చ
రించి యాతని కాసపుట్టించునేమొ, బాల సురతాంతమందు బాగాలొసంగి 192

క. ఇదిగంటివి యీ నరకున్, మదనక్రీడారహస్య మతకోవిదయై
ముదమునఁ దేలింపుచునను, చదురాలై యిపుడుచాల బొకొ యొనర్చెన్. 193

సీ. నేవచ్చువేళఁ దానింట నుండకపోయి పొరుగింట నిరుఁటఁ బ్రొద్దు గడపు
నలవాడు నీచుట్ట మరుదెంచె ననిన నేమాయెలే వచ్చుఁ గాకయంచు బిగియు
నిలలేక స్వయముగాఁ బిలువఁబోయినఁగాని బెదరించు నిదిగో వచ్చెదనటంచు
వలసినప్పుడువచ్చి యలిగియున్నట్టినే పలికించుదాక దవ్వులనెనిల్చు
నంతటను నేనె పైటకొంగలమి బలిమి, సెజ్జపైఁ గార్చి యలకలచిక్కుఁ దీర్చి

మ్రొక్కుచు నవల్చి నునుపోకముడివవల్చి, కరఁగఁ జేసిన యటువీడఁ గౌఁగిలించు.

చ. పరిపరిరీతులం బ్రసవ బాణునికేళి యొనర్చు తొంటి వై
ఖరి నెర పారుతెంపు రొదగానఁ బడం దలయెత్తి నామనో
హార డవునీవ యంటి నవురాయను నంతటి పారవశ్యముం
బొరయుదు నుస్సురంచుఁ గను మోడ్చుట లేదిపు డించుకేనియున్. 195

క. నెనరైన దాసికిటునవలె, గనరైనను వీడ చూచెఁ గడుమాలిమిచే
దనరంగ స్మృతులు నెయ్యోస, పనవవెయతి పరిచయాదవజ్ఞాయనఁగన్ 196

గీ. దీనిపొగరార్ప నెరనేర్చు దిట్టతనము, మురువు హారువును గల జగన్మోహనాంగి
తేనుగా యంచు దివిని గాలింతునేఁడు, కలిగెఁ గాతార నవకాంతి పలితతార. 197

చ. అని చెలికాండ్రతోడ నతఁడాడిన ముచ్చటలెల్ల వారునన్
గనుఁగొనివచ్చి యిచ్చకముగా వినిపించిన నెంత మాట చ
క్కని జవరాలు రంభ యదిగాక జయంతుఁడు తామునుండు న
తక్షన కిదిమెరె తామెరుగరాయని చీటిని బుచ్చి పంపుదున్. 198

ఉ. అంతట నుక్కునాఁడల ధనాధిపుఁ డశ్వము వాగె వెక్కసీన్
రంతులు మీర నెక్కి పెనురౌతన జోడన చెల్వుఁ జూపుచుం
బంతము మీర వీథుల దుమారము రేఁగ సవారిఁ జేసి ప్రా
గ్దంతయు నెక్కుఁగా నడుమ యించుక మేశ్రమంబుపూఁవఁగన్. 199

చ. హరిగెలనీడ వేత్రధరు లయ్యెడ నామములుగ్గడించి హె
చ్చరికె యొనర్ప మ్రొక్కు భటజాలము వీడ్కొని యాస్యపద్మముం
బరిజనులంపపుంజలువ శావడలందుడునంగ నాత్మమం
దిరమున కేగి యందు నొక తిన్నని కెంపుల తిన్నె నిల్చుచున్. 200

ఉ. జెట్టులు చేరిలేత విడి చెందొవ వ్రాతరుమాలువున్ సిగం
జుట్టి యలందుకుంకుమపుసోకుల బంగరుతీగెరంగుని
ట్టట్టన నీని జందెము భుజాగ్రమునం బడవైచి నీతక్కృతుల్
దట్టముగాఁగ వింతవగలన్ మెయిమర్దన సేయునత్తరిన్. 201

చ. చెలువపు వెన్నతోఁ జలిదిదిక్కుములున్ మెడత్రాఁడు చీఁకటుల్
గులికెడు నీలిదట్టి పొరలోపల కమ్మచెరంగు వెన్నునం
దొలకెడు నెత్తిజుట్టు తెలిదుప్పటి పీనుల మానికంపు నా
గుల పడగల్ రహింప దగనొకొండను యొంటరి బోయఁడప్పతిన్. 202

గీ. వచ్చి యనఘాయ కువలయాశ్వక్షితీంద్రుఁ, డల్లపాతాళకేతుఁ గీటడఁచె ననుచు
నచటికరుగుచునుండి సురాధినేత, మిమ్ముఁ రమ్మనియెదె యుత్తరమ్ము పనిచె. 203

క. అని వినిపించు కుబేరుని, గని చెంద్రిక మీఁదఁ వ్రాసి యందు శిఖావే
సిన కమ్మ గద్దె చేరుచ, ముని చిరుఁ జూచుకొని చుట్టి యున్ముఖుఁడగుచున్. 204

సీ. హరినీలములమేడ యవలకెంపుల సజ్జ కడమకట్టఁగ నూడుగర యొసంగి
పెరడోట వడిదాచిపెట్టిన నవనిధానములు దేనాప్తసంఘములఁ బనిచి
కారుకులెత్తి చక్కఁగఁ జేయుఁడల చైత్రరథమని తగు భటప్రతతిఁ బనిచి
యరయమిచే డొక్కలంటి పెట్టుకయున్న యిభకోటులకు మేపులిడ ఘటించి
పుడమిఁ బాతాళకేతుండు గడసినపుడె, నిత్యముగ నిల్చె నలకాధిపత్యమను చు
ననిమిషాధీశ్వరుని చెంతకనుపఁదలఁచి పుత్రుఁ బిలుమన్న నూడిగంపుభటులపుడు.

గీ. తోడి యక్షకుమారుల తోడఁ గోడి, పడవగోడవలఁ బడి యర్కపతిసుతుండు
గోడమైల శలాయష్టి కాకినన్నె, మొదలు గాఁగల కుక్కుటంబులను దెచ్చి 206

ఉ. పట్టెపు జుట్టునిక్కు మెడ బాగునఁ జివ్వనయారె పొంకమున్
రెట్టల బల్మి నెమ్మిఁ బురణించిన యీకల జోకలున్ దగల్
గొట్టక యుండ మేపు పలు కోయపుమందులు గల్గు పుంజుఁ జే
పట్టి గ్రహంబు వెన్కఁగనుపట్టఁగ నల్లలు దీసి యంతటన్. 207

గీ. ఎదుటిదానిని విడుమంచు హెచ్చరించి. యతఁడు తన వేగిరింప మ్రొగ్గాడికొనుచుఁ
గినిసి యొండొంటిఁ బిట్టుదాకించి యీసు, బోడము రెంటెనిగదియించి విడుచుటయును.

వ. అప్పుడనిర్వార గర్వధామంబులగు నత్యుగ్రచూడ సార్వభౌమంబు లతిరూక్ష వీ
క్షా పరంపరలఁ జూరం జూరంజూచి పవరంజుకొని జుంజురించిన మెడలు నిగుడించు
కొని సాటిలేని యీనునం గాటియ్యక తిరుపులుగట్టిన యొరపునందిరుగుచు నింపు
సొంపుల గుంపులు గొని నిజవిజయపరాజయంబులు గోరుచు నొకళ్ళొకళ్ళ త్రొక్కు
ళ్ళఁ బోడము జగడంబుల జరాలుమనంగటాకులు దుస్సుకొని పెద్దలు వారింపం దే
రి యచ్చటికిం జేరి ముంచుకొను కొంచెపుగాండ్రు పెడమోము వెట్టినటెంక వెంటను
ట్టినడువ గోడి నెత్తికొను పోవుచు నెట్టికొనిదగలు త్రొక్కినం బట్టి యీకలం దె
మడ వెడలించి పన్నిటితేటల రెట్టలకుం జలువ పుట్టించిన కట్టలుకం బట్టి తప్పించు
కొని యొండొంటి నంటి నొప్పించుచు నేవమీరి గౌతమమునిపుంగవాంగనా మా
న భంగకరణాది కారణారవ నిర్ణిద్ర చరణాయుధలోకపట్టభద్ర గలిచితివనుచు
నుతించుచుఁ బందె పన్నెపావడలువైచుచు మచ్చరంబున నిరువాగును నెచ్చరించి

న నిలిచి తన్నుఁ బోయనెసఁగు బేరకుమారుని కుక్కుట కంఠీరవంబు వెనుక నడని
కేడించి చుట్టుకొని చురుక్కునం జుట్టు నొక్కినఁ గ్రక్కున నది లేవనిషించి యె
దిరి చరణాయుధంబునకు నడ్డంబుగా నడచి యారె విరుగం బన్నిన నంజక యక్షకుం
జకుని పుంజు బిరబిరం జుట్టి రెట్టలోపలం దలసానిపి గిలిగింతలు గొనినం బ్రతిపక్షియు
నెగిరి తప్పించుకొని గుప్పున నవ్వలం గుప్పించి యెదురై యులికి కరము వంగురిన
నలకూబరుని కోడియు సమంపరయంబునం గ్రిందికిం బగ్గి నెత్తురు జొత్తిల్లఁ గుత్తుక
కఱచి వెనుకకు ద్రొగ్గి యీడిగిలంబడిన నరాతియు మెడ ముడివిడిపించుకొని త
రిమిన గ్రమ్మికొను. చెమ్మటనపయ మున్నె యోడెననుచు నెల్లవారలు గొల్లుగొల్లున
నవ్వుచు నెన్నుకొనం గిన్నరరాజకుమారుని చరణాయుధంబు సేవదేరి యడియాస
లంవన్నికొని వచ్చి నభియాతినలయించి సిలువంబడు నెడం జేరి పారిపో
వంవన్నిన. 209

గీ. కేరితోడఁ దట్టికొని బిట్టు కేకవైచి, మీసములు దీటి యెదిరికిరోస మొదవ
డవిణ వాయింపఁ జేయుచు డాసి పుంజు, నట్టె మాచుచు నున్నట్టి యతనిఁ గాంచి.

చ. ఉడిగపువారు చేరి సమయోచిత మేతఁగఁ దెల్పుసుద్దులే
నుడువుచు నౌగదా యని కనుంగొన జేవర సంతరించు నె
క్కుడువగపుంజుతోడ నొకకోడి యెరుక్కునె యంచుఁ జెంతకుం
వడిఁ జని యయ్యగారుపిలువంబనుపం బని వింటి మంచనన్. 211

సీ. ఒక్కఁడు చెంపకై యొరఁగుపువ్వులతోడి దసిలీరుమాలు వందముగఁ జుట్ట
జేరి యొక్కండయ్యగారిచ్చుకట్టు వర్గములకు ముల్లెలు గైకొనంగ
నొక్కండు దరహాసమొదవంగ నేటికుక్కుటము కేడించిన గొడవఁ దెల్ప
నొక్కండు రంభాపయోజాక్షి పడవగెల్చినమాట వినిసంతసించుననఁగ
నతిగి తండ్రికిఁ బ్రణమిల్లి యతఁడు కమ్మ, నచ్చుటలు దెల్పి తేజీదు వాలి నోలి
నలసియున్నాడ నీవేగు మనుచు ననుప, నగుమొగంబున వీయని నగరు వెడలి. 212

సీ. సానిపటాణి తేజిని ముందరనిల్పి సామి యటంచు సలాముసేయ
మావటీఁడు గజోత్తమముఁ దెచ్చి యంకుశంబు దనర్చు కేళితో మ్రొక్కువేయ
సారథి రథముకన్ చాయనుఁ బోనిచ్చి యటునిల్పి వచ్చి జోహారుసేయ
దాకాధినాదు దంచము ముందరనిల్పి తమిసపాత్తులతోడ దండమొసఁగ
పావలటు మీటి కొల్లాయ బండియెక్కి, దురదురన రంభ యింటికి నరిగితనదు
పయన మెఱింగి సమ్మదపడనిదాని, గుస్తరించుచు ననిపించుకొని యాతండు. 213

చ. స్ఫురితవిభాసమానమగు పుష్పకనామ విమానమెక్కి ని
ర్జర తతి తోడ నేగి దితిజక్షణ శిక్షణ దక్షరూక్షభా
స్వరశర సాంద్రునాప్పతి చంద్రునుతించు సురేంద్రు వెంబడిం
దరిగి శుభాకరంబగు తనీయపురంబును జేరి యంగులన్. 214

క. అల యదితి విప్రపూజలు, సలుపంగనుఁ గొనఁగఁ బాకశాసనుఁడుతనున్
నిలుపఁగ నులుపానించిన, చెలువొందెడు విడిజెలో వసించెనతండున్. 215

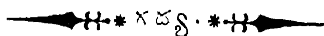
గీ. అనముదాలస తారామృగాంకవదన, తెల్లముగమీఁది కతలెల్లఁ జెలుపు మనిమె
ననిన జైమిని ముని యావిహంగములన, నంతరకథావిధం బెట్టిదని యడిగిన. 216

అశ్వాశాంతపద్యములు

శా. సంధ్యాతాండవ చండ ఖండపరశుస్ఫాయ జ్జటా మండలీ
సంధ్యాహిండితగాంగ భంగజ మిథస్స్వాఘుర్ణి పుంజీకృతా
వంధ్యారావ ఘుమం ఘుమోన్నతి సప్తగ్రావ్రజాల పుణ్యాకృతీ
వింధ్యత్క్ష్మాధర కూట కోటి విచరద్విద్వేషి యోషిత్తతీ. 217

క. అమిత ప్రతాప తాపని. సమదాన విభావభావ జన్మాకారా
నుతగోత్ర గోత్రభిష్టుత, హిమకరనిభకీర్తి కాంత హిమకరగండా. 218

మాలిని. ధరణిపకులసోమా, దర్పితారాతిభీమా పరిహృతకవిభూమా భానుసంకాశధామా
సరసకవనభోజా సాధుసంతానభూజా, మురరిపునుతితేజా మూర్తిమాంబాతనూజా.

ఇది శ్రీమన్మదనగోపాలకటాక్షవీక్షణాసమాసాదిత సరసకవితావైభవ సవరమన్వయా భరణ నారాయణభూపాలతనూభవ శతగోపతాపసేంద్రచరణారవింద సంచలస్మా నసమిళింద సంతతభారతభాగవతాదిశ్రవణానంద కామినీమనోహర రూపరేఖావిజి తచైత్రకాశ్యపగోత్రపవిత్ర జాతివార్త్తాకవిజనామోదసంధాయక చిననారాయణనా యకప్రణీతంబైన కువలయాశ్వచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబునందు చతుర్థా శ్వాసము.

సమాప్తము.

శ్రీరస్తు.

కువలయాశ్వచరిత్రము.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీకర సవరము తిమ్మధ, రాకామకగర్భజలధిరాకాచంద్రా
లోకనుత దానగుణ సం, ధాకర్ణసమాన నారణ నరేంద్రమణీ. 1

గీ. అవధరింపుము జైమిని కలపతంగ, కులపతంగంబు లిట్లని తెలుపఁ దొడఁగె
సమ్మదాలసతో మనోహర సుధా, విధానధాన వచోరీతిఁ దారపలికె. 2

వ. అవ్విధంబున నమరావతీపురంబుఁ జేరి నలకూబరుండు. 3

మ. తననీటుల్ మెఱయించు జేన పావఫ్రు దాల్మింటి యందంపుఁ గుం
దనపుంజల్కులుఁ గుమ్మరించు చిరుసానాకత్తి చిమ్ముం గళిం
బున గోరొత్తుల పేరి యారజపు సొమ్ముల్ మోవిపైఁ గెంపు ని
గ్గును మీసంబులు దిద్దినాడికొను జగ్గుల్ మీర నావీధులన్. 4

సీ. చూచి దిగ్గున లేచు సుదతిఁ గూర్చుండవే యనుమాట మొగమున నలరుకులుకు
రంభ నేమము వేఁడు రమణీమణి మొగంబుఁ జూచుచో నవ్వులో సోలయు హొయలు
నెదురుగాఁ జనుదెంచు నింతి మ్రొక్కులనందికొనుమాటఁ జూపులోఁగులుకుసొగసు
కసయంపలము డిగ్గు వని తతోఁ బరిహాస మాడుచో మాటలో నందగింపు
బుసత లందిచ్చు తెలనాకు మడపుపంట, నందికొనునీటు నుడువులో నారజంపు
చిత్తరవుపాట రొమ్ములో బిగువు నెగడ, నేఁగు నాకారి వెంటనయ్యెమ్మెకాడు. 5

ఉ. చక్కదనాలకేమి నెఱజాణవు నే కద తప్పుగాదు లే
టెక్కుల రంభ భాగ్యము కడింది సుమీ యిటువంటినాయకున్
దక్కఁ బెనంగెఁ జూడు మనినం బిగువెట్టెదు నీకురోసమా
యెక్కడిదో యటంచుఁ గలహింతురు నాథులతోడ నచ్చరల్. 6

చ. అలిగెడుతీరు వేడికొను నంచముఁ బొందికలోని పారువా
పలుకుల భేదముల్ సురతబంధములుంగళలంటు నైఖరుల్
వలపులు రేఁచు మెచ్చు నెరవాదులతో వివదించు కట్టుఁగొంగు
లముడివీఁడ నచ్చరలు గుంపయి పొందు విశన్ ముదంబునన్. 7

చ. వెలుపలికచ్చు నొక్కయొక వేలుపుసానికి నన్నెకానికిం

గలహము కల్గెనేని జతనంబునఁ జేరఁగవచ్చి రోసపుం
బలుకుల వాదు రేపి శిగపట్లకు డగ్గరఁ జేసి క్రొవ్వనం
గలకల నవ్వువాఁడు చవుకట్లసియాడ రుమాలు వీచఁగన్. 8

సీ. సంగీత మేళముప్పొంగఁ దేజీ నెక్కి కంప మంటుచు రవగాలు చూపు
పగటుపావలు మెట్టి బట్లు కైవారముల్ జోడింప హరిగెల నీడకేగు
విచ్చుకత్తులవారు వెంటరా నందలంబును నిబ్బరంబుగాఁ బోవనిచ్చు
జేగను బూని మాష్టీని సుద్దులుచెప్పి కొనుచు నెచ్చెలికాండ్రఁ గూడి యరుగు
పికిలిపిట్టల కోట్లాటఁ బెట్టి చూచు, దిట్టతనమునఁ జెఱకు పందెంబు లాడు
డీకొనఁగఁజేసి యనికిఁ బొట్టేళ్ళవిడుము, రంభచుట్టంబు వైభవప్రాభవమున. 9

సీ. అమ్మకచెల్ల చోద్యముగాక నామీఁద మనసు పుట్టునె వానికను మృగాక్షి
యెన్ని మాయలు గుత్తకున్న దానిదొరంగి యసల మాటాడునే యనులతాంగి
కాక మరేమి రంభాకాంతతోడి కయ్యాన కెవ్వతె యోర్చు ననువధూటి
అనువుకాదయి తన యక్కరదీరిన నచటికే చనుగదా యను మిటారి
యైరి గుజగుజలాడుచు నాత్మవిటులు, కొసరుఁబల్కులతోఁ గుచ్చిగుచ్చియడుగ
నేమిలేదని మాటి సారేందువదన, లాతఁడడిగింప నిజగృహాభ్యంతరముల. 10

ఉ. నంటున నొక్కవేళ సురనాథకుమారునిఁ దోడికొంచు మా
యింటికి వచ్చి సిగ్గువడి యేఁ జన నానలువెట్టి పిల్చి క్రేఁ
గంటనె నన్నుఁ జూచి యరుగుంగడ యేమిటికో యతండు చొ
క్కుంటఁగ మోవి నొక్కికొని యావల యూచు నొయార మేర్పడన్. 11

ఉ. అంతట మేళవించిన యొయారపుతంబుర చేతికిచ్చి యే
వింత పదంబుఁ బాడఁ బదివేల విధంబుల మెచ్చికొంచు మే
మింతటఁ బోయి రా వలనదే యని దుప్పటిఁ దెచ్చి కప్పుచోఁ
గొంత కరంబుగీరుఁ గొనగోర ననున్ నును మేను జుమ్మనన్. 12

క. అది మొదలుగ నితరవధూ, హృదయంబులఁ దన్నునిలువ నీయనికతనన్
మదనుఁడు నామద్దిలోపల, సుదతీమణి తనబలంబుఁ జూపందొడఁగెన్. 13

క. నానాటఁ బాటలాధర, యేనాటలు పాట లుడిగి యినుమడిగోర్కుల్
లో నాటఁగఁ దద్రూప, ధ్యానాట మనోంబుజాతనై నర్తిలుచేఁగా, 14

చ. కలికితనంబుఁ జేర నయగారము మీర జయంత యేమిరా
పలుకవు వింతచో మనసు బోరనో యేమిటఁ బ్రొద్దుపోదురా

యల నలకూబరుం బిఱువఁంపర యంచును బిల్వఁబంచి సొం
పులఁ గడకంటిచూపులనె ముచ్చట తీరఁగఁ జూతు నాతనిన్. 15

ఉ. జవ్వని యించుకే మొగము చాటున నుండఁగ కుబేర సూతి యా
దవ్వులనుండి నాపెదవి తప్పక కన్గొన నే నెఱింగి లో
నువ్విలులూర ముద్దుమొగి యూరక తాఁబయలానినందుకే
నవ్వఁగఁ దానునవ్వి సురనాథకుమారునిఁ బిల్తునాయనున్. 16

సీ. వానిఁ దొయ్యారంపుఁ బావలు తెప్పించి సిబ్బెంపుఁ జనుఁదోయిఁ జేర్చుకొందు
గ్రేనఁ దప్పకచూచి తీవిగా వాఁడంత ననుఁ జూడఁ జూపు గ్రక్కున మరల్తు
వానిపైఁ బద్యమెవ్వరు లేనివేళఁ బాంచాల శయ్యఁ బాసంగఁ జదివికొందుఁ
బరులతో నర్మోక్తి పలుక నే నెఱిఁగి లేనగవుతో వానినెమ్మొగముఁ జూతు
మఱియునొక్కొక వేళ సుమాళి మొదవఁ, బరిమళంబుల బాగాలు పలకనుంచి
నే నొసంగఁగఁ గొంకిన దాని కరణి, బ్రియునిచేతనె వాని కిప్పింతునమ్మ. 17

చ. అలికచ జోలి తప్పనటు లయ్యెడు నాదువికార మంతయున్
దెలుపఁగ వచ్చెన్ వినఁగదే మఱియంతట నొక్కనాఁడు నె
చ్చెలులమొఱంగి కేళిగృహసీమ జయంతుఁడు లేనివేళ గు
బ్బలపయిఁ బైటజారఁ బువుపాన్పు పయింబడి నెమ్మనంబునన్. 18

సీ. ఇది యేమిచోద్యము మదిలో వితావితా నలకూబరుని మీఁద నాకుఁ బ్రేమ
దొర కుమారుండను దురుసు కటారిగాఁడీ జయంతుఁడు బాయనీఁడు నన్ను
వాఁడైన మఱిఁగొంచెకాఁడు మాష్టీని జోకలు జూపఁదగు వగకాఁడు కాని
యంతఱలో మున్నె యగడౌట చాలదే యింక గొహారు వాదేల తనకు
నేటికి గొహారు తనకు నాకేల వెఱవ, నౌర యిల్లాలనా వారివారికరణి
కంటికింపైన వానితోఁ గలసి మెలఁగ, నన్నుఁగన్నాఁడు మావారి నాయకుఁడు. 19

ఉ. ఒక్కటి రంభ యేమను నొకోయని లోఁగుట యింతె కాక నా
కెక్కడి యాజ్ఞ యాసరసిజేక్షణకైనఁ బనేమి యెమ్మెకా
డొక్కటె సొమ్ముగా నిలుచునే యది యేలిక సానియే యిదే
మక్కట యైన దాని నిలయంబున నుండఁగ హత్తుకొంటినో. 20

ఉ. అందులకేమి యిప్పటికి నైనటు లయ్యెడుగాని నేను వా
రింపరు గానకుండఁగ ధనాధిపపుత్రునిఁ దెచ్చి కూర్చు వా
రెందు మఱెవ్వరిట్టి పని యెవ్వరితో నెఱిఁగింతుఁ గూడ నే

యంపము లెస్స యంచొక యుపాయముఁ గాంచి సునిశ్చయంబునన్. 21

ఉ. అంగజసన్నిభుండగు ధనాధిప సూతికిఁ దార మ్రొక్కి చే
యాఁగల విన్నపంబు మదనాతురనైతి మదీయమందిర
ప్రాంగణ వృక్షవాటికి రయంబున రావలె రాకయున్న నీ
యంగన నైన రంభ పదమాన యటంచొక చీటి వ్రాయుచున్. 22

గీ. ఒక్కసంపంగి బంతిలోఁ జెక్కి వింత, యంపమిది లెస్స చూచి కొమ్మని కుబేర
పుత్రునకు నిచ్చి సమ్మన్న బోఁటి పైఁట, బొదివికొని ముద్దునడలతో బోవునపుడు. 23

ఉ. చెక్కిటఁ జేయిఁ జేర్చి నను జెందెడు కోర్కుల నూడిగంపు వా
డొక్కడుఁ దాను నుండి యతఁడో చెలి రమ్మనరేంద్రనందనుం
డెక్కడనుండెఁ దార యిపుడేమి యొనర్చుచు నున్నదంచు పె
న్మక్కువ నాదరించి బహుమానము సేయఁగ డాయ నేఁగుచున్. 24

గీ. అయ్య మాబాన తమయాశ్వయాచరించు, విష్ణుపూజలకటిగ నెవ్వోళ రాదు.
వనితయీబంతి మీచెంత కనిచె వింత, చెలువు గూర్పంగ గలవని చేతికొసఁగ. 25

చ. కనుఁగొని మోవిఁ గ్రోల్గ్రతి మొగంబునఁ జేర్చుచుఁ బల్చకం బలెం
గనుఁగవఁ దార్చుచుం జెలికిఁ గప్రపు వీడె మొసంగి పంచి యి
చ్చిన తమి చెండు విచ్చి యటఁ జెక్కిన చీటి పఠించి చూచి యే
మని కొనియాడెనో తెలియ దంతట నిచ్చల నేను గ్రక్కునన్. 26

ఉ. ఇంతకు వచ్చునో యతని కీపనికిన్ మనసొగ్గదో శచీ
కాంతుని యొద్దకే యళుక గాంచునొ చూతమటంచు వెంట నే
కాంతయురాక యుండఁ దిరుగందిరుగం గనుఁగొంచు మద్వన
ప్రాంతముఁ జేరి యందొక లతాంత నికుంజముఁ జేరబోయినన్. 27

క. మొలవంక పెద్దకత్తియు, చెలువగు చేలమ్ము ధట్టి చెరగులు బురుసా
తళుకు రుమాలువు మించఁగ, నలకూబరుఁ దప్పృహంబునం గనుఁగొంటిన్. 28

గీ. అప్పుడేమందు నాదు సిగ్గమ్మలార, వెనుకడుగు గాఁగఁ దలవంచికొనఁగఁ జేసె
కాంచి వాఁడును నిలువుఁగఁ గౌగలింపఁ, బొంగి పైఁబడితిని పైడిబొమ్మవోలె. 29

మ. అకృతానందనివాస దీనవచనం బప్రాప్తచేష్టావిధా
నకమజ్ఞాత నఖక్షతాంకుర మసందష్టాధరోష్ఠంబ పే
తకపోతారవ మప్రయుక్త గురు బంధప్రౌఢిమంబైన వ
ర్షక జన్యంబున గేస్తురాల నయితిం బ్రావీణ్యహైన్యంబునన్. 30

చ. విడువని కౌఁగిలింత పురివిచ్చని మచ్చిక తప్పలేని సం
దడి కొసవింత చూపు మరునాటికి రమ్మని మ్రొక్కు తోడిత్రో
క్కుడు వగ మాట నీటొలయు గూడని నెమ్మది గల్గి యొక్కకై
వడిఁ జెడఁ బాసి యింటికిని వచ్చితి నాతఁడు నేఁగునంతటన్. 31

క. దినదినమున్ వనమున ముం, దనజనముం గను మొరంగి ధనరాట్సుతుతో
ఘనరాగము దనరారఁగ, వనరాశిక్రీడ నోల లాడుచునుందున్. 32

ఉ. అక్క యిదేమొ కాని తెలియం బడదాతఁడు వీధివెంట బల్
టక్కులతోడ రాఁ బొదిగిటన్ నిలువంబడి తొంగి చూచునో
చక్కన చేష్టలున్న వెకదా మఱి యెక్కడనుండి వచ్చునో
పక్కన వచ్చునమ్మ చలపాది మిటారపు నవ్వుతోక్కటన్. 33

క. తనువు జయంతుని పక్కన్, మనసా ధనరాజవరకుమారుని చెంతన్.
జొనుపుదుఁ గోరకదశనా, ననద సెనాజోదు దురమునం బెనఁగు నెడన్. 34

సీ. చెలరేఁగి వలరాచ వెలువుల వెనుకతల్ వినిపించునప్పు డూకొనెడుదారి
ఎటుఁ బోయి తన నిట్టి యొడకంచుఁ బొసగింపఁ బోవుచోఁ దడఁబడుబొంకుమాట
వ్రేకఁటి యలుక కల్పించి మంచముకోఁడు గౌఁగలించుచో కమ్మగాని వింత
యల్లయా చెలిమంచిదని మెచ్చుచోఁ గోపగించక మైకొలుగాంచు నేర్పు
నించువిలుకాని జగడాన నెంతతడవు, చాలుననుపల్కు నిన్నాళ్ళసరణి రాజ
రాజతనుజాతుఁ దలప కూరకయ యుంటఁ, జెలిసి దేవేంద్రసుతుడు సందియముఁ జెందె.

గీ. అంత నచ్చట రంభామృగాయతాక్షి, యేమొ నలకూబరుం డంటి యిట వుకొనియె
నార యింటికిఁ గమ్మకు మరుకెమ్మ, యంపఁ డెంతటి వొరతనంబనుచుఁ బలికె. 36

సీ. వినవింపుగా మేళవించి యుంచినయట్టి యల్లవీణియ యుంచి నట్లెయుండ
వెరబొంత గొసన వేసి మూసినయట్టి యరలపెట్టియ మూసినట్లెయుండ
నెఱికగాఁ బెట్టి దండెము మీఁద వైచిన యంగదట్టము వైచినట్లెయుండ
నెరపుగా నూరి గిన్నియల నించినయట్టి యరిదికుంకుమ నించినట్లెయుండ
నెందుపై నిచ్చలేక యేమేమొ తలఁచు, కొనుచుఁ జెలులను జంకించుకొనుచు జిలుక
కొసరుమాటకుఁ గట్టిగాఁ గసరుకొనుచుఁ, దాళ నూడని వింత విరాళి యెత్తి. 37

గీ. చికిలిలోపలనే చీచిటుకుమన్నఁ గనకననకూయు బకదారి కవలకడన
మరుని వెరళించు మల్లంటు విరులకడనఁ, బముకయిలుమాని విరహతాపంబు బూని. 38

సీ. నీనాయకుఁను వచ్చె నేయన్న విసువుగా నతఁడేమిటికి వచ్చునమ్మ యనుచు

సొలవకుమదిగొ వచ్చునటన్నఁ బోలి వాఁడిటువచ్చి యెంత రాకెంతయనుచు
రాకున్నవాని గోరకుమన్న నయ్యెఁబో నవ్వానిఁ గోరనాకేల యనుచు
యదెవచ్చెననలేచి యందరానొననఁ జిక్కను బిల్వనచ్చితినటంచు
చెలుల కార్త్మియవిరహంబు తెలియనీక, మాటిమాటికి నిలిచిన చోట నిలువ
కాలతా తన్వి మది జాలిమాలికొనుచు, నతనికడకేగు తమి నున్నయవసరమున. 39

సీ. కైటభాదినిశాట ఝాట ఖండనపాట వాటోప కరు మీఁది పాటలమర
రాజతాచల రాజ రాజహంస విరాజి, తంబగు తనుకాంతి యోజమెరయ
తోయజినీ ప్రాణనాయకరుచి ఛాయ కాయతంబగు జటా చ్ఛాయ వెలయ
సామజ ఘనసారసోమ కల్పకభూమ ధామకంబగు నక్షదామ మొలయ
ఆలములు లేమి డొక్క వెన్నంటికొనఁగ, దెలివిగలకన్నుఁదోయి గుంటలుపడంగ
బొంచికొని జెట్టిమాట లాలించుకొనుచు, నచ్చటికి నచ్చె వేలుపు గచ్చుకాఁడు. 40

గీ. వచ్చి యచ్చరప్రోయాల నచ్చివెనుక, మ్రొక్కుఁడువుగాని కొమ్మనీముద్దుమగని
యొద్దనుండినదని వీణె యొరగులోని, చీటివడి నిచ్చి చనిన నచ్చెరువుదోఁప. 41

క. అది చదివి కొంతసేపా, మదవతి నివ్వెరఁగుకతన మ్రాన్పడి మఱియుం
జదివికొని యదిర తారా, మదిరేక్షణ కింతభోగమా కావలెనే. 42

సీ. మఱచెనో సంగీత మర్మకర్మములు నావలన నొక్కొకవేళఁ దెలిసికొనుట
యెఱుగదో తాను నాయింటికి వచ్చి నే నీదాన జుమ్మ మన్నించు మనుట
కానదో యూర్వసీ కాంతకుఁ దనకు వాఁడెచ్చిన నేను వహించుకొనుట
తలఁపదో సురరాజు కొలువులోఁ దన పాటవినిపించుమని నన్ను వేఁడికొనుట
యేటికీపని తనచెల్మి వీటివోవ, నిన్నఁగదవమ్మ వింతనన్నియలవంచు
సురటు లంతలఁ బల్లటీ జోడులనిపె, నింతలోనన యీగర్వమేల వచ్చె. 43

సీ. దేవేంద్రుఁ గనఁ బోవుచో వాని చెంగటఁ జెలుల నమ్మక దాని నిలిపిపోను
వాఁడు నేనును వింతవగలఁ గూడిన పొందికల దారి దానితోఁ బలికికొందు
దీని నేటికి నిందుఁ దెచ్చితి వన వానిదిక్కు వీక్షించి గద్దించి నైతు
వాఁడు నామది మెచ్చవలసి తెచ్చినమంచికానుకల్ వెసదాఁచి దానికిత్తుఁ
గపట మింతేనిఁ దెలియదుకనుక మేక, వన్నెపులియయి యిందురమ్మనఁగనిల్లు
నైకొనుట గాననలేక యాకాపురాలఁ, గారవింతునె నమ్మినే వీరిదైతి. 44

గీ. అప్పుడేవాని బావ బావనుచు మేర, మీరినదువంగఁ గని మోదమేలమనుచు
నోర్చుకొని యుంటిఁ గాక యీయుత్పలాక్షి, గురువులను బొమ్మవెట్టుటయరయనైతి.

గీ. ఇపుడు సైతము దానిపై నీసు లేదు, నమ్మికయెగాని యాతంపనాల తపసి
కడుపు సాకంగవలసి యీకరణిఁ జీటి, నేనుగినియంగ గల్పించె నేమొకాని. 46

మ. అకటా కాదిది తారవ్రాలవును జుమ్మీ కన్నె యావన్నెకా
నికిఁ దానంపిన దేమొ చీటి మఱివానిం జూడఁగాఁ బోయి మా
నికులాగ్రేసరుఁ డేమరించి వడిదీనిం గైకొనం బోలుఁ గా
నుకగాఁ దెచ్చెనె కానిచో నతఁడు నన్నుం జౌకగాఁ జూచునే. 47

శా. ఔనే తార శబాసు మెచ్చవలె నాహా నీగుణం బింకిటన్
వానిం జూచిన నీకు నిన్నుఁ గనుఁగొన్నన్ వానికిన్ శోకసం
ధానం బొంపఁగఁ జేసినప్పుడుగదా, నా కూచి లేకున్నచో
నేనేరంభనె యచ్చరల్ వాగడఁగా, నీపేరునం బిల్వవే. 48

క. అని నిశ్చయించి రోషం, బినుమడిగాఁ జీటియిచ్చి యేమేమో మం
తనమాడి పొమ్ము పొమ్మని, తనబోటిం బనుపఁ ఘనపదస్ఫుటగతినై. 49

చ. అది చనుదెంచి నందన వనావనిఁ జప్పుడు కాకయుండఁ గెం
పొదవిన చూడ్కితోఁ బరిజనోత్కరముం జెడ మల్లి చూచుచున్
గుడిగొని నూటిగాఁగఁ గనుఁ గొంచు మెఱుంగుల నంట వింట బె
ట్టిదముగ గువ్వతండము వడిం బడ వేయు జయంతు చెంతకున్. 50

గీ. చేరి మారంభ వనిచె నీచీటిఁ జూచి, కొమ్ము నీవంటివానికిఁ గొదవగాదె
యాట దానికి నింతమత్తా యిదేటి, మోహమయ్యెయటంచు నమ్మదితవలుక. 51

క. ఆచీటిఁ జూచి వేలుపు రాచూలి మెఱుంగు కలకరాఁ జేటి దెసన్
జూచి వినుమింతె విటులకు, మీచెలికిన్ జూడు నేఁడు మెచ్చుసుటింతున్. 52

గీ. అనిగిఱుకుఁ గఁ దిరిగి యయ్యమరనాథ, పుత్రుఁడంపఱి నిండ్లకుఁ బోవబనిచి
సురగ చురదుర నాయింటి కరుగుదెంచి, యేమిచెప్పదుఁ బొవరింటికేగుదెంచె. 53

మ. అపుడే గ్రొవ్విరులంది యీయ ధనరాజాపత్య మచ్చంపు ని
క్కపుఁ బ్రేమన్ జడయల్ల నేమడు పాసంగం బట్టి చేనొక్కి నే
రుపుతో నిచ్చినఁ గాని యొల్లనని మార్కొమైన నేనంతఁ బ
ల్కపరాకింద మటంచు మర్లయుసగం గోపంబు దీపింపఁగన్. 54

క. ఔనన్నా నరకూబర కానీమన్నా యటంచు గ్రక్కునఁ దిరిగెన్
దానుంజనె నర్ధేంద్రజుఁ. డేనున్ భయమొదవ నింటికేగితినంతన్. 55

క నూఁరెలను నిద్రజుఁడు కో, లారికమందిన నతెండు లలితోద్యానం

బారంగఁ గాంచవడెనా యీకీర్తియు మంచిదని ప్రియంబునఁ బలుకెన్.

సీ. ముడిపువ్వుటొత్తులు మూఁడువేళలఁ దెచ్చియిచ్చువారలయిష్టమెల్ల గలిగెఁ
జనువుతో దారికట్టును మొనకట్టును దెలుపు వారల మనువులు ఫలించె
నింత మాత్రమునకు నీవేల నేబూనికొనియెదనని వారి కోర్కు లొదవె
కైపంట వింతగా గైసేయు నూడిగంబుల వారి యాప్తవిస్ఫురణమించె
జార దాతలరాయ బ్రహ్మయు ననెశా, వారికెల్లను ధనములవ్వారియయ్యె
నొంటిపోల్గాట తత్తరంబునన మేని, వాంఛయుంజక బర్తించు వారివలన. 56

సీ. బొక్కసంబుల బీగములు దెచ్చి సొమ్మెల్ల వెట్టి యొత్తినరీతి వెచ్చపెట్టి
గెలిచిన నౌనౌకా తలఁప వేఱొకటైన దయ యుంచుఁడనుచుఁ బెద్దలకుఁ దెలిపి
వడిరోసమెత్తి పైఁ బడకెచ్చరించి చెంగట నిల్వుఁడని నేస్తకాండ్రఁబలికి
చెల్లుగా మనసువచ్చిన పదార్థములెల్ల నరత వ్రతీరంగ ననుభవించి
యొవ్వఁడగు తమలోన యొవనికొక్కొ, యీవెలి యటంచుమదిలోన హెచ్చరించె
పొంగలపెట్టెలు నునుధట్టి పొరల పరల, తెల్లవారక మును బయల్ దేరుటయును. 57

వ. అప్పుడత్యాశ్చర్య చర్యాధుర్యంబగు నక్కార్యంబు చారణు లింకిన్నరు లాలించి విద్యాధరులు చెవినిడి కిన్నరులాకర్ణించి పెరగుపడం బదాప్తపరంపరానువాక్యంబుల నెక్కడెక్కడ యని తత్తరంబునఁ బరువెత్తువారును నేమేమి యని యడిగిన విస్తరింపక జయంతునల కూబరులంట యనుచుం బరచు వారును తారనిమిత్తంబున నెంత పుట్టెంగంటిరే యెంత గయ్యాళి యనుచుం జనువారును నింద్రనందనునకు బందాకోరైన యీరాజనందన కుబేరకుమారునకు లోనైన యప్పుడే వివాదంబు సిద్ధంబను వారును వెలకొమ్మలమనంబులు నమ్మవచ్చునే యనుచు నవ్వువారును నిట్టి యెడంబుట్టిన రోసంబులు వారింప నెవ్వరితరం బనుచుఁ దమ యేలికలకు నెప్పటి సమాచారంబులప్పటికిఁ జీటులు వ్రాయుచుఁ గ్రక్కునం జనవలెఁ జుమ్మీ యనుచు వేగులవారి నెచ్చరించుచుఁ బోవు నియోగులును ఘొల్లునఁ గేకలు వైచి కేరుచుఁ జంగునఁ దాటుచు నేఁడుగదా వేఁడుక చూడఁ గలిగెఁ గదా యనుచు గమకించు కోడెకాండ్రును గాయంబులు గట్టుటకు మంచ సంచులు బుజంబుల వ్రేలాడ బొజ్జలపరంజను నేలుపు వైజ్జులును చేటికావిదిత తదీయవృత్తాంతంబు విని యమ్మక్క యీచక్కని నారలకెక్కడ నుండి వచ్చెనే యనుచు మేడలెక్కి కనుంగొను నవరోధగిరి పమోనరులును గన్నుంగిని యెంతసిగ్గరివి తలయెత్తవే నంగనాచి యనుచు మాతులు పాడుచువారును నింక మీఁదనుకీ పెంబులు చెల్లునే యను మడలఁ బంకించు న

చ్చరమెఱుంగుబోడులును నైయమరావతీపురంబువారంపఱును సంపడింబడఁ బురం దరుండు హెగ్గడికత్తియల వలనవినీ డిగ్గన లేచి శచీమత్తకాశిని దుఃఖాయత్త చిత్తరిఁబుతో నచ్చటికి నత్తనను చుఁ జత్తరింప బొమముడితో నతిరూక్షంబగు వీక్షణంబున నిలువరించి నగరు వెలుపడి తమకంబునఁ బైటికిం జను చెంచెనంత నంతయు విని యఖిలదిక్పాలకులును బ్రహ్మాదిదేవతలు నేతెంచిరట్టియెడ. 58

సీ. మనకేమి పని చూచికొని యుంప మీవేమి యనఁబోకుమీ యనియనుసరించి
నీపుణ్యమిచ్చట నీపగ్గె నెరయించి బోరదీర్ఘసమంచుఁ బొందుపఱచి
మనచేతఁ గాదు వీరిని శాంతుల నొనర్ప నూరకుండెదమంచు నొద్దనిలచి
నానోటికడికి విఘ్నముఁ జేసినపుడె శపింతుఁ జుమ్మీయని బెదరఁజేసి
వారి వైరంబుఁ బురికొల్పఁ జేరి నారదుండు వీణగవిశనను దొలఁగఁ జేసి
మెట్లుతపఁబడఁ దుదుకుగా మేళవించి, నిలుసవారిద్దరును రణోన్ముద్రులైన. 59

క. హరిహయుఁడుఁ గుబేరుఁడు ని, ద్దరునొగి నన్నలువ యసహుఁ దమ్ములవ్రాలన్
గరుణించి సకలదేవో, త్కరములతో నతఁడు నిలచి తన్మధ్యమునన్. 60

గీ. వలపనిన వారిలో దుస్సి నైచి నట్టి, కైదువులజూచి బలికె నే కన్నోరంగ
నొరుల వైతు రెయుంచు నొందొడ్డికొనుచు, నవు నెకప యంచునతఁడుండు నవసరమున

శా. అయ్యా కావరె యాడుదాన నబలన్ హా యెవ్వరింగాననా
థయ్యాలింపరె నన్ను నెత్తికొని దిక్కుల్ చూచుచుంబారెడిన్
దయ్యం బీతని నెవ్వరేని నిజఖడ్గ ప్రోద్యదుగ్రాగ్నికిం
ధాయ్యంజేయక యాడుదీవెనలఁ బొంపం లేరెనే మ్రొక్కెదన్ 62

క. అని యెడు నాదు మొరల్ విని, సనజుఁ డిది తాళకేతు వర్తన మరయున్
మునుదేవ గురుఁడు శపియిం, చినచందము నిట్టిదనుచుఁ జింతించు నెడన్. 63

క. ధనరాజసుతుజయంతుం, గనుఁగొని యాచాయ వచ్చు కవ్యాదుని వ్రే
లునఁ జూపి వీని నిద్దరు, దునుముఁడు పొందనినఁ జంపదోర్దండులునై. 64

క. డేగ వెరచూపు నిగుడెడు, వేగంబున నిగుడు దనుజ వీరుని బుజముల్
ప్రోగువడఁ బంచికొనుచువి, భాగించిరి తనువుతోడఁ బాసిచనంగన్. 65

వ. అంత

సీ. నిగనిగనిగని పెన్నెఱిగెంపు ముడిపీడి తనదీర్ఘరీతి యంపతికి దెలుప
నపరుపాటునఁ జూచు చదురు చూపులవల్లఁ గలువ వసంతంబు గలయఁ జల్ల
నుసుగక గుండెయుఁ దడఁ బడమనుటఁ గెంపుల జంప జనుఁదోయి పుటము లెత్త

గడ గడ మను మేను గలిగెఁ దోడ్తోఁ గనంచు నసియాడు క్రాను సంతసమ్ము జెంద
వీడుపయ్యెద వసివాళ్ళువాఁడు మోము, నడుగు దడఁబాటు నెమ్మేనఁ బొడము చెమట
మెఱయ రక్కసు చే వీడి మీననయన, యచ్చరలగుంపుఁ జేరంగ ననుసరించె. 67

గీ. అంత దేవత లెల్ల జయంతధనద, పుత్రకుల నొక్కటిగఁ జేసి పొంక పఱచి
నెలవులకు నేగఁ జాలు నానిందఁ దెప్పె, ననుచు నేదానిఁ దోడ్కొని యలుగు దొంచి.

క. నాయింట నునిచి మఱి యా, తోయజముఖి తేనకున్నాఁడుఁ దోడుగఁ జెలిమిం
జేయుచునుండఁగ నొకనాఁ, డాయమ ననుఁ జూచి వికసితాననయగుచున్. 69

సీ. వినవమ్మ కుండల యనుదాన నలవిశ్వావసుకుమారిక మదాలసయు నేను
గ్రీడింపఁ బాతాళకేతుండు గొనిపోయి మందరభూధరం బందు నిల్ప
నచటికిఁ గువలయాశ్వాధీశుఁ డేతెంచి దనుజేంద్రు ఘోరయుద్ధమునఁ ద్రుంచి
మముఁ దోడికొనిపోవ మతివానియనుజుండు తాళకేతుఁడు మహోత్తాలలీల
మాయచే మమ్ముఁ దోడ్కొనిపోయి మేరు, మందిరమ్ములందును నునుప నమ్మందగమన
గాన నొకనాఁటిరాత్రి నకాంతఁ దలఁచి తలఁచి పొగులుచున్న నద్దనుజుఁ డెఱిఁగి.

గీ. వెనుక వచ్చెద నీవేగు మనుచు దాని, మున్ను గానంపు బోలు నీవన్నెలాఁడి
మోసపోయిన నిదియును మొరఁగిపోవు, ననుచు నొకయాగ్రహమ్ముఁ దెచ్చుకొని యతండు.

క. వేఱొకతావున నుండం, గోరికి నెమ్మె నన్ను నెత్తికొని చనుదేఱన్.
మీరల్ చూడఁగ నైనది, మీ రెఱుఁగుదు రింక నేల మీఁదటివార్తల్. 72

క. నాకత యిట్లెఱుఁగయ్యెన్, వ్యాకులమున నింతి కన్మదాలస నెటకుం
దోకొనిపోయెనొ దనుజుఁ, డానీకంబులచేత నెంత నెగులొందెనొకో. 73

చ. తనువులె రెండుగాని వనితా మఱి ప్రాణములొక్కటమ్మ మా
కని పలుకంగ సిగ్గుపలుకద్యోడు నట్టిప్రియాళిఁ బాసి యీ
యనువునఁ బ్రాణముల్ నిలిపినట్టి కతంబున దానిఁ జూడ కుం
డిన నిమిషంబు తాళఁగలనే! మఱియిచ్చటికేని నే దెదన్. 74

గీ. అనిన నూరార్చి యవ్వార్త నరసినత్తు, నుండుమని దాని నాయింట నునిచి యేను
బుడమిపై డిగ్గి నచ్చుచో నడుమఁ గంటి, నారదుని చేత నీకు చందంబు లెల్ల. 75

క. విని యిచ్చటి కరుదెంచితి, మనముచ్చట లెల్లఁ దీరె మనకుండలనుం
గొనివచ్చెద నని తారా, వనజేక్షణ చనియె నిజనివాసంబునకున్. 76

ఉ. ఆసమయంబునం దొక వయస్య చలత్కబరీవినిర్గళ
త్కుసుమపుంజముల్ నటనకించును జూపెల శ్రాలి మారుఁడా

యాసముతో వశీకృతికినై రజమెత్తఁగఁ బూజవెంబడిం
జేసిన రీతి మించి యతిచిత్రజనంబున వచ్చిమచ్చికన్. 77

క. అక్కఁ బుతధ్వజుఁ డంట యతఁ, డిక్కడికే తెంచెనంట ఫణీశ్వరుఁడతనిం
గ్రక్కున నెదుర్కొనంజనె, ఢక్కాపటుపటహతమ్మటధ్వనులాలయన్. 78

క. నగరికిఁ జని కెంపులపని సొగసులుగల మేడయెక్కి చూతమె యనినన్
మగువసిగమిన్నయరిగెన్, మొగమలరం జేటికాసమూహము గొలువన్. 79

ఉ. అంత భుజంగపుంగవుఁ డుదారతురంగశతాంగకోటితో
దంతిఘటాఘటాగ్రబహుధావిగళన్మదధార మార్గసీ
మాంతరమందు జల్లు కలయంపులకుం బునరుక్తి నింపన
త్యంతముపంతరంగుల నిజాత్మజులం గనుఁగొంచు వచ్చినన్. 80

గీ. అచట మున్నె తరుచ్ఛాయ నాశ్రయించి
యున్న యానరలోకమాన్యుండు నవ్వు
దెమరుగాఁ జని తోడ్కొని యేఁగి యచట
నుచితకృత్యంబు నడుప నయ్యురగ విభుఁడు. 81

గీ. తేచి నిలుచున్న మంత్రులఁ జూచి రాజు, గారి గుణకథనంబు లవ్వారిగాఁగఁ
దెలుప విన్నందులకు మేము పిలువనంపి, నపుడె వచ్చినయందుల కనుగుణంబు. 82

క. అని సన్నుతించి విడిదికిఁ జనుఁడెంచని కుంభినీంద్రజంభారిం దో
డ్కొని చని యట నలుపానిం, డినయొక గేహమున విడిది నియమించె వెసన్. 83

చ. అతనికి నమ్మదాలస యుదారకథాభ్యుదయంబుఁ దెల్పి యో
క్షితివర పెండ్లి యిచ్చుటనె చేయుతలంపున నిన్నుఁ బిల్వఁబం
చితినని సంబరం బొదనఁజేసి ఫణీంద్రుఁడు పట్టనం బలం
కృతముగఁ జేయఁబంచె బహురీతి ముహూర్తము నిశ్చయించుచున్. 84

క. అంతఁ గుండలఁ దోడ్కొని యరుగుదెంచి, తార యంతయు వినిమోదవారిరాశి
మగ్నమై తద్వివాహసంభ్రమముఁ జూచు, తలఁపు బొడమిన నచ్చోటనిలిచెనంత.

క. ఎలమి నల చెలువరాలే, చెలిచెల్వుఁడు పెండ్లికొడుకు సింగారింపన్
జెలులను బనిచిన ననిచిన, తలఁపుల వారరిగి వసుతతు లింపొసఁగన్. 86

చ. పనిహారువుం బెనంగొనిన బంగరునిద్దఁపుఁ బెండ్లిపీఁటపై
జనపతి నుంచి యొక్క యెలజవ్వని మేల్ బురుసా రుమాలు గుం
డనపు మెఱుఁగుపైఁ గవఁగఁ దాయెతుచేరుల నింపఁ దావి ఘా

మ్మను విరిపువ్వుటెత్తుల నొయ్యారముగా సడలించునంతటన్. 87

మ. తెలుపుం బాపటబొట్టు చంపమున నృత్యంబాడు నాసామణిం
బలె నర్తించు సరంబురీతి నటనప్రావీణ్యముం జూపు గు
బ్బల హంసద్వయ కంకణధ్వనుల సెబాసంచు మెచ్చంబమిం
పలయంబెం దరళాక్షి యొక్కతె ధరానాథాన్వయస్వామికిన్. 88

క. ముందుగ నిగ్గులనీలము, లొందింపక చిక్కువడక యుండన్నెఱులన్
గందపుటటక లిడియె నొక, యందపునెఱనన్నెలాఁడి యన్నరపతికిన్. 89

మ. జలముల్ తెచ్చినపైఁడిబిందియల మెచ్చంబోని ఘర్మాంబుకం
డళిపుం జన్నులమిన్నలీయ లతలానందమ్మునం దేనెసో
నలునంచన్ నలువొందు తుమ్మెదలనన్ రాజిల్లఁగాఁ బెన్నెఱుల్
జలకం బార్చిరి కొంతతెంగుముఖులాసర్వంసహానేతకున్. 90

చ. చలువలొసంగి వేడుక పొసంగ మెఱుంగుపరంగిపీఁట న
న్నెలఁతలు రాచఱేమగని నిల్పి కురుల్ తడియార్చి గోయలం
గలయఁగ దువ్వుచున్ హొయలుగా సిగవైచి మెఱుంగుముత్యమున్
గులికెడు బాసికంబు పగఁగుట్టి రుమాలువు గట్టిరంతటన్. 91

గీ. కలికియొక్కతె పెద్ద చొక్కట్లు పెట్టె, ముదిత యొక్కతె నీలంపుమురువు నిలిపె
రమణి యొక్కతె పచ్చతురాయమర్చెఁ, గాంతయొక్కతె తెలిపతకంబులిడియె. 92

క. ఈరీతిఁ జెలులు నృపుసిం, గారించి యనంతభుజగకాంతుపనుపున
దార మొదలైన వారొ, య్యారింగైసేయ నిచ్ఛారాసందమునన్. 93

వ. భుజంగపుంగవుండభంగురత్వరాయత్తచిత్తంబుతో బడిబడిఁబనుపఁ బుడిబుడిం జనుదెంచి యమాత్యులు ముహూర్తంబాసన్నం బయ్యెనంచుఁ విన్నవించినం బ్రసన్నవదనంబుతోఁ జిన్నివెన్నెలతో సరిమన్నెకంబు న్వ్రోలించు కప్పురంబులతోడి విడియంబు లొసఁగి గద్దియ డిగ్గి ముద్దియలొసంగు కైదండఁ గొని విడిదివెలువడి యుద్దండగండమదధారావిభ్రమద్భ్రమరీ మండలంబగు వేదండంబు నెక్కి వామహస్తంబునం బ్రశస్తమణిగణోత్కీర్ణంబగు నంకుశంబునం గుంభంబులూఁది వెనుకం దగునూడిగంపుఁజేడియ లందియిచ్చు పావడకుం దెలనాకుమడుపులకుం జాచు దక్షిణకరంబునం బొసంగు నుంగరంబులం జెలంగు మగతాలి డాలు పరిచారకుల పై వ్రాలి పావడలతో వీడుఁజోడాడ నిజప్రకల్పితతరంగతురంగమోన్నిగ్రుండగుటకు మెచ్చి తరణియనిపినకిరణసహస్రంబులనం బెంపుఁగను కరదీపనికాయంబులు త

లతలనం బ్రతిఫలించి గజాంబుధిరాజపుత్త్రికారాత్రికంబు సవరింపం బరంపరలై బా
రు దీరు ప్రతాపాంకురంబులనం బరఁగు బురుసలతోఁ గురుంజులపైఁ దిరుగు నురగ
కరిగమనల వలయాకారపరిభ్రమచ్చిరోమణీనికాయంబులకు సంగడీలై తురంగ
లింప రంగదుత్తుంగభర్మ్యహర్మ్యాగ్రంగనావికీర్ణలాజాసమాజంబులు భానుకల్పితం
బులగు ముత్తెంపుఁ దలఁబ్రాలునకు స్మారకంబులై రకంబుఁజూప వింతకోపుల
నాఁడు వేలచేడియల మైసిరియెడం దళుకుతళుకుక్రమనం బిక్కటిల్లిన వెన్నెల ల
క్షిణమణిగవాక్షంబుల వలనం జూపు నవరోధగిరి పయోధరల మొగంబుల ముస్తు
బట్టబయలు చేయ సర్వసన్నాహంబు మెఱసి యరుగుదెంచిన కువలయాశ్వనశ్వత
రోరగేశ్వరుం డెదుర్కొని నీరాజనాద్యుపచారంబులు నడిపించి తోడ్కొని చని
వివాహవేదికాంతరంబున సుఖసమాసీనుంజేసిన యనంతరమున. 94

చ. వరుస మెఱుంగు బాపికపు వజ్రపుఁ గుచ్చుల గచ్చుపైఁ బరా
బరి యొనరించు ముత్తియపు బావిలినిగ్గు పరాకుఁ దెప్ప ని
బ్బరమగుఁ గొంకుఁజూపు దొరపాదనఖద్యుతి మీఁదినేరమే
యరయ వివాహవేదికడ కల్లమదాలస వచ్చినిల్చినన్. 95

సీ. తరుణులు వెలిపట్టు తెరవట్టఁగా నశ్వతరుఁడు దేవిపసిండి తళుకుగిండిఁ
బన్నీరువంప భూపాలు పాదాబ్జముల్ కడిఁగికన్నియమాట కఱణిఁదనరు
మొనగిక్రొంజిగికట్టు. ప్రాలపుట్టికలపైఁ బలియుసతియు
నిలిచిన ముద్దుగుమ్మలసోబనపుఁ బాట నిజపురోహిత వేదనినదమఖిల
వాద్యఘోషంబు ఘనవైభవంబు మెఱయ, దారవోసెను పదపడివారుకొంకు
సిగ్గు తమకంబుఁ జిఱునవ్వుఁ దొంగలింప, నొండొరులమాట వీక్షింప నుచితరీతి. 96

మ. కులుకుల్ సందిటఁ జెందు మైలతిక కొంగుల్ రంగులీనంగఁ గ
మ్మలడాల్ చెక్కుటఁ బల్లటీలుగొనఁ గొమ్మల్ చేరిపోయించఁగా
బలు తీవుల్ పచరించు చూపుజిగితో వాదించు ముత్తెంబులం
దలఁబ్రాలోఁపె వధూటి భూధవసుధాధామోత్తమాంగంబునన్. 97

క. అంగాంగసంగతిని దన, ముంగై చెమరింపఁ గంతమున సతికిన్ రా
జాంగజుఁడు కట్టె మణిమయ, మంగళసూత్రంబు జాయమానోత్సుకుఁడై. 98

క. తాలిమిఁ బురోహితుఁడు మం, త్రాళుల్ చదువంగ నిర్భరానందమునం
గీలిఁదగ దంపతుల్ మఱి, వేలిమిగావించి రుచితవిధమున నంతన్. 99

గీ. మంత్రతమ్ము లెసంగ సన్నికల్ మట్టఁ జేసి, రప్పుడు పురోహితచయంబులంతనురగ

కాంతు లందఱుఁ గట్టువర్గములగములు, వరుసఁ జదివించి రవ్వధూవరుల కెలమి. 100

వ. ఇవ్విధంబున వివాహమహోత్సవంబు ప్రవర్తిల్లినం దినచతుష్టయానంతరంబునం బ్రతిప్రయాణోన్ముఖుండైన కువలయాశ్వునకు నశ్వతరుం డనేకవస్తువులరణంబొసంగి మదాలసావిలాసవతికిఁ బుద్ధులు గఱపి కుమారద్వయంబును దారాకుంభలాది వేదండగమనలను వెంటం గూర్చి యనిపిన రథారూఢులై వారు గోమతీనదీముఖంబునఁ బాతాళలోకంబు నిర్గమించి శోభనాలంకారాకారంబగు నయోధ్యాపురంబుం బ్రవేశించి గృహప్రవేశంబు గావించి యున్నమఱునాఁడు దినాంతసమయంబున. 101

ఉ. ముంగల నుబ్బుచప్పరము ముత్తెపు ముగ్గులుఁ బూలమేలుక
ట్లుం గొదలేని చిత్తరువులున్ బురుసాపనితోడిమంచముం
జెంగట బీరువాగముల చెల్వము గల్గిన కేళిగేహసీ
మంగమనీయవేషమున మానవనాయకుఁ డుండు నయ్యెడన్. 102

గీ. తార కుండల మొదలైన తలిరుఁబోఁడు, లమ్మదాలసఁ జూచి రావమ్మ నీకు
వరశుభప్రాప్తి చేకూర వలయు ననుచు, ననుచు వేడుకఁ దమలోన నవ్వుకొనుచు.

చ. జలకముఁ దీర్చి పావడ కళల్ వడిమార్మడి పైచి జాలువా
వలిపెముఁ గట్టి గుబ్బల జవాదియలంది తురాయిరీతిగా
నలరులు గొప్పునందుఱిమి హారములుంచి పిసాలికస్తురిం
దిలకము ముద్దుగా నుదుట దిద్ది గుముల్ గొని వారలత్తఱిన్. 104

సీ. అన్నియుఁ దెలిసిన వన్నెలాఁడికి నీకు దెలిపెడిదేమమ్మ కలువకంటి
వినవమ్మ మగవాని మనసు చూడఁగఁ గందుఁబదను వంటిదిసుమీ పద్మగంధి
యిన్నాళ్ళవలెఁ దోడి యింతులతోడి యాటలు గావుగద యిదితలిరుఁబోఁడి
యిదిపతి మనమెట్టు లెనయించెదో నేఁడు నీ నేర్పుచూతము నీరజాక్షి
యిక్కడనె యింతసిగ్గైన హృదయనాథు, నెట్లు గరఁగింప నేర్చెదే యిందువదన
భావమెఱిఁగిన జాణవుగా వెసమయ, మెఱిఁగి తత్తిత్తిఫు సేయుమీ యిగురుబోణి. 105

గీ. అనుచుఁ దోతేఱ నప్పుడప్పనజవదన, సిగ్గు వెనుకకుఁ దిగువ నెచ్చెలులఁ జూఱుపు
మాటముందఱికీడ్వంగ మందగమన, మినుమడింపఁగఁ జనికేళిగృహముఁ జేర 106

క. వనజాక్షులంద ఱొక్కొక్క, పని నెపమున జరుగ సరసఁ బగడపుఁ గంబం
బును జాఁటుగాఁ గొనుచు ని, ల్చినతరుణింజూచి విభుఁడు చిఱునవ్వొలయన్. 107

గీ. లేచి నిలువున నే కాఁగిలించుకొనుచు, విరులపాన్పుననుంచి పెన్నెఱులు దువ్వి
కప్పురపుఁదావి గుప్పు బాగాలొసంగి, పొదలి తమకంబు రెట్టింపఁ బుజ్జగించి.

సీ. అలరులానిన తుమ్మెదలొ నిక్కుపుంగ్రొంగొ తరుణిచూతమటంచుఁ గురులు దువ్వి

కమ్మబంగరు సిగ్గొ కలిగినపలుఁడాలో చెలువచూతమటంచుఁ జెక్కునొక్కి
ముక్కుపై ముత్తియంపు మెఱుఁగొలేనవ్వొ ముదితచూతమటంచు మోవిపుడికి
కుంకుమ జిగియొ చెక్కుగను గుంపుదంపయో కొమ్మచూతమటంచు గుబ్బలంటి
తెలివియైమీరు నూగారు దీప్తియొక్కొ, మేలి మొలనూలి నీలమో మెఱుఁగుబోఁడి
చూతమని పోకముడివిప్పి సుదతిఁగరఁచి, యించుఖిలుకాని సామ్రాజ్యమేలివిభుఁడు.

క. అంతట వేఁగిన ధరణీ, కాంతుఁడు సంధ్యాదికములుగావించి ప్రజన్
సంతసమునఁ బాలింపుచు, నింతింగవఁ గూడి సౌఖ్యమెనయుచు నుండెన్. 110

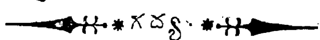
వ. మునీంద్రా! మార్తాండదత్తంబగు కువలయాశ్వంబు వలనం జయంబందుటంజేసి ఋతధ్వజుండు కువలయాశ్వుండనంబరఁగననిన సంతోషధుర్యుండై జైమినిముని యవ్విహంగములం బూజించి సుఖంబుండెనంత. 111

క. ఈకువలయాశ్వచరితముఁ, గైకొనిచదివినను వినినఁ గారుణ్యసుధా
శ్రీకరుఁడు కృష్ణుఁడొసఁగున్, శ్రీకరముగఁ బుత్రపౌత్రచిరవిభవంబుల్. 112

శా. పూర్వగ్రస్తవినిర్మలత్వ బహిరుద్బద్ధారికీర్త్యంకురా
ఖర్వచ్ఛాయ కరస్థఖడ్గ, సబలాకారేఖ మేఘోల్లస
త్సర్వాశౌఘతమిస్రఘస్మరమహాసౌదామినీసూతికా
గుర్వర్థార్పణ హృష్టయాచకజనా కోదండలీలార్జునా. 113

క. ధాటీకరటి ఘటారథ, కోటీక్షిప్తారికుంభికుంభతటమణీ
కోటీవైవాహికము, క్తాటీకనవిజయమాశ్రితకరాంబురుహా. 114

మాలిని—పరిభృతభుజతేజా భానుమద్బింబభానూ
ద్భవహారిదబలాంగ స్థాయిఘర్మోదబిందూ
భవదనభిముఖాపి భ్రామ్యదిభాగ్రహస్తా
ప్రవివృతబలతేజా ప్రౌఢకీర్తిప్రకాశా. 115

ఇది శ్రీమన్మదనగోపాలకటాక్షవీక్షణాసమాసాదిత సరసకవితావైభవ సవరమన్వయాభరణ నారాయణభూపాలతనూభవ శతగోపతాపసేంద్రచరణారవింద సంచలన్మానసమిళింద సంతతభారతభాగవతాదిశ్రవణానంద కామినీమనోహర రూపరేఖావిజితచైత్రకాశ్యపగోత్రపవిత్ర జాతివార్తాకవిజనామోదసంధాయక చిననారాయణనాయకప్రణీతంబైన కువలయాశ్వచరిత్రంబను మహాప్రబంధమునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

సమాప్తము.

ప్రాప్తి :   జ - 1
(వ) ప్రతులు :

రచయిత దేవనారాయణగారి కుమారుడు వసదేవుడు

పుస్తకము కుండలియొక్క ప్రశ్నోత్తరము :

ఈయవలసిన తేది. ఈయవలసిన తేది. ఈయవలసిన తేది.